

LA REVOLUCIÓ PERMANENT

Lev Trotski

1929

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de. *La revolución permanente*,
Ruedo Ibérico Editions, París, 1972.

Pròleg. Dues concepcions

Introducció

- 1.- Caràcter obligat d'aquest treball i el seu propòsit
- 2.- La revolució permanent no és el “salt” del proletariat, sinó la transformació del país sota la seua direcció
- 3.- Els tres elements de la “dictadura democràtica”: les classes, els objectius i la mecànica política
- 4.- Quin aspecte presenta en la pràctica la teoria de la revolució permanent?
- 5.- S'ha realitzat al nostre país la dictadura democràtica? Quan?
- 6.- Sobre el salt d'etapes històriques
- 7.- Què significa actualment per a l'Orient la consigna de la dictadura democràtica?
- 8.- Del marxisme al pacifisme

Epíleg

Què és la revolució permanent? (Tesis fonamentals)

Pròleg. Dues concepcions

Avui, quan em dispose a lliurar aquest llibre a la impremta en diverses versions estrangeres, tot el sector conscient de la classe obrera internacional, i en cert sentit tota la humanitat “civilitzada”, presta una especial atenció, agusant l'oïda, a l'eco d'aqueixa gran transformació econòmica que s'està produint en la major part del territori del que fou imperi dels tsars. I allò que suscita major interès és el problema de la col·lectivització del camp.

No té res d'estrany; és aquí, precisament, on la ruptura amb el passat presenta un caràcter més eloqüent. Ara bé; no és possible jutjar encertadament l'obra de la col·lectivització sense arrencar d'una concepció de la revolució socialista en general. D'ací deduirem noves i més elevades proves que en el camp teòric del marxisme no hi ha gens indiferent per a l'acció. Les divergències més llunyanes

i, segons sembla, “abstractes”, si es reflexiona a fons sobre elles, tard o d’hora, es manifesten sempre en la pràctica, i aquesta no perdona el menor error teòric. La col·lectivització de les hisendes camperoles és, evidentment, una part necessària i primordial de la transformació socialista de la societat. No obstant, les proporcions i l’empenta de la col·lectivització no sols es troben determinades per la voluntat d’un govern, sinó que depenen en última instància dels factors econòmics: de l’altura a què s’hi trobe el nivell econòmic del país, de les relacions entre la indústria i l’agricultura, i, per consegüent, dels recursos tècnics d’aquesta última.

La industrialització és el ressort propulsor de tota la cultura moderna, i, per això, l’única base concebible del socialisme. Sota les condicions de la Unió Soviètica, la industrialització implica, primer que res, el reforçament de la base del proletariat com a classe governant. Al mateix temps, crea les premisses materials i tècniques per a la col·lectivització de l’agricultura. El ritme d’aquests dos processos té una relació íntima d’interdependència. El proletariat està interessat en què ambdós processos adquirisquen l’impuls màxim, perquè és aquesta la millor defensa que la nova societat que s’està edificant pot trobar contra el perill exterior, alhora que basteix els fonaments per a l’elevació sistemàtica del nivell material de vida de les classes treballadores.

No obstant, el desenvolupament assequible es veu limitat pel nivell material i cultural del país, per les relacions recíproques entre la ciutat i el camp i per les necessitats inajornables de les masses, les quals només *fins a un cert límit*, poden sacrificar el seu dia d’avui a canvi del de demà. El ritme màxim, és a dir, el millor, el més avantatjós, és no sols aquell que imprimeix un ràpid desenvolupament a la indústria i a la col·lectivització en un moment donat, sinó aquell que garanteix també la consistència necessària del règim social de la dictadura proletària, la qual cosa vol dir, primer que res, l’enfortiment de l’aliança dels obrers i camperols, preparant així la possibilitat de triomfs ulteriors.

Des d’aquest punt de vista, té una importància decisiva el criteri històric general que adopte la direcció del partit i de l’estat per a orientar sistemàticament el desenvolupament econòmic. Al respecte es poden produir dues variants fonamentals. Una és anar (amb el rumb que deixem caracteritzat) vers la consolidació econòmica de la dictadura del proletariat en un sol país fins que la revolució proletària internacional aconseguisca nous triomfs: és el punt de vista de l’oposició d’esquerres. Una altra és tancar-se en l’edificació d’una societat socialista nacional aïllada “dins d’un termini històric rapidíssim”: és la posició oficial dels dirigents d’avui en dia.

Són dues concepcions completament distintes i, al capdavall, contradictòries, del socialisme. D’elles se’n desprenen dues estratègies i dues tàctiques radicalment diverses.

No podem detenir-nos novament a examinar dins dels estrets límits d’aquest prefaci, el problema de l’edificació del socialisme en un sol país. A aquest tema

hem consagrat ja diversos treballs, entre els quals es destaca la *Crítica al Programa de la Internacional Comunista*. Ens limitarem a tocar ací els elements més essencials de la qüestió.

Recordem, primer que res, que Stalin formulà per primera vegada la teoria del socialisme en un sol país en la tardor de 1924, en oberta contradicció, no sols amb totes les tradicions del marxisme i de l'escola de Lenin, sinó també amb els criteris sostinguts pel mateix Stalin en la primavera del mateix any.

Aquest viratge d'esquena al marxisme de l'"escola" de Stalin davant dels problemes de l'edificació socialista no és menys complet i radical en el terreny dels principis del que fou, per exemple, la ruptura de la socialdemocràcia alemanya amb el marxisme davant de les qüestions de la guerra i del patriotisme en la tardor de 1914; és a dir, deu anys justos abans del canvi de front operat per Stalin. I la comparació no és casual, ni de bon tros. L'"error" de Stalin té exactament el mateix nom que el de la socialdemocràcia alemanya: s'anomena *socialisme nacionalista*.

El marxisme parteix del concepte de l'economia mundial, no com una amalgama de partícules nacionals, sinó com una potent realitat amb vida pròpia, creada per la divisió internacional del treball i el mercat mundial, que impera en els temps que correm sobre els mercats nacionals.

Les forces productives de la societat capitalista sobrepassen des de fa molt de temps les fronteres nacionals. La guerra imperialista fou una de les manifestacions d'aquest fet. La societat socialista ha de representar ja de per si, des del punt de vista de la tècnica de la producció, una etapa de progrés respecte al capitalisme. Proposar-se com a fi l'edificació d'una societat socialista nacional i tancada, equivaldria, malgrat tots els èxits temporals, a fer anar cap enrere les forces productives detenint inclús la marxa del capitalisme. Intentar, a despit de les condicions geogràfiques, culturals i històriques del desenvolupament del país, que forma part de la col·lectivitat mundial, realitzar la proporcionalitat intrínseca de totes les branques de l'economia en els mercats nacionals, equivaldria a perseguir una utopia reaccionària. Si els profetes i sequaços d'aquesta teoria participen, no obstant, de la lluita revolucionària internacional (no volem prejudicar amb quin èxit), és perquè, deixant-se portar pel seu inveterat eclecticisme, combinen mecànicament l'internacionalisme abstracte amb el nacionalsocialisme reaccionari i utòpic. El programa de la Internacional Comunista, aprovat en el VIè Congrés, és l'expressió més acabada d'aquest eclecticisme.

Per a demostrar en tota la seua evidència un dels errors teòrics més importants sobre què s'hi basa la concepció nacionalsocialista, res millor que citar el discurs de Stalin (recentment publicat) sobre els problemes interns del comunisme nord-americà. "Seria erroni (diu Stalin replicant a una de les fraccions comunistes) no tenir en compte les peculiaritats específiques del capitalisme nord-americà. El partit comunista no ha de perdre-les de vista en la seua actuació. Però seria encara més equivocat basar l'actuació del partit

comunista en aquests trets específics, perquè la base per a l'actuació de tot partit, incloent-hi el nord-americà, està en els *trets generals* del capitalisme, *iguals* en la seua essència *en tots els països*, i no en la fisonomia especial que presente en cada país. *En açò s'hi basa precisament l'internacionalisme dels partits comunistes*. Els trets específics no són més que un *complement* dels trets generals. (*Bolchevik*, número 1 de 1930, pàgina 8; les cursives són meues).

Des del punt de vista de la claredat, aquestes línies no deixen res a desitjar. Stalin, sota una aparença de fonamentació econòmica de l'internacionalisme, ens dóna en realitat la fonamentació del socialisme nacionalista. No és cert que l'economia mundial represente en si una simple suma de factors nacionals de tipus idèntic. No és cert que els trets específics no siguem "més que un *complement* dels trets generals", quelcom així com les berrugues en el rostre. En realitat les particularitats nacionals representen en si mateixa una combinació dels trets fonamentals de l'economia mundial. Aquesta peculiaritat pot tenir una importància decisiva per a l'estratègia revolucionària durant un llarg període. Baste recordar el fet que el proletariat d'un país endarrerit haja arribat al poder molts anys abans que el dels països més avançats. Aquesta sola lliçó històrica basta per a demostrar que, tanmateix l'afirmació de Stalin, és absolutament erroni orientar l'actuació dels partits comunistes sobre uns quants "trets generals"; açò és, sobre el tipus abstracte del capitalisme nacional. És radicalment fals que consistisca en açò l'internacionalisme dels partits comunistes. En allò que en realitat s'hi basa és en la inconsistència dels estats nacionals, que fa molt de temps que han caducat, per a esdevenir un fre posat al desenvolupament de les forces productives. El capitalisme nacional únicament pot, no ja transformar-se, sinó ni tan sols concebre's com a part integrant de l'economia mundial.

Les peculiaritats econòmiques dels diversos països no tenen un caràcter secundari, ni de bon tros: bastarà comparar Anglaterra i l'Índia, els Estats Units i Brasil. Però els trets específics de l'economia nacional, per grans que siguem, formen part integrant, i en proporció cada dia major, d'una realitat superior que s'anomena economia mundial, sobre què té el seu fonament, en última instància, l'internacionalisme dels partits comunistes.

La idea de les peculiaritats nacionals com simple "complement" del tipus general, formulada per Stalin, es troba en flagrant contradicció (i lògica) amb la concepció (millor dit, amb la incomprensió) stalinista de la llei del desenvolupament no uniforme del capitalisme. És, com se sap, una llei que el mateix Stalin proclamà fonamental, primordial i universal. Guiat per aqueixa llei, que ell converteix en una abstracció, intenta descobrir tots els enigmes de l'existència. I, cosa curiosa, no se n'adona que *aquelles peculiaritats nacionals són precisament el producte més general, i allò en què, per dir-ho així, es resumeix tot el desenvolupament històric desigual*. Bastava amb comprendre encertadament aquesta desigualtat, prendre-la en tota la seua magnitud, fent-la extensiva així mateix al passat precapitalista. El desenvolupament més ràpid o

més lent de les forces productives; el caràcter si fa o no fa ampli o reduït d'èpoques històriques senceres, per exemple, de l'Edat Mitjana, el règim gremial, el despotisme il·lustrat, el parlamentarisme; la desigualtat de desenvolupament de les distintes branques de l'economia, de les distintes classes, de les distintes institucions socials, dels distintes aspectes de la cultura, tot açò forma la base de les "peculiaritats" nacionals. La peculiaritat del tipus socialnacionalista rau en cristal·litzar la desigualtat de la seua formació.

La Revolució d'Octubre és la manifestació més grandiosa d'aqueixa manca d'uniformitat del procés històric. La teoria de la revolució permanent en *pronosticar* la Revolució d'Octubre, es recolzava precisament en aqueixa llei de la manca de ritme uniforme del desenvolupament històric; però no concebuda en la seua forma abstracta sinó en la seua encarnació material, projectada sobre les peculiaritats socials i polítiques de Rússia.

Stalin féu ús d'aquesta llei, no per a predir oportunament la conquesta del poder pel proletariat en un país endarrerit, sinó per a després, *a posteriori*, en 1924, imposar al proletariat ja triomfant la missió d'aixecar una societat socialista nacional. Però la llei a què al·ludim era la menys indicada per a açò, perquè lluny de substituir o anul·lar les lleis de l'economia mundial, n'està supedita.

Al mateix temps que rendeix un culte fetitxista a l'al·ludida llei, Stalin la declara base suficient per a fonamentar el socialisme nacionalista, però no com un producte típic, és a dir, comú a tots els països, sinó com quelcom exclusiu, messiànic, purament rus. Segons ell, només a Rússia es pot construir una societat socialista autònoma. Amb això, exalta les peculiaritats nacionals de Rússia no sols per damunt dels "trets generals" de tota nació capitalista, sinó per damunt de la mateixa economia mundial considerada en el seu conjunt. Aquí és on se'ns revela la falsedat de tota la concepció stalinista. Les característiques peculiars de l'URSS són tan poderoses que permeten edificar el país socialista de fronteres cap a dins, independentment del que pugua succeir en la resta de la humanitat. Les peculiaritats dels altres països, aquells que no estan marcats amb el segell del messianisme, no són, per contra, més que un simple "complement" dels trets generals, una espècie de berruga en la fisonomia de la cara. Seria erroni (ens ensenya Stalin) "basar l'actuació dels partits comunistes en aquests trets específics". I aquesta màxima que s'aplica al partit nord-americà, al britànic, al sud-africà i al serbi, no és aplicable, pel que s'ha vist, al rus, l'actuació del qual s'hi basa no en els "trets generals" sinó, precisament, en les "peculiaritats" pròpies del país. Queda així aplicada l'estratègia doble de la Internacional Comunista: mentre que en la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques el proletariat es consagra a "liquidar les classes" i a edificar el socialisme, al proletariat de tots els altres països, girant-se d'esquena a les condicions nacionals, se li obliga a engegar accions simultànies a un dia fix (1è d'agost, 6 de març, etc.). I així, el nacionalisme messiànic ve a completar-se amb un internacionalisme burocràticoabstracte. Aquest dualisme informa tot el

programa de la Internacional Comunista, privant-lo en absolut de valor normatiu.

Si prenem Anglaterra i l'Índia com els dos pols oposats o els dos tipus extrems del capitalisme, no tindrem mes remei que reconèixer que l'internacionalisme del proletariat britànic i indi no s'hi basa, ni de bon tros, en una analogia de condicions, objectius i mètodes, sinó en vincles indestructibles de *recíproca interdependència*. Perquè el moviment d'emancipació de l'Índia pugui triomfar, és menester que esclati un moviment revolucionari en Anglaterra, i viceversa. Ni a l'Índia ni en Anglaterra és possible construir una societat socialista tancada. Ambdues han d'articular-se com a parts d'un tot superior a elles. En açò i només en açò rau el fonament incommovible de l'internacionalisme marxista.

No fa molt, el 8 de març de 1930, *Pravda* tornava a exposar la malaurada teoria de Stalin per a deduir que “el socialisme, com a formació econòmica social”, és a dir, com un determinat règim de relacions de producció es podia realitzar plenament adaptada “a les proporcions nacionals de l'URSS”. Una altra cosa seria el “triomf definitiu del socialisme entès a manera de garantia contra la intervenció capitalista”, perquè açò “exigeix efectivament el triomf de la revolució proletària en alguns països avançats”.

Què baix ha hagut de caure la mentalitat teòrica del partit leninista perquè, des de les columnes del seu òrgan central en la premsa, es pugui exposar aquesta lamentable glossa escolàstica amb aires d'adoctrinament! Si admetem per un moment la possibilitat d'arribar a realitzar el socialisme, com a sistema social definit, dins de les fronteres nacionals de l'URSS, estaríem davant del triomf definitiu, puix quina intervenció cabria després d'açò? El règim socialista pressuposa una tècnica, una cultura i una gran solidaritat per part de la població. Com cal suposar que en l'URSS, en el moment en què estiga acabada l'edificació socialista, hi haurà almenys dos-cents, i segurament fins a dos-cents cinquanta milions d'habitants, ens preguntem: de qui pot témer-se, sota aqueixes condicions, una intervenció? Quin país capitalista o quina coalició de països s'atreveria a afrontar una intervenció sota semblants condicions? Únicament l'URSS podria pensar a intervenir. Però no és probable que se li plantejara la necessitat fer-ho. L'exemple d'un país endarrerit que, lliurat a les seues soles forces, es bastà per a edificar en uns quants “quinquennis” una potent societat socialista, seria un colp mortal assestat al capitalisme mundial i reduiria al mínim, per no dir que a zero, els costos de la revolució proletària internacional. Heus aquí per què la concepció de Stalin mena, en substància, a la liquidació de la Internacional Comunista. En efecte, ¿quina significació històrica pot tenir aquest organisme, si l'esdevenidor del socialisme mundial depèn en última instància... del pla econòmic de l'URSS? Essent així, la Internacional Comunista, i amb d'ella la cèlebre “Societat d'Amics de Rússia”, no té més missió que salvaguardar l'edificació del socialisme contra la

intervenció, és a dir, que el seu paper es redueix, clar i català, a muntar la guàrdia en les fronteres.

L'article a què al·ludim reforça la clara visió de les idees stalinistes amb arguments econòmics novíssims: “[...] Precisament ara [diu *Pravda*], que les condicions de producció basades en el socialisme penetren cada vegada amb més força, no sols en la indústria sinó en l'agricultura, per mitjà de l'increment que van prenent els *sovkhos* pel puixant moviment dels *kolkhos*, quantitativament i qualitativa irresistible, i per la liquidació dels *kulaks* com a classe, gràcies a la col·lectivització portada a fons, s'evidencia d'una manera irrefutable la lamentable fallida del derrotisme trotsquista-zinovievista, que, en el fons, no significa una altra cosa (com ha dit Stalin) que la “negació menxevic de la legitimitat de la Revolució d'Octubre”. (*Pravda*, 8 de març de 1930).

Aquestes línies són vertaderament notables, i no sols a causa de com de lleuger és el to, sota què es dissimula una completa desorientació mental. L'autor, del braç de Stalin, acusa l'anomenat “trotsquisme” de negar “la legitimitat de la Revolució d'Octubre”. Però és el cas que qui açò escriu, guiant-se precisament per la seua concepció, és a dir, per la teoria de la revolució permanent, predigué la inevitabilitat de la *Revolució d'Octubre* tretze anys abans que es realitzés. I Stalin? Ja havia esclatat la Revolució de Febrer, faltaven set o vuit mesos per a la d'Octubre, i encara es comportava com un vulgar demòcrata. Calgué que arribés Lenin a Petrograd (3 d'abril de 1917) i obrís el foc implacablement contra els “vells bolxevics” infatuats, que tant fustigà i ridiculitzà, perquè Stalin, cautelosament i callada, llisqués de la postura democràtica a la socialista. En tot cas, aquesta “conversió” interior de Stalin, que, d'altra banda, no fou mai completa, no ocorregué fins passats dotze anys del dia en què es demostrés la “legitimitat” de la conquesta del poder pel proletariat rus abans que esclatés en l'Occident la revolució proletària.

Però en pronosticar teòricament la Revolució d'Octubre, ningú pensava, ni remotament, que, pel fet d'apoderar-se de l'estat, el proletariat rus fóra a arrencar a l'eximperi dels tsars del concert de l'economia mundial. Nosaltres, els marxistes, sabem bé què és i significa l'estat. No és precisament una imatge passiva dels processos econòmics, com se'l representen d'una manera fatalista els còmplices socialdemòcrates de l'estat burgès. El poder públic pot exercir un paper gegantí, siga reaccionari o progressiu, segons la classe en les mans de la qual caiga. Però, malgrat tot, l'estat serà sempre una arma d'ordre superestructural. El traspàs del poder de mans del tsarisme i de la burgesia a les mans del proletariat, no cancel·la els processos ni deroga les lleis de l'economia mundial. És cert que durant una temporada, després de la Revolució d'Octubre, les relacions econòmiques entre la Unió Soviètica i el mercat mundial es debilitaren prou. Però seria un error monstruós generalitzar un fenomen que no representava per si mateix més que una breu etapa en un procés dialèctic. La divisió mundial del treball i el caràcter supranacional de les forces productives contemporànies, lluny de perdre importància, la servaran i fins i tot la doblaran i

decuplicaran per a la Unió Soviètica, a mesura que aquesta vaja progressant econòmicament.

Tot país endarrerit ha passat, en incorporar-se al capitalisme, per distintes etapes, al llarg de les quals ha vist augmentar o disminuir la relació d'interdependència amb els altres països capitalistes; però, en general, la tendència del desenvolupament capitalista es caracteritza per un increment colossal de les relacions internacionals, la qual cosa troba la seua expressió en el volum creixent del comerç exterior, incloent-hi, naturalment, el comerç de capitals. Des d'un punt de vista qualitatiu, la relació de dependència de l'Índia respecte a Anglaterra té, evidentment, distint caràcter que la d'Anglaterra respecte a l'Índia. No obstant, aquesta diferència està informada, fonamentalment, per la diferència existent en el nivell del desenvolupament de les respectives forces productives i no pel grau en què econòmicament es basten a si mateixes. L'Índia és una colònia, Anglaterra una metròpoli. Però si avui Anglaterra es veiés subjecta a un bloqueig, periria abans que l'Índia. Heus aquí (diguem-ho de pas) una altra prova força convincent de la realitat que té l'economia mundial.

El desenvolupament del capitalisme (no en les fórmules abstractes del segon tom d'*El Capital*, que serven tota la seua significació *com a etapa de l'anàlisi*, sinó en la realitat històrica) s'ha efectuat, i no podia deixar d'efectuar-se, mitjançant un eixamplament sistemàtic de la seua base. En el procés del seu desenvolupament i, per tant, en lluita contra les seues contradiccions internes, cada capitalisme nacional recorre en un grau cada vegada mes considerable a les reserves del "mercat exterior", açò és, de l'economia mundial. L'expansió ineluctable, que sorgeix com a conseqüència de les crisis internes permanents del capitalisme, constitueix la seua força expansiva abans de convertir-se en mortal per a aquest últim.

La Revolució d'Octubre heretà de la vella Rússia, a més de les contradiccions internes del capitalisme, d'altres no menys profundes entre el capitalisme en el seu conjunt i les formes precapitalistes de la producció. Aquestes contradiccions han tingut, i tenen encara avui, un caràcter material, és a dir, radiquen en la correlació entre la ciutat i el camp, en determinades proporcions o desproporcions entre les distintes branques de la indústria i l'economia popular en el seu conjunt, etcètera, etc. Algunes d'aquestes contradiccions tenen directament les seues arrels en les condicions geogràfiques i demogràfiques del país, és a dir, en l'excés o insuficiència de tals o quals recursos naturals creats històricament pels diversos nuclis de les masses populars, etc.

La força de l'economia soviètica resideix en la nacionalització dels mitjans de producció i en el govern centralitzat i sistemàtic dels mateixos. La debilitat de l'economia soviètica, a més a més de l'endarreriment que heretà del passat, resideix en el seu aïllament actual, açò és, en la impossibilitat en què es troba d'utilitzar els recursos de l'economia mundial no ja sobre les bases socialistes, sinó per mitjans capitalistes, en forma del crèdit internacional sota les

condicions normals i de l'“ajuda financera” en general, que exerceix un paper decisiu respecte als països endarrerits. Amb tot açò, les contradiccions del passat capitalista i precapitalista no sols no desapareixen per si mateixes sinó que, per contra, sorgeixen dels anys de decaïment i desorganització, es reforcen i aguditzen junt amb els progressos de l'economia soviètica i exigeixen a cada pas, per a la seua eliminació o, almenys, per a la seua atenuació, que es posen en moviment els recursos del mercat internacional.

Per a comprendre allò que en l'actualitat està succeint en els gegantins territoris a què la Revolució d'Octubre infongué nova vida, cal comprendre clarament que a les antigues contradiccions, actualment ressuscitades pels èxits econòmics, ha vingut a afegir-s'hi una altra nova, la més potent, a saber: la que existeix entre el caràcter de concentració de la indústria soviètica, que obre el camí a un ritme de desenvolupament mai conegut, i l'aïllament d'aqueixa economia, que exclou la possibilitat de tornar a aprofitar-se com en condicions normals de les reserves de l'economia mundial. La nova contradicció, unida a les antigues, fa que, parellament als avanços excepcionals, sorgisquen dificultats doloroses. Aquestes troben la seua expressió més directa i més greu, sentida palpablement tots els dies per cada obrer i camperol, en el fet que la situació de les classes treballadores no millora, ni de bon tros, a to amb el progrés general de l'economia, i en l'actualitat, lluny de millorar, empitjora a conseqüència de les noves dificultats que sorgeixen en el problema de les subsistències. Les agudes crisis de l'economia soviètica vénen a recordar-nos que les forces productives creades pel capitalisme, no s'adapten al mercat nacional, i que només poden harmonitzar-se i reglamentar-se des d'un punt de vista socialista en el terreny internacional. Per a dir-ho amb d'altres paraules, aqueixes crisis no són només malalties pròpies del procés de creixement, quelcom així com les malalties infantils, sinó que tenen un caràcter incomparablement més important, perquè són altres tants estirades vigoroses del mercat internacional, al qual (emprant les paraules pronunciades per Lenin davant de l'XI Congrés del partit, el 27 de març de 1922) “estem subordinats, amb el qual estem units, del qual no podem separar-nos”.

No obstant, d'açò no es dedueix, ni de bon tros, la conclusió que la Revolució d'Octubre haja estat històricament “il·legítima”, conclusió que fa olor a un filisteïsm impúdic. La conquesta del poder pel proletariat internacional no podia ni pot ésser un acte simultani en tots els països. La superestructura (i la revolució entra en la categoria de les “superestructures”) té la seua dialèctica pròpia, la qual penetra autoritàriament en el procés econòmic mundial, però no suprimeix, ni de bon tros, les seues lleis més profundes. La Revolució d'Octubre ha estat “legítima” considerada com a *primera etapa de la revolució mundial*, que necessàriament ha d'ésser obra de diverses dècades. L'interval entre la primera i la segona etapa ha resultat més llarg del que esperàvem. Però no per això deixa d'ésser un interval, ni pot convertir-se en època d'edificació d'una societat socialista nacional.

De les dues concepcions de la revolució han sorgit dues línies directives davant de les qüestions econòmiques. Els primers progressos econòmics ràpids, completament inesperats per a ell, inspiraren Stalin, en la tardor de 1924, la teoria del socialisme en un sol país com a coronament de la perspectiva pràctica de l'economia nacional aïllada. Fou precisament en aquest període quan Bukharin brindà la seua famosa fórmula, segons la qual, preservant-nos de l'economia mundial per mitjà del monopoli del comerç exterior, podíem edificar el socialisme, “encara que fóra a pas de tortuga”. Sobre aquesta consigna s’hi segellà el bloc dels centristes i dretans. Stalin no es cansava d’afirmar, per aquesta mateixa època, que l’impuls que donàrem a la industrialització era “assumpte de règim interior”, que només a nosaltres afectava, i que no tenia res a veure amb l'economia mundial. Aqueixa jactància nacionalista no podia, no obstant, prosperar, perquè reflectia tan sols la primera etapa, molt breu, de reincorporació econòmica, la qual venia a restablir, al seu torn, per la força de la necessitat, la nostra dependència del mercat mundial. Les primeres empentes de l'economia internacional, inesperades per als nacionalsocialistes, engendraren una alarma que de seguida esdevingué pànic. Conquistar amb la major rapidesa possible la “independència” econòmica amb ajuda d’un ritme el més ràpid possible d’industrialització i col·lectivització! A açò es reduí la política econòmica del nacionalsocialisme en el transcurs dels dos últims anys. L’apocament fou desplaçat en tota la línia per l’aventurerisme. Però la base teòrica d’ambdues posicions era la mateixa: la concepció nacionalsocialista.

Les dificultats principals, com hem demostrat més amunt, es desprenen de la situació objectiva, sobretot de l’aïllament de la Unió Soviètica. No ens detindrem ací en el problema de saber en quina mesura aquesta situació objectiva siga el resultat dels errors subjectius de direcció (la falsa política seguida en Alemanya en 1923; a Bulgària i Estònia en 1924; en Anglaterra i Polònia en 1926; en Xina en 1925-27, l’equivocada política practicada actualment durant el “tercer període”, etc., etc).. Les convulsions econòmiques més agudes en l’URSS estan originades pel fet que la direcció actual intenta elevar la necessitat a la categoria de virtut i deduir de l’aïllament polític de l’estat obrer un programa de societat socialista econòmicament aïllada. D’ací ha sorgit la temptativa de col·lectivització socialista integral de les explotacions camperoles a base d’arreu precapitalistes (aventura perillosíssima que amenaça de minar els fonaments de la possibilitat mateixa de l’aliança del proletariat i els camperols).

I, cosa notable: precisament en el moment en què aquest perill començava a manifestar-se amb tota la seua gravetat, Bukharin, l’exteòric del “pas de tortuga”, entonava un himne patètic al “furiós galop” actual de la industrialització i la col·lectivització. Molt ens temem que aquest himne aviat es veja anatematitzat com la major de les heretgies, perquè ja comencen a sonar altres cançons. Obligat per la resistència de la matèria econòmica, Stalin no ha

tingut més remei que batre's en retirada. El perill rau ara en què les ofensives aventureres dictades ahir pel terror es convertisquen en una retirada pànica. Aquesta successió d'etapes és una conseqüència inexorable de la idea nacionalsocialista.

El programa efectiu d'un estat obrer aïllat no es pot proposar com a fi "independitzar-se" de l'economia mundial, ni de bon tros edificar "en brevíssim termini" una societat socialista nacional. El seu objectiu no pot consistir en obtenir el ritme abstractament màxim, el ritme òptim, és a dir, el millor, sinó aquell que es desprenga de les condicions econòmiques internes i internacionals, ritme que consolidarà la posició del proletariat, prepararà els elements nacionals per a la societat socialista internacional del demà, i alhora i sobretot, elevarà sistemàticament el nivell de vida de la classe obrera, enrobustint la seua aliança amb les masses no explotadores del camp. I aquesta perspectiva ha de regir íntegra durant tota l'etapa preparatòria, açò és, fins que la revolució triomfe en els països més avançats i vinga a treure la Unió Soviètica de l'aïllament en què avui s'hi troba.

Algunes de les idees ací exposades han estat desenvolupades més àmpliament en altres treballs de l'autor, i d'una manera molt especial, en la seua *Crítica del Programa de la Internacional Comunista*. En breu confiïem en poder publicar un fullet consagrat especialment a l'estudi de l'etapa en què es troba el procés econòmic de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques. No tenim més remei que remetre a aqueix treball al lector que desitge conèixer més de prop el mode com es planteja en l'actualitat el problema de la revolució permanent. Confiïem, no obstant, en què les consideracions que deixem exposades bastaran per a palesar tota la importància de la lluita de principis que s'ha entaulat tots aquests anys, i encara segueix en peu, entorn de les dues teories: *la del socialisme en un sol país* i *la de la revolució permanent*.

Aquesta importància i aquesta actualitat del tema justifiquen, per si soles, que oferim al lector estranger un llibre dedicat en gran part a reconstruir, en un terreny crític, les previsions i les polèmiques teòriques mantingudes entre els marxistes russos abans de la revolució.

Hauríem pogut, naturalment, cercar una altra forma per a exposar els problemes que ací es debaten. Però l'autor no l'ha inventada o escollit voluntàriament, sinó que li ha estat imposada, en part, per la voluntat de l'adversari, i en part pel mateix curs del procés polític. Fins a les veritats matemàtiques, tot i ésser aquesta la més abstracta de les ciències, es representen millor i més plàsticament exposant-les en relació amb la història dels seus descobriments; puix això mateix succeeix, i amb major raó, amb les veritats més concretes, és a dir, històricament condicionades, de la política marxista. Creïem que la història dels orígens i del desenvolupament dels pronòstics de la revolució sota les condicions de la Rússia pre-revolucionària, aproparà el lector més, i d'una

manera més concreta, a l'essència dels objectius revolucionaris del proletariat mundial, que no una exposició escolàstica i pedantesca d'aqueixes mateixes idees polítiques, abstretes del terreny de lluita de què brollaren.

L. TROTSKI
Març de 1930.

Introducció

El present llibre està consagrat a un problema estretament relacionat amb la història de les tres revolucions russes, però no afecta exclusivament a elles. És un problema que durant els darrers anys ha exercit un paper immens en la lluita interna del Partit Comunista de la Unió Soviètica, que ha estat després trasplantat a la Internacional Comunista, que ha tingut decisiva importància en el desenvolupament de la revolució xinesa i que ha provocat una sèrie de resolucions d'importància primordial respecte als problemes relacionats amb la lluita revolucionària als països d'Orient. Em referisc a la teoria que s'ha anomenat de la "revolució permanent", i segons la doctrina dels epígons del leninisme (Stalin, Zinoviev, Bukharin i altres), constitueix el pecat original del "trotskisme".

Després d'una gran pausa, i d'una manera a primera vista completament inesperada, l'esdevenidor de la revolució permanent fou plantejat en 1924. No hi havia motius polítics per a això: es tractava de divergències que es referien a un passat ja llunyà. Però els motius d'ordre psicològic eren considerables.

El grup dels anomenats "vells bolxevics", que trencà el foc contra mi, s'atrinxerava principalment darrere aqueix títol. Però l'any 1917 constituí un gran obstacle en el seu camí. Per important que fóra, la història precedent de lluita ideològica i de preparació es veié sotmesa a una prova suprema i inapel·lable en la Revolució d'Octubre, no sols en allò tocant el partit en el seu conjunt sinó, també, les personalitats aïllades. *I cap dels epígons la resistí.* Tots ells, sense excepció, adoptaren, en esclatar la Revolució de Febrer de 1917, una posició d'esquerra democràtica. Cap d'ells defensà la consigna de la lluita del proletariat pel poder. Tots ells consideraven el fet de posar proa vers la revolució socialista com un absurd, o pitjor encara, com un pecat "trotskista". En aquest esperit s'hi inspiraren els dirigents del partit abans que arribés Lenin de l'estranger i isqueren a la llum les seues famoses tesis del 4 d'abril. Després d'açò, Kamenev, ja en lluita franca amb Lenin, intenta formar obertament una ala democràtica dins del partit. Més tard, s'uneix a ell Zinoviev, que havia arribat amb Lenin de l'emigració. Stalin, greument compromès per la seua

posició socialpatriòtica, es posa al marge, a fi que el partit oblide els seus deplorables discursos i els seus articles lamentables durant les setmanes decisives de març, i, a poc a poc, va col·locant-se en el punt de vista de Lenin. Açò ens suggereix una pregunta: ¿què havien après del leninisme aqueixos dirigents, aqueixos “vells bolxevics”, si cap d’ells demostrava capacitat per a aplicar pel seu compte l’experiència teòrica i pràctica del partit, en el moment històric més important i de major responsabilitat? Era precís esquivar a tota costa aquesta qüestió, substituint-la per una altra. Amb aquest fi es decidí obrir el foc contra la teoria de la revolució permanent. Els meus adversaris no preveieren (cosa molt natural) que en crear un eix artificial de la lluita, es mourien al voltant del mateix, sense adonar-se’n, creant per a si, pel mètode invers, una nova concepció.

En els seus trets fonamentals, la teoria de la revolució permanent fou formulada per mi ja abans dels esdeveniments decisius de 1905. Rússia avançava cap a la revolució burgesa. En les files de la socialdemocràcia (llavors tots ens anomenàvem socialdemòcrates) ningú dubtava que la revolució que s’apropava era precisament *burgesa*; és a dir, una revolució engendrada per la contradicció entre el desenvolupament adquirit per les forces productores de la societat capitalista i les condicions polítiques i de casta semifeudals i medievals ja caduques. En la lluita sostinguda en aquell moment contra els populistes i els anarquistes, tinguí ocasió d’explicar, en no pocs discursos i articles, d’acord amb el marxisme, el caràcter burgès de la revolució que s’apropava.

Però el caràcter burgès de la revolució no prejudicava quines classes haurien de realitzar els fins de la revolució democràtica i quina relació tindrien entre elles. En aquest punt era precisament on començaven els problemes estratègics fonamentals.

Plekhanov, Axelrod, la Sasulitx, Martov, i amb ells, tots els menxevics russos, partien del punt de vista que, en la revolució burgesa imminent, el paper directiu només podia pertànyer a la burgesia liberal, en la seua condició de pretendent natural al poder. Segons aquest esquema, al proletariat no li corresponia més paper que el d’ala esquerra del front democràtic: la socialdemocràcia hauria de recolzar la burgesia liberal contra la reacció, i, alhora, defensar els interessos del proletariat contra la pròpia burgesia. Amb d’altres paraules, els menxevics concebien la revolució burgesa principalment com una reforma de tipus liberal-constitucional.

Lenin plantejava la qüestió en termes completament distints. Per a ell, l’emancipació de les forces productives de la societat burgesa dels ceps en què les tenia agafades el règim servil, significava primer que res la solució del problema agrari, amb la liquidació completa de la classe dels grans hisendats i la transformació revolucionària de la propietat de la terra. Amb açò, estava íntimament lligada la destrucció de la monarquia. Lenin plantejà amb una audàcia vertaderament revolucionària el problema agrari, que tocava els interessos vitals de la immensa majoria de la població, i condicionava al mateix

temps el problema del mercat capitalista. Com la burgesia liberal, hostil als obrers, està unida per nombrosos lligams a la gran propietat agrària, la vertadera emancipació democràtica dels camperols només podia realitzar-se, lògicament, per mitjà de la unió revolucionària dels camperols i els obrers, i, segons Lenin, l'aixecament conjunt d'ambdós contra la vella societat menaria, cas de triomfar, a la instauració de la "dictadura democràtica dels obrers i camperols".

En la Internacional Comunista es repeteix actualment aquesta fórmula com una espècie de dogma suprahistòric, sense ni tan sols intentar analitzar l'experiència històrica viva del darrer quart de segle, com si tots nosaltres no haguéssim estat testimonis i actors de la Revolució de 1905, de la de Febrer de 1917 i, finalment, de la d'Octubre. I aquesta anàlisi històrica és més necessària doncs que la història no ens ofereix exemples d'un règim semblant de "dictadura democràtica dels obrers i camperols".

En 1905, la tesi de Lenin tenia el caràcter d'una hipòtesi estratègica, que necessitava ésser contrastada per la marxa i els camins de la lluita de classes en la realitat.

La fórmula de la "dictadura democràtica dels obrers i camperols" tenia deliberadament, en gran part, caràcter algebraic.

Lenin no prejutjava la qüestió de quines serien les relacions polítiques que haurien d'establir-se entre els partícips de la suposada dictadura democràtica, açò és, el proletariat i els camperols. No exclouïa la possibilitat que aquests estiguessen representats en la revolució per un partit que fóra independent en dos aspectes, a saber: enfront de la burgesia i enfront del mateix proletariat, i que fóra, alhora, capaç de portar avant la revolució democràtica en contra de la burgesia liberal i aliat al partit del proletariat. Més encara: Lenin admetia, com veurem més avant, la possibilitat que el partit dels camperols revolucionaris obtingués la majoria en un govern de dictadura democràtica.

En allò que fa al problema de la importància decisiva que havia de tenir la revolució agrària en els destins de la revolució burgesa, jo professí sempre, almenys des d'octubre de 1902, açò és, des del meu primer viatge a l'estranger, la doctrina de Lenin.

Per a mi no era discutible (malgrat el que diguen allò que durant aquests últims anys han difós versions absurdes sobre aquest particular) que la revolució agrària, i, per consegüent, la democràtica en general, només podia realitzar-se contra la burgesia liberal per les forces mancomunades dels obrers i els camperols. Però em pronunciava contra la fórmula "dictadura democràtica del proletariat i dels camperols", doncs entenia que tenia un defecte, i era deixar en peu la qüestió de saber a quina classe correspondria, en la pràctica, la dictadura. Intentí demostrar que els camperols, malgrat l'immens pes social i revolucionari d'aquesta classe, no eren capaços ni de crear un partit vertaderament revolucionari ni, amb major motiu, de concentrar el poder revolucionari en mans d'aqueix partit. De la mateixa manera que en les antigues revolucions, començant pel moviment alemany de la Reforma (en el segle XVI), i encara

abans, els camperols, en els seus aixecaments, recolzaven una de les fraccions de la burgesia urbana, decidint moltes vegades la victòria, en la nostra revolució burgesa endarrerida podien donar un recolzament anàleg al proletariat i ajudar-lo a arribar al poder, donant l'empenta màxima a la seua lluita. La nostra revolució burgesa (deia jo a mena de conclusió) només pot complir radicalment la seua missió sempre que el proletariat, abonat pel suport dels milions de camperols, aconseguisca concentrar a les seues mans la dictadura revolucionària.

Quin havia d'ésser el contingut social d'aqueixa dictadura? En primer lloc, implantaria en termes radicals la revolució agrària i la transformació democràtica de l'estat. Amb d'altres paraules, la dictadura del proletariat es convertiria en l'instrument per a la realització dels fins d'una revolució burgesa històricament endarrerida. Però les coses no podien quedar ací. En arribar al poder, el proletariat es veuria obligat a fer talls cada vegada més profunds en el dret de propietat privada, abraçant amb això les reivindicacions de caràcter socialista.

-Però, és que considera vostè que Rússia està prou madura per a una revolució socialista? (m'objectaren dotzenes de vegades Stalin, Rikov i tots els Molotov per l'estil, allà pels anys 1905 a 1917).

I jo els contestava invariablement:

-No, però sí ho està, i ben al punt, l'economia mundial en el seu conjunt i, sobretot, l'europea. Que la dictadura del proletariat implantada a Rússia porte o no al socialisme (amb quin ritme i a través de quines etapes?), depèn de la marxa ulterior del capitalisme a Europa i al món.

Heus aquí els trets fonamentals de la teoria de la revolució permanent, tal com sorgí en els primers mesos de l'any 1905.

D'aleshores ençà, s'han succeït tres revolucions. El proletariat rus es féu amb el poder empentat per la potent onada de l'aixecament camperol. I la dictadura del proletariat fou un fet a Rússia abans que en cap altre dels països incomparablement més desenvolupats. En 1924, és a dir, set anys després que la predicció històrica de la teoria de la revolució permanent es veiés confirmada amb una força vertaderament excepcional, els epígons engegaven una furiosa campanya contra aqueixa teoria, traient artificiosament frases soltes i rèpliques polèmiques dels meus vells treballs, dels que jo quasi ni em recordava.

No serà inoportú recordar ací que la primera revolució russa esclatà més de mig segle després de la ratxa de revolucions burgeses que sacsejaren Europa, i trenta-cinc anys després de l'episòdic aixecament de la *Commune* de París. Europa havia perdut ja el costum de les revolucions. Rússia no l'havia conegut. Se li plantejaven amb caràcter de novetat tots els problemes de la revolució.

No serà difícil comprendre tota la sèrie de factors incògnits i hipotètics que en aquell llavors tancava per a nosaltres la revolució futura. Cal tenir una absoluta incapacitat per a la predicció històrica i una incomprensió completa dels seus mètodes, per a parar-se a examinar ara anàlisi i apreciacions de 1905, com si

haguessen estat escrits ahir. Estic fart de dir-ho als meus amics: no em cap el menor dubte que en les meues prediccions de 1905 hi havia grans llacunes, que ara no és difícil omplir. ¿Però és que els meus crítics veien aleshores millor o més enllà?

Com no havia rellegit feia molt de temps els meus vells treballs, estava per endavant dispostat a concedir a les llacunes dels mateixos més importància de què en realitat tenien. Me'n convencí en 1928, durant el meu desterrament a Alma-Ata, quan l'oci polític forçat em donà la possibilitat de rellegir, llapis a la mà, els meus antics treballs sobre la revolució permanent. Confie que el lector adquirirà així mateix la convicció absoluta d'això en les pàgines següents.

Però abans és necessari que donem en aquesta introducció una característica, el més precisa que ens siga possible, dels elements que integren la teoria de la revolució permanent i de les principals objeccions suscitées contra la mateixa. El debat ha adquirit una extensió i una profunditat tals, que abraça, en síntesi, els problemes més importants del moviment revolucionari internacional.

La revolució permanent, en el sentit que Marx donava a aquesta idea, vol dir una revolució que no s'avé a cap de les formes de predomini de classe, que no es deté en l'etapa democràtica i passa a les reivindicacions de caràcter socialista, obrint la guerra oberta contra la reacció, una revolució en què cada etapa es basa en l'anterior i que no pot acabar més que amb la liquidació completa de la societat de classes.

A fi de dissipar el caos que assetja la teoria de la revolució permanent, és necessari que separem les tres sèries d'idees aglutinades en la aqueixa teoria.

En primer lloc, aquesta conté el problema del trànsit de la revolució democràtica a la socialista. No és un altre, en el fons, l'origen històric de la teoria.

La idea de la revolució permanent fou formulada pels grans comunistes de mitjan del segle XIX, per Marx i els seus adeptes, per oposició a la ideologia democràtica, la qual, com és ben sabut, pretén que amb la instauració d'un estat "racional" o democràtic, no hi ha cap problema que no puga ser resolt per la via pacífica, reformista o progressiva. Marx considerava la revolució burgesa de 1848 únicament com un preludi de la revolució proletària. I, encara que "s'equivocà", el seu error fou un simple error d'aplicació, no metodològic. La revolució de 1848 no es transformà en socialista. Però precisament per això no conduí a la democràcia. Quant a la revolució alemanya de 1918, és evident que no fou el coronament democràtic de la revolució burgesa, sinó la revolució proletària decapitada per la socialdemocràcia, o, per dir-ho amb més precisió: una *contrarevolució* burgesa obligada per les circumstàncies a revestir, després de la victòria obtinguda sobre el proletariat, formes pseudodemocràtiques.

El "marxisme" vulgar creà un esquema de l'evolució històrica segons el qual tota societat burgesa conquista, tard o d'hora, un règim democràtic, a l'ombra del qual el proletariat, aprofitant-se de les condicions creades per la democràcia, s'organitza i educa a poc a poc per al socialisme. No obstant, el trànsit al

socialisme no era concebut per tots d'una manera idèntica: els reformistes sincers (tipus Jaurès) se'l representaven com una espècie de fundació reformista de la democràcia amb llavors socialistes. Els revolucionaris formals (Guesde) reconeixien que en el trànsit al socialisme seria inevitable aplicar la violència revolucionària. Però tant uns com altres consideraven la democràcia i el socialisme, en tots els pobles, com dues etapes de l'evolució de la societat no sols independents, sinó allunyades una de l'altra.

Era la mateixa idea dominant entre els marxistes russos, que cap a 1905 formaven quasi tots en l'ala esquerra de la Segona Internacional. Plekhanov, el brillant fundador del marxisme rus, considerava un deliri la idea d'implantar a Rússia la dictadura del proletariat. En el mateix punt de vista es col·locaven no sols els menxevics, sinó també la immensa majoria dels dirigents bolxevics, i molt especialment tots els que avui es troben el capdavant del partit, sense excepció; tots ells eren, aleshores, revolucionaris demòcrates decidits per als que els problemes de la revolució socialista, i no sols en 1905, sinó en vigílies de 1917, sonaven com la música vaga d'un esdevenidor força remot.

La teoria de la revolució permanent, ressuscitada en 1905, declarà la guerra a aquestes idees, demostrant que els objectius democràtics de les nacions burgeses endarrerides, menaven, en la nostra època, a la dictadura del proletariat, i que aquesta posava a l'ordre del dia les reivindicacions socialistes. En açò consistia la idea central de la teoria. Si l'opinió tradicional sostenia que el camí de la dictadura del proletariat passava per un perllongat període de democràcia, la teoria de la revolució permanent venia a proclamar que, en els països endarrerits, el camí de la democràcia passava per la dictadura del proletariat. Amb això, la democràcia deixava d'ésser un règim de valor intrínsec per a diverses dècades i esdevenia el preludi immediat de la revolució socialista, unides ambdues per un nexce continu. Entre la revolució democràtica i la transformació socialista de la societat s'establia, doncs, un ritme revolucionari permanent.

El segon aspecte de la teoria caracteritza ja la revolució socialista com a tal. Al llarg d'un període de duració indefinida i d'una lluita interna constant, van transformant-se totes les relacions socials. La societat pateix un procés de metamorfosi. I en aquest procés de transformació cada nova etapa és conseqüència directa de l'anterior. Aquest procés serva forçosament un caràcter polític, o el que és el mateix, es desenvolupa a través del xoc dels distints grups de la societat en transformació. A les explosions de la guerra civil i de les guerres exteriors succeeixen els períodes de reformes "pacífiques". Les revolucions de l'economia, de la tècnica, de la ciència, de la família, dels costums, es desenvolupen en una complexa acció recíproca que no permet a la societat assolir l'equilibri. En açò consisteix el caràcter permanent de la revolució socialista com a tal.

El caràcter internacional de la revolució socialista, que constitueix el tercer aspecte de la teoria de la revolució permanent, és conseqüència inevitable de

l'estat actual de l'economia i de l'estructura social de la humanitat. L'internacionalisme no és un principi abstracte, sinó únicament un reflex teòric i polític del caràcter mundial de l'economia, del desenvolupament mundial de les forces productives i de l'abast mundial de la lluita de classes. La revolució socialista comença dins de les fronteres nacionals; però no pot contenir-s'hi. La contenció de la revolució proletària dins d'un territori nacional no pot ésser més que un règim transitori, encara que siga prolongat, com ho demostra l'experiència de la Unió Soviètica. No obstant, amb l'existència d'una dictadura proletària aïllada, les contradiccions interiors i exteriors creixen paral·lelament als èxits. De continuar aïllat, l'estat proletari cauria, més tard o més enjorn, víctima d'aqueixes contradiccions. La seua salvació està únicament en fer que triomfe el proletariat als països més progressius. Considerada des d'aquest punt de vista, la revolució socialista implantada en un país no és un fi en si mateix, sinó únicament un anella de la cadena internacional. La revolució internacional representa per si mateixa, malgrat tots els refluxos temporals, un procés permanent.

Els atacs dels epígons van dirigits, encara que no amb la mateixa claredat, contra els tres aspectes de la teoria de la revolució permanent. I no podia ésser d'una altra manera, ja que es tracta de parts inseparables d'un tot. Els epígons separen mecànicament la dictadura *democràtica* de la *socialista*, la revolució socialista *nacional* de la *internacional*. La conquesta del poder dins de les fronteres nacionals és per a ells, en el fons, no l'acte inicial, sinó l'etapa final de la revolució: després, s'obre un període de reformes que menen a la societat socialista nacional.

En 1905 no admetien ni la idea que fóra possible que el proletariat conquistés el poder a Rússia abans que en l'Europa occidental. En 1917 predicaven una revolució de contingut democràtic i rebutjaven la dictadura del proletariat. En els anys de 1925 a 1927 adopten davant de la revolució nacional xinesa l'orientació d'un moviment dirigit per la burgesia del país. Després, propugnen per a tal país la consigna de la dictadura democràtica dels obrers i camperols, oposant-la a la dictadura del proletariat, i proclamen la possibilitat de procedir a edificar una societat socialista completa i aïllada en la Unió Soviètica. Per a ells, la revolució mundial, condició necessària de la victòria, no és més que una circumstància favorable. Els epígons han arribat en aquesta ruptura radical amb el marxisme al final d'una lluita permanent contra la teoria de la revolució permanent.

La lluita iniciada fent reviure artificialment records històrics i falsificant el passat llunyà ha conduït a la transformació completa de les concepcions del sector dirigent. Ja hem explicat més d'una vegada que aquesta revisió de valors s'ha efectuat sota la influència de les necessitats socials de la burocràcia soviètica, que s'ha anat fent cada vegada més conservadora, cada vegada més preocupada en mantenir l'ordre nacional i propensa a exigir que la revolució ja realitzada, i que li assegura una situació privilegiada, siga considerada suficient

per a procedir a l'edificació pacífica del socialisme. No hem d'insistir ací sobre aquest tema. Assenyalem únicament que la burocràcia té una profunda consciència de la relació que tenen les seues posicions materials i ideològiques amb la teoria del socialisme nacional. Açò es palesa especialment, ara precisament, quan l'aparell stalinista, agullonat per les contradiccions que no preveïé, s'orienta amb totes les seues forces cap a l'esquerra, assestant durs cops als seus inspiradors dretans d'ahir. L'hostilitat dels buròcrates contra l'oposició marxista, de què ha hagut de prendre prestades precipitadament les seues consignes i argumentacions, no ha cedit en gens ni mica, com se sap. D'aquells membres de l'oposició que plantegen la qüestió del seu reingrés en el partit a fi de recolzar la política d'industrialització, etc., la primera cosa que exigeixen és que abjuren de la teoria de la revolució permanent i que reconeguen, encara que només siga de forma indirecta, la teoria del socialisme en un sol país. Amb açò, la burocràcia stalinista posa de manifest el caràcter purament *tàctic* del seu viratge cap a l'esquerra i com això no significa una renúncia als fonaments *estratègics* nacional-reformistes. No paga la pena aturar-se a explicar la transcendència d'açò: és ben sabut que en la política, com en la guerra, la tàctica es troba sempre subordinada en última instància a l'estratègia. El problema ha trencat ja, des de fa temps, els motlles de la campanya contra el "trotskisme". En prendre gradualment una major envergadura, ha acabat per englobar literalment tots els problemes de la doctrina revolucionària. Revolució permanent o socialisme nacional: aquest dilema es planteja no sols davant dels problemes de règim interior de la Unió Soviètica, sinó davant de les perspectives de la revolució a Occident i davant dels destins de la Internacional Comunista en el món sencer.

El present llibre no es proposa examinar el problema en tots els seus aspectes: no cal repetir allò que ja hem dit en altres treballs. En la *Crítica del Programa de la Internacional Comunista* he intentat posar de manifest teòricament la inconsistència econòmica i política del nacionalsocialisme. Els teòrics de la Internacional Comunista no s'han dignat fer el menor cas de la meua crítica. El millor que podien fer, al capdavall, era això: callar.

Ací em propose, abans que res, reconstituir la teoria de la revolució permanent tal com fou formulada en 1905, amb referència als problemes interns de la Revolució russa; assenyalen en què es diferenciava realment la meua posició de la de Lenin i com i per què en totes les situacions decisives el meu punt de vista coincidí sempre amb el d'ell. Finalment, intente posar en relleu la importància decisiva del problema que ens interessa per al proletariat dels països endarrerits i, per tant, per a la Internacional Comunista del món sencer.

Vegem les acusacions que han llençat els epígons contra la teoria de la revolució permanent. Si fem a una banda les infinites contradiccions dels meus crítics, podem reduir a les següents tesis tota la massa vertaderament imponderable d'allò que han escrit sobre aquest tema:

1.-Trotski ignorava la diferència existent entre la revolució burgesa i la socialista; en 1905 entenia que el proletariat de Rússia estava davant del problema d'una revolució socialista immediata.

2.-Trotski no ha prestat la menor atenció al problema agrari. Per a ell no existia la classe camperola. S'imaginava la revolució com una lluita sostinguda exclusivament pel proletariat contra el tsarisme.

3.-Trotski no creia que la burgesia internacional es resignés a consentir per molt de temps l'existència a Rússia de la dictadura del proletariat, i considerava inevitable la seua caiguda, si el proletariat europeu no s'apoderava del poder en un termini breu acudint en el nostre auxili. Amb això, Trotski no apreciava en el seu just valor la pressió del proletariat occidental sobre la burgesia.

4.-Trotski no creu, en general, en la força del proletariat rus, en la seua capacitat per a edificar autònomament el socialisme, i per açò dipositava i diposita totes les seues esperances en la revolució mundial.

Aquests motius no sols apareixen en els infinits escrits i discursos de Zinoviev, Stalin, Bukharin i d'altres, sinó que apareixen expressats en nombroses resolucions oficials del Partit Comunista de l'URSS i de la Internacional Comunista. I, no obstant, no tenim més remei que dir que es basen en una grollera barreja d'ignorància i d'absoluta manca d'escrúpols.

Les dues primeres afirmacions són, com es demostrarà més avant, fonamentalment falses. Jo partia precisament del caràcter democràtic burgès de la revolució, per a arribar a la conclusió que la profunditat de la crisi agrària podia portar al poder al proletariat en l'endarrerida Rússia. No fou una altra la idea que sostinguí en vigílies de la Revolució de 1905, ni la que expressava en donar a la revolució el qualificatiu de "permanent", açò és, de trànsit revolucionari directe de l'etapa burgesa a la socialista. Expressant aquesta mateixa idea, Lenin havia de parlar més tard de conversió de la revolució burgesa en socialista. En 1924, Stalin oposava aquesta idea de conversió a la de revolució permanent, que considerava com el salt del regnat de l'autocràcia al regnat del socialisme. El desventurat "teòric" ni tan sols ha fet l'esforç de reflexionar sobre què significa, en aquest cas, el *caràcter permanent* de la revolució, o el que és el mateix, el *ritme ininterromput* del seu desenvolupament, si és que no es tracta, com ell ho entén, més que d'un simple salt.

En allò que fa a la tercera acusació, està dictada per la confiança efímera dels epígons en la possibilitat de neutralitzar la burgesia imperialista durant un termini indefinit per mitjà de la pressió "raonablement" organitzada del proletariat. Fou la idea central de Stalin, durant els anys 1924 a 1927. I aquesta idea donà com a fruit el Comitè Anglo-rus. El desengany patit per aquells que creien en la possibilitat de lligar de peus i mans la burgesia internacional amb l'ajuda dels Purcell, els Radich, els Lafalette i els Chiang Kai-shek, desencadenà un paroxisme de pànic davant del perill imminent d'una guerra. La Internacional Comunista no ha assolit encara lliurar-se d'aquest pànic.

La quarta acusació dirigida contra la teoria de la revolució permanent, es redueix simplement a afirmar que en 1905 jo no sostenia el punt de vista de la teoria del socialisme en un sol país, que Stalin havia d'encunyar en 1924 per a la burocràcia soviètica. Aquesta acusació és una pura extravagància històrica. En efecte, hom podria suposar que els meus adversaris, si és que en 1905 tenien una opinió política, consideraven Rússia preparada per a la revolució socialista aïllada. La veritat és que durant els anys de 1905 a 1917 m'acusaren incansablement d'utòpic pel simple fet d'admetre la possibilitat que el proletariat de Rússia arribés al poder abans que el de l'Europa occidental. Kamenev i Rikov acusaven d'utòpic Lenin a l'abril de 1917 i s'esforçaven en fer comprendre-li que la revolució socialista havia de portar-se a terme primerament en Anglaterra i altres països avançats, i que només després d'açò podia arribar-li el torn a Rússia. Stalin sostingué aquest mateix punt de vista fins al 4 d'abril de 1917 i només amb gran treball, i a poc a poc, assimilà la fórmula leninista de la dictadura del proletariat en oposició a la democràtica. En la primavera de 1924, Stalin continuava repetint, com tants d'altres, que Rússia, com a nació aïllada, no estava encara prou madura per a l'edificació socialista. En la tardor del mateix any, en combatre contra la teoria de la revolució permanent, Stalin féu per primera vegada el descobriment de la possibilitat de procedir a l'edificació d'un socialisme aïllat a Rússia. Després d'açò, els professors roigs es llençaren a cercar afanyosament cites perquè Stalin pogués demostrar, en 1905, que Trotski (horror!) entenia que Rússia només podia arribar al socialisme amb l'ajuda del proletariat europeu.

Si hom agafés la història de la lluita ideològica d'aquest últim quart de segle, la tallés en miquetes, després mesclés aquestes miquetes i li la donés a un cec perquè les enganxés, és dubtós que el galimaties teòric i històric resultant de tot açò fóra més monstruós que el que els epígons estan servint als seus lectors i oients.

Perquè el nexce que uneix els problemes d'ahir amb els d'avui quede més palès, cal recordar ací, encara que només siga en una forma esquemàtica, què feren en Xina els cabdills de la Internacional Comunista, és a dir: Stalin i Bukharin.

Sota pretext que Xina es trobava abocada a un moviment revolucionari d'emancipació nacional, hom hagué de reconèixer, a partir de l'any 1924, el paper directiu que en aquest moviment corresponia a la burgesia del país. Fou reconegut oficialment com a partit dirigent el partit de la burgesia nacional, el Kumintang. En 1905, els menxevics no arribaren tan lluny en les seues concessions als "cadets" (partit de la burgesia liberal).

Però la direcció de la Internacional Comunista no es detingué ací, sinó que obligà el Partit Comunista xinès a ingressar en el Kumintang i sotmetre's a la seua disciplina; Stalin dirigí telegrams als comunistes xinesos recomanant-los que frenaren el moviment camperol; als obrers i camperols aixecats se'ls prohibí que fundaren els seus soviets, a fi de no disgustar Chiang Kai-shek, defès per Stalin contra l'oposició com "aliat segur" a principis d'abril de 1927,

açò és, uns dies abans del colp d'estat de Xangai, en una assemblea del Partit celebrada a Moscou. La subordinació oficial del Partit Comunista a la direcció burgesa, i la prohibició oficial dels soviets (Stalin i Bukharin sostenien la tesi que el Kumintang "reemplaçava" els soviets) impliquen una traïció molt més fonda i escandalosa contra el marxisme que tota l'actuació dels menxevics en els anys de 1905 a 1917.

Després del colp d'estat de Chiang Kai-shek (abril de 1927) es separà temporalment del Kumintang l'ala esquerra, dirigida per Van-Tin-Vei. Aquest últim fou immediatament declarat per *Pravda* "aliat segur". En el fons, l'actitud de Van-Tin-Vei respecte a Chiang Kai-shek era la mateixa que la de Kerenski respecte a Miliukov, amb la diferència que en Xina els Miliukov i Kornilov estaven representats en la persona de Chiang Kai-shek.

A partir del mes d'abril de 1927 s'ordena al Partit Comunista xinès que ingresse al Kumintang d'"esquerra" i se subordine a la disciplina del Kerenski xinès, en compte de preparar la guerra oberta contra el mateix. El "fidel" Van-Tin-Vei descarregà contra el Partit Comunista i el moviment obrer i camperol en general una repressió no menys criminal que la de Chiang Kai-shek, al qual Stalin havia proclamat com el seu segur aliat.

En 1905, i posteriorment, els menxevics recolzaven Miliukov, però no ingressaren en el partit liberal. Els menxevics, encara que en 1917 actuaren en estret contacte amb Kerenski, servaren, no obstant, la seua organització pròpia. La política de Stalin i Bukharin en Xina quedà per davall, fins i tot, del menxevisme. Tal fou la primera i principal etapa de la seua actuació.

Després únicament s'arreglaren els fruits inevitables: completa depressió del moviment obrer i camperol, desmoralització i disgregació del Partit Comunista; la direcció de la Internacional donà l'ordre de "virar en rodó" vers l'esquerra i exigí que es passés *in continenti* a l'aixecament armat dels obrers i camperols. De la nit al dia, el Partit Comunista xinès, un partit nou, oprimat i mutilat, que encara la vespra no era més que una quinta roda del carro de Chiang Kai-shek i Van-Tin-Vei i que mancava, per tant, d'una experiència política pròpia, es veié col·locat davant del tràngol de llençar els mateixos obrers i camperols que la Internacional Comunista havia mantingut fins feia vint-i-quatre hores sota les banderes del Kumintang, a l'aixecament immediat contra aqueix mateix Kumintang que havia assolit concentrar en les seues mans tots els ressorts del poder i de l'exèrcit. En Canton calgué improvisar en un dia un soviets fictici. L'aixecament, que es féu coincidir amb l'obertura del XVè Congrés del Partit Comunista de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques, revelava alhora l'heroisme de l'avantguarda obrera xinesa i la lleugeresa criminal amb què obren els cabdills de la Internacional Comunista. L'aixecament de Canton fou precedit i seguit per altres aventures menys importants.

Aqueixa fou la segona etapa de l'estratègia de la Internacional Comunista en Xina, que bé podem qualificar de grollera caricatura del bolxevisme.

Ambdues etapes, la liberal-oportunista i l'aventurera, han assestat al Partit Comunista xinès un colp del qual només podrà refer-se amb una política encertada en el transcurs de molts anys.

El VIè Congrés de la Internacional Comunista féu el balanç de l'actuació en Xina i l'aprovà sense reserves. ¿I com no, si el Congrés no s'havia convocat amb cap altra finalitat? Per a l'esdevenidor llençà la consigna de "dictadura democràtica dels obrers i camperols". Als comunistes xinesos no se'ls explicà la diferencia d'aquesta dictadura de la del Kumintang de dreta o d'esquerra, d'una banda, i de la dictadura del proletariat, per una altra. I és que era difícil explicar-los-la.

Alhora que proclamava la consigna de la dictadura democràtica, el VIè Congrés declarava inadmissibles les consignes de la democràcia (Corts Constituents, sufragi universal, llibertat de paraula i de premsa, etc., etc.), i amb això desarmava completament el Partit Comunista xinès enfront de la dictadura de l'oligarquia militar. Els bolxevics russos es passaren anys i anys mobilitzant els obrers i camperols entorn de les consignes democràtiques. Durant l'any de 1917, aquestes consignes exerciren un immens paper. Únicament quan als ulls de tot el poble es produí el xoc polític irreconciliable entre el poder soviètic, que tenia ja una existència real, i l'Assemblea Constituent, el nostre partit cregué arribat el moment de liquidar les institucions i consignes de la democràcia formal, açò és, burgesa, per a substituir-les per la democràcia real, soviètica, és a dir, proletària.

El VIè Congrés de la Internacional Comunista, celebrat sota els auspicis de Stalin-Bukharin, engegà tot açò. Alhora que imposava al partit la consigna de la dictadura "democràtica", no "proletària", li prohibia servir-se de consignes democràtiques per a la preparació de la mateixa. El Partit Comunista no sols quedà desarmat, sinó completament nu. Com a consol, se li autoritzà emprar en el període de domini complet de la contrarevolució la consigna dels soviets, prohibida en el període en què la Revolució es trobava en el seu apogeu. Un heroi molt popular de la llegenda russa entona cançons nupcials en els soterrans i càntics fúnebres en les bodes, i rep bescollades tant en aquells com en aquestes. Si en la política actual de la Internacional Comunista només es tractés d'unes quantes bescollades, podria hom resignar-se amb això. Però la cosa és força més important: es tracta, ni més ni menys, de l'esdevenidor del proletariat. La tàctica de la Internacional Comunista ha estat un sabotatge inconscient, però no per inconscient menys segur i ben organitzat, de la Revolució xinesa. Aquest sabotatge era infal·lible, perquè la Internacional Comunista cobria la seua política dretana menxevic de 1924-1927 amb tot el prestigi del bolxevisme, i la potent màquina de les repressions a aqueixa política de la crítica de l'oposició. El resultat de tot açò ha estat un experiment definitiu d'estratègia stalinista, que des del principi fins a la fi s'ha desenvolupat sota el signe de la lluita contra la revolució permanent.

Res més lògic, doncs, que el principal teòric stalinista, sostenidor de la subordinació del Partit Comunista xinès al partit nacionalburgès del Kumintang, haja estat Martinov, que també fou el principal crític menxevic de la teoria de la revolució permanent des de 1905 fins a 1923, quan començà a despuntar la seua missió històrica en les files del bolxevisme.

Més amunt he explicat com sorgí aquest treball. En Alma-Ata preparava sense afanyar-me un llibre de teoria i de polèmica contra els epígons, en què havia d'ocupar preeminent lloc la teoria de la revolució permanent. Mentre estava treballant en ell, rebí un manuscrit de Radek consagrat a contraposar la revolució permanent amb la línia estratègica de Lenin. Radek no tingué més remei que llençar aquest atac, aparentment inesperat, contra mi, per la senzilla raó que ell mateix s'havia lliurat de ple a la política xinesa de Stalin, que plegadament amb Zinoviev havia defès la mediatització del Partit Comunista pel Kumintang, no sols abans, sinó fins i tot després del colp d'Estat de Chang Kai-shek. Per a raonar la submissió del proletariat a la burgesia, Radek argüia, no cal ni dir-ho, sobre la necessitat d'una aliança del proletariat amb els camperols i l'acusació que jo "desdenyava" la transcendència d'aqueixa unió. Com Stalin, defensava una política menxevic fent ús d'una fraseologia bolxevic, i amb la fórmula de la dictadura democràtica dels obrers i camperols, cobria el fet que s'apartés al proletariat de la lluita independent pel poder al capdavant de les masses camperoles. Quan els arranquí aquesta màscara ideològica. Radek sentí la necessitat aguda de demostrar, disfressant-se amb cites de Lenin, que la meua lluita contra l'oportunisme es desprenia, en realitat, de la contradicció entre la teoria de la revolució permanent i el leninisme. Radek convertia la defensa de picaplets dels propis pecats en acusació fiscal contra la revolució permanent. Per a ell, açò no era més que un pont estès cap a la capitulació. No obstant, malgrat açò, no m'afanyí a considerar Radek com definitivament perdut. Intentí contestar al seu article d'una manera franca i categòrica, però sense tallar-li la retirada. Reproduïsc la meua contestació tal com fou escrita, limitant-me a unes poques explicacions complementàries i a algunes correccions d'estil.

L'article de Radek no aparegué en la premsa, i crec que no apareixerà, perquè, en la forma en què fou escrit en 1928, no podria passar per les estretes malles de la censura stalinista. D'altra banda, aqueix article, cas de publicar-se, no faria tampoc molt de favor a qui l'escrigué, perquè palesa força clarament l'evolució espiritual del seu autor; una "evolució" molt semblant a la del que cau al carrer des d'un sisè pis.

L'origen d'aquest llibre explica suficientment per què Radek hi ocupa un lloc més considerable d'aquell a què seria potser creditor. Radek no ha inventat ni un sol argument contra la teoria de la revolució permanent. S'ha manifestat com un epígon dels epígons. Per açò recomane al lector que veja en Radek no al mateix Radek, sinó al representant d'una empresa col·lectiva en què ha assolit ingressar amb plenitud de drets, encara que haja estat a costa de renunciar al

marxisme. Si Radek troba que li ha correspost una porció de puntellades excessiva per a les seues culpes personals, pot, si li sembla, transmetre-li-les als seus destinataris més responsables. És una qüestió de règim intern de l'empresa en què jo no tinc per què posar-me.

Distints grups del Partit Comunista alemany han arribat al poder o han lluitat per ell, demostrant la seua aptitud per a la direcció per mitjà d'exercicis crítics sobre la revolució permanent. Però tota aquesta literatura (que té per autors a Màslow, a Thalheimer i d'altres) s'ha mantingut en un nivell tan lamentable, que no dóna peu, ni tan sols, per a la rèplica crítica. Els Thaelmann, els Reinmele i la resta de cabdills actuals per nomenament han descendit encara més. L'única cosa que aqueixos crítics han pogut demostrar és que no han passat del llinar del problema. Per això els deixe... en el llinar. Qui que siga capaç d'interessar-se per la crítica teòrica de Màslow, Thalheimer i la resta, pot, després de llegir aquest llibre, acudir als escrits dels autors mencionats, a fi de persuadir-se de la seua ignorància i manca d'escrúpols.

Aquest resultat serà, per dir-ho així, un producte accessori del treball que oferim al lector.

L. TROTSKI

Prinkipo, 30 de novembre de 1929.

1. Caràcter obligat d'aquest treball i el seu propòsit

La demanda teòrica del partit, dirigit pel bloc de la dreta i el centre, ha estat coberta durant sis anys consecutius amb l'antitrotsquisme, únic producte de què es disposa en quantitat il·limitada i es reparteix gratuïtament. Stalin féu les seues primeres armes en el camp teòric en 1924 amb el seu immortal article contra la revolució permanent. El mateix Molotov rebé el baptisme de "cap" en aqueixa pila. La falsificació està a l'ordre del dia. Fa pocs dies, vaig viu per casualitat un anunci de la publicació en alemany dels treballs de Lenin de 1917. Serà aquest un inapreciable presente als obrers avançats alemanys. Però ja per endavant es pot hom formar una idea de les falsificacions que contindrà, sobretot en les notes. Baste de dir que en el sumari apareixen en primer lloc les lletres de Lenin a la Kollontai, que es trobava aleshores a Nova York. Per què? Únicament perquè hi figuren algunes observacions dures respecte a mi, basades en una informació *completament falsa* per part de la Kollontai, la qual havia inoculat, en aquell període, un extremisme esquerrà histèric al seu menxevisme orgànic. En l'edició russa, els epígons es veieren obligats a fer notar, encara que d'una manera equívoca, que Lenin havia estat mal informat. Podem, no obstant, tenir

la certesa que en l'edició alemanya no figurarà ni tan sols aquesta reserva. Cal afegir, a més, que en aqueixes mateixes lletres hi havia furiosos atacs contra Bukharin, amb el qual se solidaritzava aleshores la Kollontai. Però aquesta part de les lletres, per ara, no ha estat publicada; ho serà quan s'iniciï la campanya contra Bukharin.

D'altra banda, una sèrie de documents, articles i discursos de Lenin de gran valor, d'actes, lletres, etc., segueixen sense ésser publicats únicament perquè deixen malparats Stalin i companyia o destrueixen la llegenda del trotskisme. No ha quedat literalment res incòmode de la història de les tres revolucions russes, el mateix que de la del partit: les teories, els fets, les tradicions, l'herència de Lenin han estat sacrificats a costa de la lluita contra el "trotskisme", que, des de la mort de Lenin, fou concebuda i organitzada com una lluita personal contra Trotski i s'ha desenvolupat, de fet, com una lluita contra el marxisme.

S'ha confirmat novament que allò que aparentment consisteix en remoure antigues discussions habitualment ve a satisfer una necessitat social present, de la qual no es té consciència i que, en si, no té res a veure amb els debats passats. La campanya contra el "vell trotskisme" no ha estat, en realitat, més que una campanya contra les tradicions d'Octubre, les quals han anat fent-se cada dia més insuportables i opriments per a la nova burocràcia. S'ha aplicat el qualificatiu de "trotskisme" a tot allò que pesava i cohibia. D'aquesta manera, la lluita contra el trotskisme ha vingut a convertir-se, a poc a poc, en l'expressió d'una reacció teòrica i política en els mitjans no proletaris, i en part en els proletaris, i en el reflex d'aqueixa reacció en el partit. En particular, l'oposició caricaturesca, històricament deformada, de la revolució permanent a l'"aliança amb el camperolat" preconitzada per Lenin, brollà íntegra en 1923, conjuntament amb el període de reacció social i política i en el partit, com una de les seues manifestacions més paleses, com la repulsió mundial, amb les seues commocions "permanents" com a signe de la propensió pròpia del petit burgès i del funcionari a l'ordre i a la tranquil·litat. La campanya rancorosa contra la revolució permanent únicament serví al seu torn per a desbrossar el camí a la teoria del socialisme en un sol país, açò és, al nacionalisme de nou encuny. Naturalment, aquestes noves arrels socials de la lluita contra el "trotskisme" no demostren res per si mateixes a favor o en contra de la teoria de la revolució permanent. Però, sense la comprensió d'aquestes arrels ocultes, el debat prendria inevitablement un caràcter acadèmic i estèril.

Durant aquests anys no podia imposar-me l'abandó dels nous problemes i tornar a les velles discussions relacionades amb el període de la Revolució de 1905, per quant es referien principalment al meu passat i estaven artificialment dirigides contra el mateix.

Per tal de dilucidar les velles divergències i, particularment, els meus antics errors en relació amb les condicions que els engendraren i dilucidar-los d'una manera tan completa que resulten comprensibles a la nova generació, sense

parlar ja dels vells que han caigut en la infància política, cal tot un llibre. Semblava absurd emprar el temps propi i el d'altri en açò, quan figuraven constantment a l'ordre del dia nous problemes d'immensa importància: la Revolució alemanya, la marxa d'Anglaterra, les relacions entre els Estats Units i Europa, els problemes plantejats per les vagues del proletariat britànic, els fins de la Revolució xinesa i, finalment i en primer lloc, les nostres contradiccions econòmiques i políticossocials internes i la nostra missió. Tot açò era, al meu entendre, suficient per a justificar que fes constantment a banda el meu treball històricopolemí sobre la revolució permanent. Però la consciència social no suporta el buit. Durant aquests darrers anys el buit teòric ha estat omplert, com ja he dit, amb el fem de l'antitrotskisme. Els epígons, els filòsofs i peons de la reacció en el partit han lliscat cap avall, han anat a aprendre a l'escola de l'obtus menxevic Martinov, han aixafat les doctrines de Lenin, es debatien en un fangar, i a tot açò l'anomenaven lluita contra el trotskisme. Durant aquests anys no han produït cap treball més o menys seriós o important que es puga citar en veu alta sense ruboritzar-se, cap judici polític que haja perdurat, cap previsió que s'haja vista confirmada, ni una sola consigna independent. Insignificança i vulgaritat pertot arreu.

Les *Qüestions del leninisme*, de Stalin, representen en si una codificació d'aquesta escòria ideològica, un manual oficial de la indigència mental d'aqueixa gent, una col·lecció de vulgaritats numerades (i conste que m'esforce a donar les definicions mes moderades possibles).

El *Leninisme*, de Zinoviev, és... això, un leninisme al estil Zinoviev, ni més ni menys. El seu principi és quasi el mateix que el de Luter: "Sostinc açò, però... podria també sostenir una altra cosa." L'assimilació d'aquests fruits teòrics dels epígons és igualment insuportable, amb la diferència que la lectura del *Leninisme*, de Zinoviev, causa la sensació que hom s'entrevessa amb cotó en branca, mentre que les *Qüestions* de Stalin, produeixen la sensació física de porques tallades en petits trossos. Aquests dos llibres reflecteixen i coronen, cadascun a la seua manera, l'època de la reacció ideològica.

En adaptar i subordinar totes les qüestions al "trotskisme" (des de la dreta, des de l'esquerra, des de dalt, des de baix, des de davant i des del darrere), els epígons han comès la proesa de col·locar tots els esdeveniments internacionals en dependència directa o indirecta amb relació a l'aspecte que prenia la teoria de la revolució permanent de Trotski en 1905. La llegenda del "trotskisme", repleta de falsificacions, ha esdevingut una espècie de factor de la història present. I si bé durant aquests últims anys l'orientació del bloc dretà-centrista s'ha vist compromesa en tots els àmbits del planeta per una sèrie de fallides d'importància històrica, la lluita contra la ideologia centrista de la Internacional Comunista seria ja actualment inconcebible o, almenys, extremadament difícil sense la valoració de les discussions i els pronòstics que tenen el seu origen en els començaments de 1905.

La resurrecció del pensament marxista, i per consegüent leninista, en el partit, és inconcebible sense un acte de fe de tot el rebuig dels epígons, sense l'execució teòrica implacable dels executors de l'aparell burocràtic. Escriure un llibre així no té, en rigor, res de difícil. Hi ha tots els elements. I, no obstant, ensopega hom amb dificultats perquè, per a emprar les paraules del gran satíric Saltikov, hom es veu forçat a descendir a la regió dels “efluvis primaris” i romandre llarg temps en aqueixa atmosfera poc agradable. No obstant, aquest deure s'ha convertit en absolutament inajornable, perquè la lluita contra la revolució permanent serveix directament de base a la defensa de la línia oportunista en els problemes d'Orient, açò és, de més de la meitat de la Humanitat.

Havia començat ja aquest treball tan poc atractiu (la polèmica teòrica amb Zinoviev i Stalin, deixant els llibres dels nostres clàssics per a les hores de descans doncs que també els bussos es veuen obligats a pujar de tant en tant a la superfície per tal de respirar aire fresc) quan, sobtadament per a mi, aparegué un article de Radek consagrat a oposar, d'una manera més “profunda”, a la teoria de la revolució permanent les idees de Lenin sobre aquesta mateixa qüestió. En un principi em proposava fer a una banda el treball de Radek, a fi de no distreure'm de la barreja de cotó en branca i de cerra esmicolada que m'havia ofert el destí. Però una sèrie de lletres amistoses m'induíren a llegir atentament aqueix treball i arribí a la conclusió següent: per al limitat cercle de persones que pensen per compte propi i no per ordre i que estudien conscienciosament el marxisme, el treball de Radek és més pernicios que no la literatura oficial, en el sentit que l'oportunisme en política és tant més perillós com més disfressat apareix i quant major és la reputació personal que el cobreix. Radek és un dels meus amics polítics més afins, com ho han demostrat prou els esdeveniments d'aquests darrers temps. Però durant els últims mesos una sèrie de companys seguien inquiets l'evolució d'aquest home i el veien passar de l'extrema esquerra de l'oposició a la seua ala dreta. Tots els amics de Radek sabem que els seus brillants dots polítics i literaris coincideixen amb una impulsivitat i una impressionabilitat excepcionals, qualitats que en el treball col·lectiu són una font valuosa d'iniciativa i de crítica, però que en les condicions creades per la dispersió poden donar fruits completament distints. L'últim treball de Radek (junt amb una sèrie de manifestacions precedents) obliga a reconèixer que ha perdut la brúixola o que aquesta es troba sota la influència d'una anomalia magnètica perllongada. El treball de Radek a què ens referim no és, ni de bon tros, una excursió històrica pel passat; no, és un suport, no del tot conscient i no per això menys nociu, que presta al rumb oficial amb tota la seua mitologia teòrica.

La funció política de la lluita actual contra el “trotsquisme”, caracteritzada més amunt, no significa, no cal ni dir-ho, que a l'interior de la mateixa oposició, que es formà com a reducte marxista contra la reacció politicoideològica, siga inadmissible la crítica, en particular, la de les meues antigues divergències amb

Lenin. Al revés, semblant tasca, encaminada a fer una neteja en les pròpies files, només pot que ésser fructífera. Però, en aquest cas, calia observar profundament les perspectives històriques, treballar seriosament en l'estudi de les fonts d'origen i dilucidar les antigues diferències a la llum de la lluita actual. Res d'açò hi ha en el treball de Radek. Com no adonant-se'n, s'incorpora simplement al front de lluita contra el "trotsquisme", fent ús no sols d'extractes seleccionats d'una manera unilateral, sinó de la seua interpretació oficial, profundament falsa. Allí on segons sembla se separa de la campanya oficial, ho fa d'una manera tan equívoca, que presta a la mateixa el doble suport de testimoni "imparcial". Com succeeix sempre amb les lliscades ideològiques, en l'últim treball de Radek no hi ha ni l'ombra de la seua penetració política i de la seua mestria literària. És un treball sense perspectives, sense les tres dimensions, compost únicament a base d'extractes, i, a causa d'açò, un treball arran de terra.

A quina necessitat política deu el seu origen? A les divergències sorgides entre Radek i la majoria indiscutible de l'oposició respecte als problemes de la Revolució xinesa. S'emeten, certament, opinions aïllades en el sentit que els problemes xinesos "no són actuals" (Preobrazhenski); però a aquestes opinions hom no pot ni tan sols contestar seriosament. El bolxevisme cresqué i es formà definitivament sobre la crítica i l'estudi de l'experiència de 1905, quan aquesta acabava de ser viscuda directament per la primera generació de bolxevics. ¿Com pot ésser d'una altra manera, en quin altre esdeveniment poden aprendre actualment les noves generacions de revolucionaris proletaris si no és en l'experiència fresca, calenta encara de sang, de la Revolució xinesa? Només els pedants insulsos poden parlar-nos d'"ajornar" aquests problemes, a fi d'estudiar-los després, en les hores de festa, en una atmosfera de tranquil·litat. Els bolxevics-leninistes no poden fer-ho; encara menys en la mesura en què les revolucions orientals estan encara damunt la taula i ningú pot dir quan acabaran. Radek, que ocupa una posició falsa en les qüestions de la Revolució xinesa, intenta fonamentar retrospectivament aquesta posició exposant d'una manera unilateral i deformada les meues antigues divergències amb Lenin. I en arribar ací es veu obligat a utilitzar armes de l'arsenal aliè i navegar sense rumb per aigües estranyes.

Radek és amic meu, però m'és molt més amiga i més cara la veritat. Novament em veig obligat, per a contradir-lo, a ajornar un treball més ampli sobre els problemes de la revolució. Els problemes plantejats en ell són massa importants per a desdenyar-los. Ensopague, en escometre'ls, amb tres dificultats: l'abundància i varietat dels errors en el treball de Radek; la profusió de fets històrics i documentals que el refuten en el transcurs de vint-i-tres anys (1905-1928); el poc de temps que puc dedicar a aquest treball, doncs que en l'actualitat ocupen lloc primordial els problemes econòmics de l'URSS.

Totes aquestes circumstàncies determinen el caràcter del present treball, el qual no esgota la qüestió. Molt hi queda per dir, en part perquè ho hem dit ja en

altres treballs anteriors, sobretot en la *Critica del Programa de la Internacional Comunista*. Hi ha una gran quantitat de materials sobre aquesta qüestió arreglats per mi que no han estat utilitzats, en espera del llibre que em propose escriure contra els epígons, açò és, contra la ideologia oficial del període de reacció.

El treball de Radek sobre la revolució permanent es recolza sobre la conclusió següent:

La nova fracció del partit (oposició) es veu amenaçada pel perill de l'aparició de tendències que divorcien la revolució proletària, en el seu desenvolupament, del seu aliat fonamental: els camperols.

Suscita immediatament sorpresa el fet que aquesta conclusió respecte a la “nova” fracció del partit siga formulada en la segona meitat de l'any 1928 com quelcom nou, quan l'escoltem sense interrupció des de la tardor de 1923. ¿Com fonamenta Radek la seua inclinació cap a la tesi oficial preponderant? Tampoc en aquest cas segueix nous camins; no fa més que tornar a la teoria de la revolució permanent. En 1924-1925 Radek es disposà en diverses ocasions a escriure un fullet destinat a demostrar que la teoria de la revolució permanent i la consigna de la dictadura democràtica del proletariat i dels camperols, formulada per Lenin, preses en el seu abast històric, açò és, a la llum de les tres revolucions viscudes per nosaltres, no podien en cap cas ésser oposades l'una a l'altra, sinó que, al revés, coincidien fonamentalment. Ara, en estudiar “novament” tal problema (com escriu a un dels companys), ha arribat a la conclusió que l'antiga teoria de la revolució permanent amenaça la “nova” fracció del partit ni més ni menys que amb el perill del divorci amb els camperols.

Com ha “estudiat” la qüestió Radek? Ell mateix s'encarrega de comunicar-nos algunes dades al respecte:

“No tenim a mà les fórmules donades en 1905 per Trotski en la seua introducció a *La guerra civil a França*, de Marx, i en el mateix any en *La nostra Revolució*”.

Les dades que dóna Radek no són totalment exactes; Però no paga la pena detenir-nos-en, L'únic treball en què exposí, sota una forma si fa o no fa sistemàtica, les meues idees sobre el desenvolupament de la revolució és l'extens article *Resultats i perspectives* (p. 224-286 del llibre *Nostra Revolució*, Petersburg, 1906). El meu article publicat en l'òrgan polonès de Rosa Luxemburg i Tischko (1909) (al qual Radek al·ludeix, resumint-lo, ai!, segons una referència de Kamenev) no pretenia, ni de bon tros, exposar els meus punts de vista d'una manera definitiva i completa. Teòricament es recolzava en el meu llibre *Nostra Revolució*, citat més amunt. Ningú està obligat actualment a llegir tal llibre. Des d'aleshores s'han produït esdeveniments tals i hem après tant d'ells, que he de reconèixer que em repugna la manera actual dels epígons

d'examinar els nous problemes històrics, no a la llum de l'experiència viva de les revolucions realitzades per nosaltres, sinó a la vista principalment de texts que es refereixen únicament a la previsió feta per nosaltres de les revolucions futures. Amb això no vull, naturalment, negar-li a Radek el dret d'enfocar la qüestió així mateix des del punt de vista històricoliterari. Però si hom ho fa, ha de fer-ho com cal. Radek intenta dilucidar la sort que li haja pertocat a la teoria de la revolució permanent en el transcurs de quasi mig segle, i, en fer-ho, observa de pas que "no té a mà" precisament els treballs en què aquesta teoria meua està exposada.

Deixaré fixat ací que Lenin, com he vist confirmat ara amb particular evidència en llegir els seus vells articles, no arribà mai a conèixer el treball fonamental a què he al·ludit més amunt. Açò s'explica, pel que s'ha vist, no sols per la circumstància que la tirada del llibre *Nostra Revolució*, publicat en 1906, fóra confiscada quasi immediatament quan ja tots nosaltres ens trobàvem en l'emigració, sinó potser també pel fet que els dos terços de l'esmentat llibre estaven formats per antics articles i que molts companys (com poguí comprovar després) no el llegiren per considerar-lo una compilació de treballs ja publicats. En tot cas, les observacions polèmiques disperses, molt poc nombroses, de Lenin contra la revolució permanent es basen quasi exclusivament en el prefaci de Parvus al meu fullet *Fins al 9 de gener*, en la seua proclama, que jo llavors desconeixia, *Sense tsar*, i en els debats interns de Lenin amb Bukharin i d'altres. Mai ni en cap part analitza ni cita Lenin, ni de passada, els meus *Resultats i perspectives*, i algunes de les objeccions de Lenin contra la revolució permanent, que evidentment no poden referir-se a mi, testifiquen directament que no llisqué tal treball⁰

⁰ És cert que en 1909 Lenin cita els meus *Resultats i perspectives* en un article polèmic contra Martov. No obstant, no seria difícil demostrar que Lenin prenia aquestes cites de segona mà, és a dir, del mateix Martov. Únicament així pot hom explicar algunes de les objeccions que em fa i que es basen en un evident equívoc.

En 1919, una editorial soviètica publicà en un fullet el meu *Resultats i perspectives*. A aqueixa mateixa època aproximadament correspon la nota a les obres de Lenin que diu que la teoria de la revolució permanent ha adquirit un significat especial "ara", després de la Revolució d'Octubre.

Llisqué Lenin en 1909 el meu article *Resultats i perspectives*, o arribà donar-li, ni tan sols, una mirada? No puc dir-ho. Jo, aleshores, em trobava viatjant constantment d'un lloc a un altre, únicament feia ràpides visites a Moscou i en les meues entrevistes amb Lenin (en moments en què la guerra civil estava al seu apogeu) teníem altres coses a que dedicar-nos ben diferents de recordar les velles discussions teòriques intestines. Però, precisament en aquell període, A. A. Joffe, com ho narra ell en la lletra que m'escrigué abans de morir (veja hom *La meua vida*, p. 563-564) tingué una conversa amb Lenin sobre la teoria de la revolució permanent. ¿Pot hom interpretar la declaració de A. A. Joffe en el sentit que Lenin hauria llegit *per primera vegada* en 1919 el meu *Resultats i perspectives* i reconegué que la previsió històrica que contenia aqueix treball era encertada? Res puc dir al respecte llevat de limitar-me a conjetures psicològiques la força persuasiva de les quals depèn del judici que hom faça sobre el fons de la qüestió a debat. Les paraules de A. A. Joffe, segons les quals Lenin reconegué que la meua previsió era encertada, li semblaran incomprendibles a l'home educat en aqueixa margarida teòrica de l'època postleninista. Per contra, a qui reflexione sobre el desenvolupament efectiu del pensament de Lenin en relació amb el desenvolupament de la mateixa revolució, comprendrà que aquell que mai havia examinat la meua posició en el seu conjunt, sinó que ho havia fet de passada, a vegades d'una manera evidentment contradictòria, basant-se en extractes aïllats, hauria, i no podia ésser d'una altra manera, apreciar d'altre mode en 1919 la teoria de la revolució permanent.

Per tal de reconèixer en 1919 que la meua previsió era encertada, a Lenin no li calia de cap manera oposar la meua posició a la seua. Li era suficient prendre ambdues posicions en el seu desenvolupament històric. No cal

Seria absurd, no obstant, pensar que el “leninisme” de Lenin consisteix precisament en açò. I, no obstant, aqueixa és, pel que s’ha vist, l’opinió de Radek. En tot cas, l’article que analitze testimonia no sols que aquell “no té a mà” els meus treballs fonamentals, sinó que, segons sembla, no els ha llegit mai, i que si els ha llegit ha estat fa molt de temps, abans de la Revolució d’Octubre, i que, siga com siga, ha servat ben poc en la memòria d’aqueixa lectura.

Però no és açò tot. Si en 1905 o en 1909 era admissible i fins i tot inevitable, sobretot sota les condicions creades per l’escissió, que polemitzàrem els uns amb els altres sobre articles d’interès candent aleshores i àdhuc sobre determinades frases de certs articles, ara, en fer un examen retrospectiu d’un gegantí període històric, el revolucionari marxista no pot deixar de formular-se el següent interrogant: com foren aplicades en la pràctica les fórmules debatudes, com foren interpretades i encarnades en l’acció? Quina fou la tàctica?

Si Radek s’hagués donat la pena de fullejar, encara que tan sols fóra les dues primeres parts de *La nostra primera Revolució (1905)*, no s’hauria arriscat a escriure el seu treball actual, o, en tot cas, n’hauria suprimit moltes de les seues atrevides afirmacions. Almenys, vull esperar-ho així.

Aquests dos llibres li haurien demostrat a Radek, sobretot, que la revolució permanent no significava, ni de bon tros, per a mi, en l’actuació política, l’aspiració de saltar l’etapa revolucionària democràtica i altres fases més secundàries, s’hauria persuadit que, tanmateix que durant tot l’any 1905 residí clandestinament a Rússia, sense contacte amb l’emigració, formulí les etapes de la revolució absolutament igual que Lenin; hauria sabut que les proclames principals dirigides als camperols i publicades per la impremta bolxevic central en 1905, foren escrites per mi; que el *Novaia Jizn (La Nova Vida)*, dirigit per Lenin, defensà decididament en una nota de redacció el meu article sobre la revolució permanent publicat en el *Natxalo (El Principi)*; que el *Novaia Jizn*, de Lenin, i a vegades aquest personalment, sostingué i defensà invariablement les resolucions polítiques del Soviet de Diputats, de les quals era jo autor i en fui ponent en nou casos de cada deu; que després del desastre de desembre escriguí des de la presó un fullet en què considerava problema tàctic central la combinació de l’acció proletària amb la revolució agrària dels camperols; que Lenin imprimí aquest fullet en l’editorial bolxevic *Novaia Volna (La Nova Onada)*, comunicant-me per mitjà de Kuniank la seua decidida conformitat;

repetir ací que el contingut concret que Lenin donava a aquesta fórmula de la “dictadura democràtica” i que es despenia no tant d’aquesta fórmula hipotètica sinó més de l’anàlisi de les modificacions reals en la correlació de les classes, que aquest contingut tàctic i d’organització ha passat a formar part per a sempre de l’arsenal de la història com a model clàssic de realisme revolucionari. Gairebé en tots aquells casos, almenys en els més importants, en què des del punt de vista tàctic o d’organització el meu punt de vista era oposat al de Lenin, la raó estava de la seua banda. Precisament per això no veia cap interès en defensar la meua antiga previsió històrica mentre podia semblar que no es tractava més que de records històrics. Únicament m’he vist obligat a tornar sobre l’assumpte en el moment en què la crítica de la teoria de la revolució permanent, feta pels epígons, no sols alimenta la reacció teòrica en tota la Internacional sinó que esdevé instrument directe de sabotatge de la Revolució xinesa.

que en el Congrés celebrat a Londres en 1907 Lenin parlà de la meua “solidaritat” amb el bolxevisme en allò tocant l’actitud envers els camperols i la burgesia liberal. Tot açò, per a Radek, no existeix; tampoc ho tenia a mà, pel que s’ha vist.

Com està, però, d’informat en allò tocant als treballs de Lenin? Igualment, si fa o no fa. Es limita únicament a citar els textos en què Lenin m’atacava. Però volent referir-se moltes vegades no a mi, sinó a altres (per exemple, a Bukharin i al mateix Radek: aquest darrer fa una franca indicació sobre el particular). Radek no ha assolit reproduir ni un sol text nou contra mi: s’ha limitat a utilitzar els extractes ja preparats i disposats i que, en l’actualitat, quasi cada ciutadà de l’URSS “té a mà”, afegint-hi únicament unes quantes cites en què Lenin explica als anarquistes i socialrevolucionaris algunes veritats elementals sobre la diferència entre república burgesa i socialisme, amb la particularitat que, segons ell, aquests cites estan així mateix dirigides contra mi. Sembla inversemblant, i no obstant és veritat!

Radek prescindeix completament de les antigues declaracions de Lenin en què aquest, d’una manera força discreta, molt sòbria, però, i per açò mateix, amb tant major pes, comprova la meua solidaritat amb el bolxevisme en les qüestions revolucionàries fonamentals. No cal oblidar, ni tan sols per un instant, que aquestes declaracions foren formulades quan jo no pertanyia a la fracció bolxevic i Lenin m’atacava implacablement (i amb tota raó), no a causa de la revolució permanent, sobre què es limitava a fer algunes objeccions episòdiques, sinó de la meua tendència a la conciliació amb els menxevics, en l’evolució dels quals a l’esquerra jo confiava. A Lenin li preocupava més la lluita contra la tendència conciliadora que la “justícia” de tals o quals atacs polèmics contra el “conciliador” Trotski.

En 1924, Stalin, defensant contra els meus atacs la conducta de Zinoviev a l’Octubre, escrivia:

“El company Trotski no ha comprés les lletres de Lenin [sobre Zinoviev. L. T], la seua significació, el fi que es proposaven. Lenin en les seues lletres, s’avança, a vegades, deliberadament, col·locant en primer terme els errors *que poden ésser* comesos, criticant-los per endavant a fi de posar en guàrdia el partit i preservar-lo, o bé, a vegades, amb el mateix fi pedagògic, exagera una “menudesa” i “fa d’una mosca un elefant”... Però deduir de lletres anàlogues (i Lenin n’escrigué no poques) l’existència de divergències tràgiques i parlar-ne a veu en crit, significa no comprendre les lletres de Lenin, no conèixer-lo”. (I. Stalin, *Trotsquisme o leninisme?*, 1924).

La idea està formulada ací d’una manera un poc grollera (“l’estil és l’home”), però en substància és justa, encara que puga aplicar-se menys que a res a les divergències d’Octubre, que no tenen res de “mosques”. Però si Lenin recorria a les exageracions “pedagògiques” i a la polèmica preventiva respecte als seus companys de fracció, amb tant major motiu ho feia respecte a un home que es trobava aleshores fora de la fracció bolxevic i que predicava la conciliació. A

Radek ni tan sols se li ha ocorregut aplicar als vells textos que cita aquest indispensable coeficient d'esmena.

En el prefaci de 1922 al meu llibre *1905*, deia jo que la previsió de la possibilitat i probabilitat de la dictadura del proletariat a Rússia abans que en els països avançats es veié confirmada en la pràctica dotze anys després. Radek, seguint altres exemples poc decorosos, presenta les coses tal com si jo *oposés* aquesta previsió a la línia estratègica de Lenin. No obstant, del meu prefaci s'hi dedueix amb tota claredat que prenc la previsió de la revolució permanent en els trets fonamentals en què *coincideix* amb la línia estratègica del bolxevisme. Si en una de les notes parle del "reajustament" del partit a principis de 1917, no ho faig en el sentit que Lenin hauria reconegut com a "erroni" el camí seguit precedentment pel partit sinó en el sentit que, feliçment per a la revolució, arribà a Rússia amb retard, però, així i tot, amb l'oportunitat suficient per a ensenyar el partit a *renunciar a la consigna de la "dictadura democràtica"*, que *havia donat ja tot el que podia donar de si*, i a la qual seguien aferrats els Stalin, els Kamenev, els Rikov, els Molotov, etc. Es comprèn que l'al·lusió al "reajustament" provoqués la indignació dels Kamenev, perquè contra ells anava. Però, per què la de Radek? Aquest no començà a indignar-se fins a 1928, açò és, després que ell mateix s'oposà al necessari "reajustament" del Partit Comunista xinès.

Recordaré Radek que, en vida de Lenin, els meus llibres *1905* (junt amb l'incriminat prefaci) i *La Revolució d'Octubre*, exerciren el paper de manuals històrics fonamentals respecte a ambdues revolucions, i foren editats i reeditats nombroses vegades en rus i en idiomes estrangers. Mai ningú m'havia dit que en els meus llibres hi hagués la contraposició de dues línies puix aleshores, quan els epígons no havien iniciat encara la revisió, tot membre del partit amb sentit comú no subordinava l'experiència d'Octubre als vells textos, sinó que els examinava a la llum de la Revolució d'Octubre.

Amb açò es troba relacionada una circumstància de què Radek abusa d'una manera completament imperdonable: és un fet (repeteix) que Trotski ha reconegut que Lenin tenia raó contra ell. Naturalment que ho he reconegut, i en aquest reconeixement no hi ha ni una mica de diplomàcia. Em referia a tot el camí històric de Lenin, a tota la seua posició tàctica, a la seua estratègia, a la seua organització del partit. Però aquest reconeixement, naturalment, no afecta cada cita polèmica per separat, interpretada avui, a més a més, amb fins adversos al leninisme. Radek m'havia advertit ja en 1926, en el període del bloc amb Zinoviev, que la meua declaració sobre la raó de Lenin li era necessària a aquell per tal de cobrir, encara que no fóra més que un poc, la seua manca de raó contra mi. No cal ni dir-ho: açò ho comprenia jo perfectament. Heus aquí per què digué en la setena reunió plenària del Comitè Executiu de la Internacional Comunista que em referia a la raó històrica de Lenin i del seu partit, i no, en general, a la dels meus crítics actuals, els quals intenten cobrir-se

amb cites de Lenin deformades. Avui, sentint-ho molt, he de fer extensives aquestes paraules a Radek.

Respecte a la revolució permanent, parlava únicament de les “llacunes” de la teoria, amb major motiu inevitables com que es tractava d’una previsió. Bukharin, en aquesta mateixa reunió plenària, subratllà, amb raó, que Trotski no renunciava en conjunt a la seua concepció. Parlaré de les “llacunes” en un altre treball, mes vast, en què intente presentar d’una manera coherent l’experiència de tres revolucions, aplicant-la a la senda que hauria de seguir la Internacional Comunista, sobretot en Orient. Ací, per a no donar lloc a cap equívoc, diré breument: tanmateix totes les seues llacunes, la teoria de la revolució permanent, tal com està exposada fins i tot en els meus primers treballs, sobretot en *Resultats i perspectives* (1906), es troba incommensurablement més impregnada d’esperit marxista, i per consegüent, incommensurablement més prop de la línia històrica de Lenin i del partit bolxevic, no sols que les divagacions actuals de Stalin i Bukharin, sinó també que l’últim treball de Radek.

Amb açò, no vull dir, ni de bon tros, que la idea de la revolució presente en tots els meus escrits una línia sempre idèntica i indestructible. M’he dedicat no a col·leccionar una sèrie d’antigues cites (a açò obliga en, l’actualitat únicament el període de reacció en el partit i d’hegemonia dels epígons) sinó a apreciar, encertadament o desencertada, els processos reals de la vida. En el transcurs de dotze anys (1905-1917) d’activitat de publicista revolucionari, hi ha articles en els quals les circumstàncies, i inclús les exageracions polèmiques dictades per elles, cobren massa relleu, trencant fins i tot la línia estratègica. Es poden trobar, per exemple, articles en els quals expressava els meus dubtes respecte al futur paper revolucionari de *tots* els camperols com a *classe*, i, en relació amb això, em negava, sobretot durant la guerra imperialista, a aplicar a la futura Revolució russa el qualificatiu de “nacional”, per considerar-lo equívoc. Però cal no oblidar que els processos històrics que ens interessin, i entre ells els efectuats en el camp, són infinitament mes clars ara, quan ja fa temps que s’han realitzat, que en aquella època durant la qual no feien més que desenvolupar-se. Observaré a més que Lenin, que no perdia mai de vista el problema camperol en tot el seu gegantí abast històric, i de qui aprenguérem tot açò, ja després de la Revolució de Febrer no veia encara amb claredat si aconseguiríem arrencar els camperols a la burgesia i arrossegar-los darrere de nosaltres. En general, diré als meus rigorosos crítics que els és molt més fàcil trobar en el transcurs d’una hora contradiccions formals en els articles periodístics aliens publicats que mantenir la unitat de la línia fonamental, encara que únicament siga en el transcurs d’un any.

Queda encara per assenyalar en aquestes línies d’introducció una consideració importantíssima: si la teoria de la revolució permanent hagués estat encertada (diu Radek), Trotski hauria assolit reunir sobre aqueixa base una gran fracció. Com açò no succeí, significa... que la teoria era errònia.

L'argument de Radek, pres en el seu aspecte *general*, no té res a veure amb la dialèctica. De tal argument es pot treure la conclusió que el punt de vista de l'oposició respecte a la Revolució xinesa o la posició de Marx amb referència als assumptes britànics, eren erronis; que ho és, també, la posició de la Internacional Comunista respecte als reformistes en Amèrica, Àustria, i, si es vol, en tots els altres països.

Si hom pren l'argument no en el seu aspecte "historicofilosòfic" general, sinó aplicant-lo únicament a la qüestió que ens interessa, es regira contra el mateix Radek. Podria tenir una ombra de sentit si jo considerés o, allò que és més important, si els esdeveniments haguessen demostrat que la línia de la revolució permanent es troba *en contradicció* amb la línia estratègica del bolxevisme, és *oposada* a la mateixa i *difereix* cada vegada més d'ella; només així hi hauria una base per a dues fraccions. Açò és precisament el que vol demostrar Radek. Jo demostre, per contra, que, malgrat totes les exageracions engendrades per les polèmiques intestines, tanmateix el caràcter agut que pogués prendre la qüestió sota determinades circumstàncies, la línia estratègica fonamental era la mateixa. D'on podia prendre el seu origen una segona fracció? En realitat, el que succeí fou que durant la primera revolució actuí en estret contacte amb els bolxevics i després defensí aquesta tasca comuna en la premsa internacional contra la crítica, pròpia de renegats, del menxevisme. En la Revolució de 1917 lluití, junt amb Lenin, contra l'oportunisme democràtic dels mateixos "vells bolxevics" que actualment ha tret a la superfície el període de reacció sense més arma que la persecució contra la revolució permanent.

Finalment, no intentí mai fundar un grup sobre la base de la idea de la revolució permanent. La meua posició a l'interior del partit era *conciliadora*, i si, en moments determinats, aspirí a crear un grup, fou precisament basant-me en això. La meua tendència conciliadora es desprenia d'una espècie de fatalisme socialrevolucionari. Considerava que la lògica de la lluita de classes obligaria ambdues fraccions a actuar d'acord i amb el mateix rumb davant de la revolució. Aleshores, jo no veia clar encara el gran sentit històric de la política, sostinguda per Lenin, de delimitació ideològica i d'escissió, allí on fóra necessària, a fi de forjar i temperar un vertader partit revolucionari. En 1911 Lenin escrivia, a aquest propòsit:

"La tendència conciliadora és la suma d'aspiracions, d'estats d'esperit, d'opinions indissolublement lligats amb l'essència mateixa de la missió històrica plantejada al Partit socialdemòcrata obrer rus en l'època de contrarevolució de 1908-1911. Per açò, en el període mencionat, una sèrie de socialdemòcrates s'inclina cap a la tendència conciliadora, partint de les premisses més diverses. Qui d'una manera més conseqüent expressà la tendència *conciliadora* fou Trotski, que també fou gairebé l'únic que intentà basar aqueixa tendència sobre un fonament teòric." (*Obres*, XI, part II, p. 371).

En aspirar a la unitat a tota costa, involuntàriament i inevitable, jo idealitzava les tendències centristes del menxevisme. Malgrat les temptatives episòdiques

que realitzí en tres ocasions, no arribí, ni podia arribar, a una actuació comuna amb els menxevics. Al mateix temps, la línia conciliadora m'oposava d'una manera tant més accentuada al bolxevisme doncs que Lenin combatia implacablement, i no podia deixar de combatre, aqueixa línia. I sobre la plataforma conciliadora, naturalment, no s'hi podia crear cap fracció.

D'aquí se'n desprèn una lliçó, a saber: que és inadmissible i funest trencar o atenuar la línia política a fi d'obtenir una conciliació vulgar; que és inadmissible pintar amb bells colors el centrisme quan aquest zigzagueja cap a l'esquerra; que és inadmissible exagerar i unflar les divergències amb els vertaders correligionaris revolucionaris, a fi d'aconseguir els focs follets del centrisme. Heus aquí quines són les vertaderes lliçons dels vertaders errors de Trotski. Aquestes lliçons són força importants, i continuen servant en l'actualitat tot el seu vigor. I Radek faria bé en meditar-hi.

Stalin, amb el cinisme ideològic que li és habitual, digué una vegada:

“Trotski no pot ignorar que Lenin lluità contra la teoria de la revolució permanent fins a la fi dels seus dies. Però açò, no immuta Trotski.” (*Pravda*, núm. 262, 12-XI-26).

És aquesta una caricatura grollera i deslleial, que és igual que dir netament stalinista, de la realitat. En u dels seus missatges als comunistes estrangers, Lenin deia que les divergències entre comunistes no tenien res de comú amb les divergències existents al si de la socialdemocràcia. El bolxevisme (deia) havia passat ja per divergències semblants en el passat. Però “en el moment de la conquesta del poder i de la creació de la República Soviètica, el bolxevisme aparegué unit, *atragué allò de millor que havia en les tendències del pensament socialista que li eren afins*”. (*Obres*, XVI, p. 333).

A quines tendències socialistes afins es referia Lenin en escriure açò? A Martinov i a Kuusinen? A Cachin Thaelmann i Smeraf? ¿Que, potser, eren ells qui semblaven a Lenin “allò de millor que havia en les tendències afins”? ¿Quina tendència hi havia més afí al bolxevisme que la que jo representava en totes les qüestions fonamentals, incloent-hi la dels camperols? La mateixa Rosa Luxemburg s'apartà en els primers moments de la política camperola del govern bolxevic. Per a mi, no hi havia dubtes. Jo era l'únic que estava assentat a la mateixa taula amb Lenin quan aquest escrigué amb llapis el seu projecte de decret camperol. I el canvi d'impressions es reduí com a màxim a una dotzena de breus rèpliques, el sentit de les qual era el següent: el pas donat és contradictori, però d'una necessitat històrica absoluta; amb l'existència de la dictadura del proletariat, en el terreny de la revolució mundial, les contradiccions desapareixeran; és tot qüestió de temps.

¿Si entre la teoria de la revolució permanent i la dialèctica leninista envers el problema camperol hi havia una contradicció capital, com pot Radek explicar el fet que jo, sense renunciar a les meues idees fonamentals sobre la marxa de la

revolució no vacil·lés en 1917 respecte a la qüestió camperola, contràriament a allò que els ocorregué a la majoria dels dirigents bolxevics d'aleshores? ¿Com explica Radek el fet que els actuals teòrics i polítics de l'antitrotsquisme (Zinoviev, Kamenev, Stalin, Rikov, Molotov, etcètera) adoptaren tots plegats, sense excepció, després de la Revolució de Febrer, una posició democràtica vulgar i no proletària? Ho repetisc: ¿a qui podia referir-se Lenin en parlar de la fusió amb el bolxevisme dels millors elements de les tendències que li eren més afins? ¿I no demostra, potser, aqueix *balanç* final que fa Lenin de les passades divergències que, en tot cas, no veia dues línies estratègiques irreconciliables?

Més notable encara, en aquest sentit, és el discurs de Lenin en la sessió del Soviet de Petrograd del 1-14 de novembre de 1917.⁰ En aqueixa reunió s'examinava la qüestió de l'acord amb els menxevics i socialistes revolucionaris. Els partidaris de la coalició intentaren també, certament, força tímidament, fer una al·lusió al "trotsquisme". Què contestà Lenin?

... L'acord? Ni tan sols puc parlar d'açò seriosament. Trotski digué fa temps que la unificació era impossible. Trotski compregué açò, i des d'aleshores no hi ha hagut millor bolxevic que ell".

No la revolució permanent, sinó la tendència conciliadora; heus aquí allò que, segons el parer de Lenin, em separava del bolxevisme. Per tal que pogués convertir-me en el millor dels bolxevics només em calia comprendre, com hem escoltat, la impossibilitat de l'acord amb el menxevisme.

Siga com siga, ¿com explicar el viratge en rodó fet per Radek precisament en la qüestió de la revolució permanent? Sembla existir un dels elements d'explicació. Com veiem pel seu article, Radek era en 1916 solidari de la "revolució permanent" en la interpretació de Bukharin, el qual considerava que la revolució burgesa a Rússia estava acabada (no el paper històric de la burgesia ni el paper històric de la consigna de la dictadura democràtica, sinó la revolució burgesa com a tal) i que el proletariat havia de llençar-se a la conquesta del poder sota una bandera purament socialista. Evidentment, Radek interpretava bukharinísticament la meua posició d'aleshores: si no és així, no hauria pogut solidaritzar-se amb mi i amb Bukharin alhora. Açò explica per què Lenin polemitzava amb Bukharin i Radek, amb els quals actuava conjuntament, aplicant-los el pseudònim de Trotski (Radek reconeix açò en l'article). Recorde que en les converses sostingudes aleshores a París, m'espantava amb la seua "solidaritat" problemàtica en aquesta qüestió M. N. Pokrovski, coparticipant de les idees de Bukharin i constructor inesgotable d'esquemes històrics, envernissats molt hàbilment de marxisme. En política, Pokrovski era, i continua essent, un "anticadet", prenent açò sincerament per bolxevisme.

En 1924-1925 vivia encara Radek en el record ideològic de la posició de Bukharin en 1916, la qual continuava identificant amb la meua. Desenganyat legítimament d'aquesta desventurada posició, Radek, com succeeix sovint en

⁰ Com és ben sabut, l'extensa acta d'aquesta històrica sessió fou suprimida per ordre especial de Stalin del Llibre del Jubileu i continua amagant-se-li al partit fins ara.

semblants casos, després d'un estudi superficial de Lenin, descriu sobre el meu cap un cercle de 180 graus. És molt probable, doncs que és típic. De la mateixa manera Bukharin, que en 1923-1925 girà en rodó, convertint-se d'extremista d'esquerra en oportunista, m'atribueix constantment el seu propi passat ideològic presentant-lo com a "trotsquisme". En el primer període de la campanya contra mi, quan m'imposava a vegades la lectura dels articles de Bukharin, em preguntava força sovint: D'on ha tret açò? Però després ho endeviní: consultava el seu dietari d'ahir. Heus aquí perquè em pregunte si en la conversió contrapostòlica del Pau de la revolució permanent que Radek era ahir, en el Saule d'aquesta última no hi ha la mateixa base psicològica. No m'atrevisc a insistir en aquesta hipòtesi. Però no he pogut trobar una altra explicació.

Siga com siga, segons l'expressió francesa, la botella ha estat destapada i cal esgotar-la fins al fons. Haurem d'efectuar una llarga excursió per la regió dels vells textos. He reduït les cites tot quant m'ha estat possible. Però, així i tot, són nombroses. Servisca'm de justificació l'esforç constant que efectue per tal de tendir un fil entre aquest tocament de velles cites que m'ha estat imposat i els problemes candents dels nostres dies.

2. La revolució permanent no és el "salt" del proletariat, sinó la transformació del país sota la seua direcció

Radek diu:

"El tret fonamental que distingeix de la teoria leninista el conjunt d'idees que porten el nom de teoria i tàctica (fixeu-vos-hi: i *tàctica!* L. T). de la 'revolució permanent' és la confusió de l'etapa de la revolució burgesa amb l'etapa de la revolució socialista."

Amb aquesta acusació fonamental estan relacionades, o se'n desprenen, d'altres no menys greus: Trotski no comprenia que "sota les condicions de Rússia era impossible una revolució socialista que no sorgís sobre la base de la democràtica", d'on es deduïa "el salt per damunt de l'escaló de la dictadura democràtica". Trotski "negava" el paper dels camperols, la qual cosa "identificava les seues idees amb les dels menxevics". Tot açò, com ja s'ha recordat, tendeix a demostrar, amb ajuda del sistema d'indícis indirectes, com d'errònia era la meua posició en allò tocant els problemes fonamentals de la Revolució xinesa.

Naturalment, des del punt de vista formal, Radek pot apel·lar de tant en tant a Lenin. I és el que fa: aquesta part dels textos, tothom la "té a mà". Però, com demostraré més avant, les afirmacions d'aquest gènere fetes per Lenin respecte a mi tenien un caràcter purament episòdic i eren errònies, açò és, no caracteritzaven de cap manera la meua vertadera posició, ni inclús la de 1905. El mateix Lenin sosté opinions completament diferents, directament oposades i

molt més fonamentals, sobre la meua vertadera actitud envers les qüestions fonamentals de la revolució. Radek ni tan sols intenta reduir a un tot harmònic les opinions diverses i fins i tot contradictòries de Lenin, i explicar aquestes contradiccions polèmiques comparant-les amb les meues idees reals.⁰

En 1906, Lenin donà a conèixer l'article de Kautsky sobre les forces motrius de la Revolució russa, acompanyant-lo d'un prefaci seu. Jo, sense tenir notícies d'açò, reclòs en la presó, traduï també aqueix article i l'incloguí, acompanyant-lo també d'un prefaci, al meu llibre *En defensa del partit*. Tant Lenin com jo expressàrem una solidaritat completa amb l'anàlisi de Kautsky. A la pregunta de Plekhanov de si la nostra revolució era burgesa o socialista, Kautsky contestava en el sentit que no era ja burgesa ni era encara socialista, açò és, que representava una forma transitòria de l'una a l'altra. Lenin escrivia al respecte en el seu prefaci: "Pel seu caràcter, la nostra revolució és burgesa o socialista? És aquesta una forma rutinària de plantejar la qüestió, respon Kautsky.

"Hom no pot plantejar-ho així, no és aquesta la manera marxista de plantejar-ho. La revolució a Rússia no és burgesa, perquè la burgesia no es compta entre les forces motrius de l'actual moviment revolucionari rus. I la Revolució russa no és tampoc socialista", (T. VIII, p. 82).

Abans i després d'aquest prefaci, es poden trobar no pocs passatges de Lenin en què qualifica categòricament la Revolució russa de burgesa ¿Hi ha en això contradicció? Si s'examina la producció de Lenin valent-se dels procediments dels crítics actuals del "trotsquisme", es poden trobar, sense treball, dotzenes i centenars de contradiccions d'aqueix gènere, que per a un lector seriós i consciencios s'expliquen per la manera diferent d'enfocar la qüestió en els distints moments, sense que açò trenque gens ni mica la unitat fonamental de les idees leninistes.

D'altra banda, no s'ha negat mai el caràcter burgès de la revolució en el sentit dels seus fins històrics i del moment, sinó únicament en el de les seues forces motrius i de les seues perspectives. Heus aquí com comença el meu treball fonamental d'aleshores (1905-1906) sobre la revolució permanent:

"La revolució a Rússia va arribar inesperadament per a tots, excepte per a la socialdemocràcia. Feia ja molt de temps que el marxisme havia pronosticat la inevitabilitat de la revolució russa, que havia d'esclatar com a conseqüència del conflicte entre les forces del desenvolupament capitalista i les de l'absolutisme burocràtic. El marxisme havia predit el contingut social de la revolució venidora. En considerar-la una revolució burgesa assenyala que les tasques *objectives immediates* de la revolució serien les de crear condicions «normals» per al desenvolupament de la societat burgesa en la seua totalitat."

⁰ Recordaré que en el VII Plenari del Comitè Executiu de la Internacional Comunista cridí a Bukharin, que feia ús dels mateixos extractes de què en fa Radek: "Però en Lenin hi han altres texts completament oposats!" Després d'un breu moment de confusió, Bukharin contestà: "Ja ho sé, ja ho sé; però prenc allò que em convé a mi i no allò que li convé a vostè." Tal és l'ingeni d'aqueix teòric!

“El marxisme tenia raó; açò ja no necessita cap discussió ni prova. Els marxistes tenen avui una tasca completament distinta: reconèixer, amb ajuda de l'anàlisi del seu mecanisme intern, les «possibilitats» de la revolució en desenrotllament. Seria un greu error equiparar simplement la nostra revolució amb els esdeveniments dels anys 1789-1793 o de l'any 1848. Analogies històriques amb què el liberalisme es manté viu no poden reemplaçar una anàlisi social.”

“La revolució russa està caracteritzada per particularitats que deriven dels trets força especials del nostre desenvolupament sociohistòric i que ens obrin, per la seua banda, perspectives històriques completament noves.” (*Resultats i perspectives. Les forces motrius de la revolució*)

“La definició sociològica general (*revolució burgesa*) no resol els objectius politicotàctics, les contradiccions i dificultats que planteja *tota* revolució burgesa.” (*La nostra revolució*, 1906, p. 269)).

Per tant, jo no negava el caràcter burgès de la revolució que s'estava discutint ni confonia la democràcia amb el socialisme. Però demostrava que la dialèctica de classe de la revolució burgesa al nostre país portaria el poder al proletariat, i que sense la dictadura d'aquest darrer no es podrien realitzar els objectius democràtics.

En aquest mateix article (1905-1906), es diu:

“El proletariat creix i s'enforteix amb el creixement del capitalisme. En aquest sentit, el desenvolupament del capitalisme és equivalent al desenrotllament del proletariat cap a la dictadura. Però el dia i l'hora en què el poder ha de passar a les mans de la classe obrera no depenen *directament* de la situació de les forces productives sinó de les condicions de la lluita de classes, de la situació internacional i, finalment, d'una sèrie d'elements subjectius: tradició, iniciativa, disposició per al combat...”

“És possible que el proletariat d'un país econòmicament endarrerit arribe abans al poder que en un país capitalista evolucionat. En 1.871 es feu càrrec conscientment de la direcció dels assumptes públics en el París petitburgès, encara que només per un període de dos mesos; però ni per una sola hora prengué el poder en els grans centres capitalistes d'Anglaterra o dels Estats Units. La idea que la dictadura proletària depèn d'alguna manera automàticament de les forces i mitjans tècnics d'un país, és un prejudici fruit d'un materialisme “econòmic” simplificat fins a l'extrem. Semblant idea no té res de comú amb el marxisme. En la nostra opinió la revolució russa crearà les condicions davall les quals el poder pot passar a les mans del proletariat (i, en el cas d'una victòria de la revolució, així *ha de ser*) abans que els polítics del liberalisme burgès tinguen l'oportunitat de desplegar completament el seu geni polític.” (*Resultats i perspectives. Les forces motrius de la revolució.*)

Aquestes línies tanquen ja una crítica contra el marxisme “vulgar” dominant en 1905-1906, el mateix que havia de donar el to a l'assemblea dels bolxevics al maig de 1917, abans de l'arribada de Lenin, i que, en la conferència d'abril del

mateix any, trobà la seua expressió més destacada en Rikov. En el VI Congrés de la Internacional Comunista, aqueix pseudomarxisme, açò és, el sentit comú del filisteu adulterat per l'escolàstic, constituí la base "científica" dels discursos de Kuusinen i de molts altres. I açò, deu anys després de la Revolució d'Octubre!

En la impossibilitat d'exposar ací en tota la seua extensió les idees desenvolupades en els meus *Resultats i perspectives*, reproduiré un passatge d'un article meu publicat en el periòdic *Natxalo* (1905), en què aqueixes idees apareixen resumides.

"La nostra burgesia liberal obra contrarevolucionàriament ja abans que culmine la revolució. La nostra democràcia intel·lectual, en els moments crítics, no fa més que demostrar la seua impotència. Els camperols constitueixen en si, en el seu conjunt, un factor espontani de revolta que pot ésser posat al servei de la revolució únicament per la força que prenga a les seues mans el poder de l'estat. La posició d'avantguarda que ocupa la classe obrera en la lluita revolucionària; el contacte directe que s'estableix entre ella i el camp revolucionari; l'atractiu que exerceix sobre l'exèrcit, guanyant-se'l, tot l'empenta inevitablement vers el poder. La victòria completa de la revolució implica la victòria del proletariat. Aquesta última implica, al seu torn, el caràcter ininterromput de la revolució." (*La nostra Revolució*, p. 172).

Per tant, la perspectiva de la dictadura del proletariat sorgeix ací precisament de la revolució democràticoburguesa, contràriament a tot allò que diu Radek. Per això aquesta revolució s'anomena permanent (ininterrompuda). Però la dictadura del proletariat apareix no *després* de la realització de la revolució democràtica (com en resulta de la tesi de Radek); en aquest cas, a Rússia hauria estat senzillament impossible, perquè, en un país endarrerit, un proletariat poc nombrós no hauria pogut arribar al poder si els objectius dels camperols haguessen estat resolts en l'etapa precedent. No; la dictadura del proletariat apareixeria com probable i fins i tot inevitable sobre la base de la revolució burgesa, precisament perquè no hi havia una altra força ni altres sendes per a la realització dels objectius de la revolució camperola. Però, amb això mateix, s'obrien les perspectives per al bescanvi de la revolució democràtica en socialista.

"Si els representants del proletariat entren en el govern, no com a ostatsges sense poder sinó com a força dirigent, aleshores liquidaran el límit entre el programa mínim i el màxim, és a dir, *inclouran el col·lectivisme en l'ordre del dia*. El punt en què el proletariat, llançat en aquesta direcció, serà frenat, dependrà de la correlació de forces i, en molta menor mesura, de les intencions originàries del partit del proletariat."

"Per això no pot parlar-se d'alguna forma especial de dictadura proletària en el marc de la revolució burgesa, i menys d'una dictadura democràtica del proletariat (o del proletariat i del camperolat). La classe obrera no pot garantir el caràcter democràtic de la seua dictadura si al mateix temps es compromet a no

passar-se dels límits d'un estret programa democràtic. Il·lusions qualssevilla sobre aquest punt serien funestes i comprometrien a la socialdemocràcia des del principi.”

“Quan el partit del proletariat es faça amb el poder, lluitarà per ell fins al final. Si un mitjà d'aquesta lluita pel manteniment i l'estabilització del poder serà l'agitació i organització, especialment en el camp, un altre mitjà ho serà la política col·lectivista. El col·lectivisme no sols es farà necessari en virtut de la postura política del partit en el poder, sinó que, alhora, serà també un mitjà per a mantindre aquesta postura amb el suport del proletariat.” (*Resultats i perspectives. Les forces motrius de la revolució*)

Proseguim:

“Coneixem un exemple clàssic de revolució (escrivia jo en 1908, contra el menxevic Txerevanin) en el qual les condicions de predomini de la burgesia capitalista foren preparades per la dictadura terrorista dels *sans-culottes* victoriosos. Però açò era en una època en què la massa principal de la població urbana estava formada per la petita burgesia artesana i comercial. Els jacobins arrossegaren a aqueixa massa. La massa de la població de les ciutats de Rússia està formada, avui, pel proletariat industrial. Aquesta sola diferència basta per a suggerir la idea de la possibilitat d'una situació històrica en què la victòria de la revolució “burgesa” només siga possible per mitjà de la conquesta del poder revolucionari pel proletariat. Deixarà per això aquesta revolució d'ésser burgesa? Sí i no. Dependrà, no de la definició formal, sinó de la marxa ulterior dels esdeveniments. Si el proletariat es veu eliminat per la coalició de les classes burgeses, incloent-hi els camperols emancipats per ell, la revolució serà el seu caràcter burgès, limitat. Si, per contra, assoleix posar en moviment tots els recursos de la seua hegemonia política per a trencar el marc nacional de la revolució, aquesta es pot convertir en el pròleg de la transformació socialista mundial. La qüestió de saber en quina *etapa* es detindrà la Revolució russa, només permet, naturalment, una solució condicional. Però allò d'indubtable i indiscutible és que la simple definició de la Revolució russa com a *burgesa* no diu absolutament res sobre les característiques del seu desenvolupament intern, ni tan sols, en tot cas, que el proletariat haja d'adaptar la seua tàctica a la conducta de la democràcia burgesa com a únic pretendent legítim del poder.” (L. Trotski, 1905, p. 263 de l'edició russa).

Heus aquí un altre fragment del mateix article:

“La nostra revolució, burgesa pels fins que l'engendren, no coneix, a conseqüència de la diferenciació extrema de classes de la població industrial, una classe burgesa que pugua posar-se al capdavant de les masses populars unint el seu pes social i la seua experiència política a l'energia revolucionària d'aquestes últimes. Les masses obreres i camperoles, lliurades a si mateixes, hauran d'anar assentant, en la severa escola de conteses implacables i dures derrotes, les premisses polítiques i d'organització necessàries per a triomfar. No tenen un altre camí.” (L. Trotski, 1905, p. 267-268).

I encara hem de reproduir un altre passatge, tret de *Resultats i perspectives* i referent al punt més discutit: aquell que es refereix a la classe camperola. Heus aquí allò que jo escrivia, en un capítol dedicat especialment a “El proletariat en el poder i el camperolat”:

“Moltes capes de les masses treballadores, sobretot en el camp, seran incloses per primera vegada en la revolució, i, només llavors, coneixeran una organització política, quan l'avantguarda de la revolució, el proletariat urbà, haja pujat al poder estatal. Aleshores s'efectuaran les tasques d'agitació revolucionària i d'organització amb ajuda dels mitjans estatals. El poder legislatiu mateix es converteix finalment en un instrument poderós de la presa de consciència revolucionària de les masses populars...”

“El destí dels interessos revolucionaris més elementals dels camperols (inclús de la *classe sencera* camperola) està, per consegüent, entrelaçat amb el destí de tota la revolució, és a dir amb el destí del proletariat.”

“*El proletariat, trobant-se en el poder, es mostrarà davant del camperolat com la classe alliberadora.*”

“La dominació del proletariat portarà amb si no sols les igualtats democràtiques i la lliure autogovernació, ni significarà tan sols el traspàs de la càrrega impositora sobre les classes posseïdores, la transformació de l'exèrcit permanent en milícies populars i l'anul·lació dels tributs obligatoris de les esglésies, sinó que significarà també la legitimació de tots els canvis revolucionaris en les condicions de propietat del sòl (expropiació) realitzats pel camperolat. El proletariat farà d'aqueixos canvis el punt de partida per a altres mesures estatals en el domini de l'agricultura. En aquestes condicions, en el primer i més difícil període de la revolució, el camperolat rus no estarà, en tot cas, menys interessat en la protecció del règim proletari (la “democràcia obrera”) del que ho estigué el camperolat francès a mantindre el règim militar de Napoleó Bonaparte que garantia amb les seues baionetes als nous propietaris de terra la invulnerabilitat de la seua propietat. I açò significa que el congrés de diputats convocat sota la direcció del proletariat, el qual s'ha assegurat el suport del camperolat, no serà una altra cosa que, un perfeccionament democràtic de la dominació del proletariat.”

“Però ¿seria possible que el mateix camperolat apartés el proletariat i ocupés el seu lloc? No; això és impossible. Tota l'experiència històrica es rebel·la contra aquesta suposició. L'experiència demostra que el camperolat és completament incapaç d'exercir un paper polític *independent*.” (*Resultat i perspectives. Les forces motrius de la revolució*)

Tot açò fou escrit no en 1929, ni en 1924, sinó en 1905. Voldria saber si és açò el que anomenen “ignorar” els camperols, “saltar-se per dalt” la qüestió agrària. No és hora ja, amics, de procedir honradament?

Fixeu-vos, en allò que a “honradesa” es refereix, en què diu Stalin. Parlant dels articles sobre la Revolució de Febrer de 1917, escrits per mi des de Nova York i

que coincidien en l'essencial amb els enviats des de Ginebra per Lenin, Stalin escriu :

“Les lletres del camarada Trotski “no s’assemblen en res” a les de Lenin, ni pel seu esperit, ni per les seues conseqüències, perquè reflecteixen enterament la consigna antibolxevic de l’autor: “A baix el tsar, i visca el govern obrer!”, consigna que implica la revolució sense els camperols. (Discurs pronunciat en la fracció del Consell Central dels Sindicats de l’URSS, 19 novembre 1924).

Són realment notables aquestes paraules sobre la consigna “antibolxevic” atribuïda a Trotski: “A baix el tsar i visca el govern obrer!” Pel que s’ha vist, segons Stalin, la consigna bolxevic havia d’estar concebuda així: “A baix el govern obrer i visca el tsar!” Però ja parlarem més avant de la pretesa “consigna” de Trotski. Ara, escoltem una altra mentalitat contemporània, potser menys inculta, però ja definitivament divorciada de la consciència teòrica del partit; em referisc a Lunatxarski:

“En 1905, Lleó Davidovitx Trotski s’inclinava a la idea que el proletariat havia d’actuar aïllat sense ajudar la burgesia, perquè una altra cosa seria oportunisme; però era molt difícil que el proletariat pogués fer per si sol la revolució, perquè aleshores no representava més que el 7% o el 8% de la població, i amb quadres tan reduïts no es podia combatre. En vista d’açò, Lleó Davidovitx resolgué que el proletariat havia de mantenir en Rússia la revolució permanent, açò és, lluitar pels majors resultats possibles fins que els tions d’aqueix incendi feren saltar tot el polvorí mundial.” (A. Lunatxarski: “Sobre les característiques de la Revolució d’Octubre”, en la revista *El poder dels Soviets*, número 7, 1927, p. 10).

El proletariat “ha d’actuar aïllat”, fins que els tions facen saltar el polvorí... No escriuen malament alguns comissaris del poble, que, de moment, no actuen encara “aïllats”, tot i l’estat amenaçador dels seus propis “tions”. Però no ens mostrem severos envers Lunatxarski; hom fa allò que pot. Al capdavall, els seus absurds bunyols no ho són més que molts altres.

Però, vegem: és cert que, segons Trotski, el proletariat hauria “d’actuar aïllat”? Reproduïm un passatge sobre el particular, tret del meu fullet sobre Struve, 1906. Diguem entre parèntesis que quan aparegué aqueix fullet, Lunatxarski li tributà elogis immoderats. Mentre que els partits de la burgesia (es diu en el capítol sobre el Soviet de Diputats obrers) “romanien completament al marge” de les masses en ple auge, “la vida política es concentrava al voltant del Soviet obrer. L’actitud de la massa neutra respecte al Soviet era d’evident simpatia, encara que poc conscient. Tots els oprimits i humiliats hi buscaven defensa. La popularitat del Soviet s’estengué molt més enllà de les fronteres de la ciutat. Rebia “súplices” dels camperols espletats, adoptava resolucions camperoles, i davant d’ell es presentaven delegacions de les societats rurals. En ell, precisament en ell, s’hi concentrava l’atenció i la simpatia de la nació, de l’autèntica, de la no falsificada nació democràtica.” (*La nostra revolució*, p. 199).

Com hom pot veure, en tots aquests extractes (la quantitat dels quals es podria doblar, triplicar, decuplicar), la revolució permanent apareix exposada com una revolució que incorpora el proletariat organitzat en Soviet a les masses oprimides de la ciutat i del camp, com una revolució nacional que porta al proletariat al poder, i obre amb això la possibilitat de la transformació de la revolució democràtica en socialista. La revolució no és un salt donat aïlladament pel proletariat, sinó la transformació de tota la nació acabdillada pel proletariat. Així concebia i així interpretava jo, a partir de 1905, les perspectives de la revolució permanent.

En allò que es refereix a Parvus, amb les opinions del qual tenia molts punts de contacte la meua concepció de la Revolució russa de 1905, sense coincidir, no obstant, enterament amb elles, tampoc té raó Radek quan repeteix la coneguda frase de Parvus relativa al “salt” des del govern tsarista al socialdemòcrata. En rigor, Radek es refuta a si mateix quan en un altre passatge de l'article indica, de passada, però encertadament, *en què* es distingien exactament les meues concepcions sobre la revolució de les de Parvus. Aquest no entenia que el govern obrer, a Rússia, derivés en el sentit de la revolució socialista, açò és, que pogués transformar-se en dictadura socialista en el transcurs de la realització per ell mateix dels objectius de la democràcia. Com ho demostra l'extracte de 1905, reproduït pel mateix Radek, Parvus limitava els objectius del govern obrer als de la *democràcia*. On doncs, en aquest cas, està el salt cap al *socialisme*? Parvus, ja aleshores, preveia la instauració, com a resultat de la revolució, d'un règim obrer de tipus “australià”. Després de la Revolució d'Octubre (quan es trobava, des de feia molt de temps, en l'extrema dreta del socialreformisme), Parvus continuava establint el parangó entre Rússia i Austràlia. Bukharin afirmava amb aquest motiu que Parvus havia “inventat” Austràlia retroactivament, a fi de rentar les seues velles culpes en allò tocant la revolució permanent. Però no és veritat. En 1905, Parvus veia ja en la conquesta del poder pel proletariat la senda vers la democràcia i no cap al socialisme; açò és, reservava al proletariat exclusivament el paper que en efecte exercí en el nostre país durant els primers vuit o deu mesos de la Revolució d'Octubre. Parvus apuntava ja llavors cap a la democràcia australiana d'aquells temps, és a dir, cap a un règim en què el partit obrer governava, però no dominava, realitzant les seues reivindicacions reformistes únicament com a complement al programa de la burgesia. Ironia del destí: la tendència fonamental del bloc de la dreta i del centre de 1923-1928 havia de consistir precisament en apropar la dictadura del proletariat a una democràcia obrera de tipus australià, és a dir, al pronòstic de Parvus. Açò apareixerà amb especial evidència si hom recorda que els “socialistes” petitburgesos russos de vint o trenta anys arrere pintaven Austràlia, en la premsa russa, com un país obrer-camperol, preservat del món exterior per

tarifes aranzelàries elevades, que desenvolupava una legislació “socialista”, i per aquest mitjà edificava el socialisme en un sol país.

Radek hauria obrat encertadament si hagués posat en relleu aquest aspecte de la qüestió en compte de repetir les falòrnies relatives al meu fantàstic salt per damunt de la democràcia.

3. Els tres elements de la “dictadura democràtica”: les classes, els objectius i la mecànica política

La diferència entre el punt de vista “permanent” i el de Lenin trobava la seua expressió en la contraposició entre la consigna de la dictadura del *proletariat*, recolzada en els camperols, i la de la dictadura *democràtica* del proletariat i els camperols. El problema debatut es referia no a la possibilitat, ni a la necessitat d’una aliança entre obrers i camperols, sinó a la *mecànica política* de la col·laboració del proletariat i dels camperols en la revolució democràtica.

Radek, amb una excessiva intrepidesa, per no dir lleugeresa, diu que només aquells que no havien reflexionat sobre la complexitat dels mètodes del marxisme i del leninisme podien plantejar la qüestió de l’expressió *política i de partit* de la dictadura democràtica, ja que, segons ell, Lenin reduïa tota la qüestió a la col·laboració de dues classes en nom de fins històrics objectius. No; no és així.

Si prescindim completament, davant del problema discutit, del factor subjectiu de la revolució (dels partits i els seus programes), de la forma política i d’organització de la col·laboració del proletariat i dels camperols, desapareixeran totes les divergències, no sols entre Lenin i jo (divergències que reflectien tan sols dos matisos dins de l’ala revolucionària), sinó, allò que és força més dolent, les existents entre el bolxevisme i el menxevisme, i desapareixerà així mateix la diferència que separa la Revolució russa de 1905 i les revolucions de 1848, i inclús la de 1789, en la mesura en què respecte a aquesta última cal parlar d’un proletariat. Totes les revolucions burgeses s’han basat en la col·laboració de les masses oprimides de la ciutat i del camp. Açò era el que els donava, en major o menor grau, un caràcter nacional, o siga, de participació de tot el poble.

Tant teòricament com política, el debat versava, no sobre la col·laboració dels obrers i camperols, en la seua condició de tals, sinó sobre el programa d’aqueixa col·laboració, de les seues formes de partit i dels seus mètodes polítics. En les antigues revolucions, els obrers i camperols “col·laboren” sota la direcció de la burgesia liberal o de la seua ala democràtica petitburgesa. La Internacional Comunista ha repetit l’experiència de les *antigues* revolucions en

circumstàncies històriques *noves*, fent quant estava al seu abast per a sotmetre els obrers i camperols xinesos a la direcció del nacional-liberal Chiang Kai-shek, i després al nacionaldemòcrata Van-Tin-Vei. Lenin plantejava la qüestió d'una aliança d'obers i camperols, irreconciliablement oposada a la burgesia liberal. La història no havia presenciada mai semblant aliança. Es tractava d'una experiència, nova pels seus mètodes, de col·laboració de les classes oprimides de la ciutat i del camp. Per aquesta mateixa raó, es plantejava també com a novetat el problema de les formes polítiques de col·laboració. Radek, senzillament, no se n'ha adonat. Per això ens fa tornar enrere, cap a l'abstracció històrica buida, no sols des de la fórmula de la revolució permanent, sinó també des de la "dictadura democràtica" de Lenin.

Sí; Lenin en el transcurs d'un seguit d'anys, es negà a prejutjar quina seria l'organització política de partit i d'estat de la dictadura democràtica del proletariat i dels camperols, col·locant en primer lloc la col·laboració d'aquestes dues classes en oposició a la burgesia liberal. De tota la situació objectiva (deia) se'n desprèn inevitablement, en una etapa històrica determinada, l'aliança revolucionària de la classe obrera i dels camperols per a la resolució dels objectius de la transformació democràtica. ¿Podran o no, sabran o no, els camperols crear un partit independent? ¿Estarà en majoria o en minoria aqueix partit, dins del govern revolucionari? ¿Quin serà el pes específic dels representants del proletariat en tal govern? Totes aquestes són preguntes que no admeten una resposta a *priori*. "L'experiència ho dirà!" Pel fet de deixar entreobert el problema de la mecànica política de l'aliança dels obrers i camperols, la fórmula de la dictadura democràtica, sense convertir-se, ni de bon tros, en l'abstracció pura de Radek, continuava essent durant un cert temps una fórmula algebraica que admetia, en el futur, interpretacions polítiques força diverses.

El mateix Lenin, a més, no considerava que, en general, la qüestió quedés esgotada amb la base de classe de la dictadura i els seus fins històrics objectius. Lenin comprenia molt bé (i ens ensenyà a tots nosaltres en aquest sentit) la importància del factor subjectiu: els fins, el mètode conscient, el partit. Heus aquí per què en els comentaris a la seua consigna no renunciava, ni de bon tros, a la resolució hipotètica de la qüestió de les formes polítiques que podia assumir la primera aliança independent dels obrers i camperols que registraria la història. No obstant, Lenin estava lluny d'enfocar la qüestió d'una manera idèntica en tots els instants. Cal prendre el pensament leninista, no dogmàticament sinó històricament. Lenin no portava unes taules de la llei de l'alt del Sinaí, sinó que forjava les idees i les consignes en la forja de la lluita de classes. Aquestes consignes les ajustava a la realitat, les concretava, les precisava, i segons els períodes, els infonia l'un i l'altre contingut. No obstant, Radek no ha estudiat gens ni mica aquest aspecte de la qüestió, que ulteriorment prengué un caràcter decisiu, posant al partit bolxevic, a principis de 1917, a prop de l'escissió; prescindeix en absolut d'ell. Ara bé, és un fet que en els

distints moments Lenin no caracteritzava d'una manera idèntica l'expressió política de partit governamental de l'aliança de les dues classes, abstenint-se, no obstant, de lligar el partit amb aqueixes interpretacions hipotètiques. ¿Quines són les causes d'aquesta prudència? Les causes resideixen en el fet que en la fórmula algebraica entrava un factor d'importància gegantina, però extremadament indefinida des del punt de vista polític: *els camperols*.

Citaré només alguns exemples d'interpretació leninista de la dictadura democràtica, i faré notar alhora, que el caracteritzar d'una manera articulada l'evolució del pensament de Lenin en aquesta qüestió exigiria un treball especial.

Al març de 1905, desenvolupant la idea que la base de la dictadura serien el proletariat i els camperols, Lenin deia:

“Aquesta composició social de la possible i desitjable dictadura revolucionària democràtica, es reflectirà, naturalment, en la composició del Govern revolucionari, farà inevitable la participació i, fins i tot, el predomini en ella dels representants més diversos de la democràcia revolucionària”. (*Obres*, VI, p. 132. El subratllat és meu. L. T).

En aquestes paraules, Lenin indica no sols la base de classe sinó, també, una forma governamental determinada de dictadura, amb el possible predomini en ella dels representants de la democràcia petit burgesa.

En 1907 escrivia Lenin:

“La ‘revolució agrària’ de què parlem, senyors, per a triomfar, ha d'esdevenir en el poder central com a tal, com a revolució agrària, en tot l'estat.” (T. XI, p. 539).

Aquesta fórmula va encara més enllà. Se la pot interpretar en el sentit que el poder revolucionari ha de concentrar-se directament a mans dels camperols. Però aquesta fórmula, per mitjà d'una interpretació més vasta, introduïda pel desenvolupament mateix dels esdeveniments, comprèn alhora la Revolució d'Octubre, la qual portà el proletariat al poder com a “agent” de la revolució camperola. Tal és l'amplitud de les possibles interpretacions de la fórmula de la dictadura democràtica dels obrers i camperols. Hom pot admetre que el seu costat fort (fins a un moment determinat) es trobava en aquest el seu caràcter algebraic; però açò constitueix també el seu caràcter perillós, com hauria de posar-se de manifest en el nostre país amb tota evidència després de Febrer i en Xina, on aquest perill menà a la catàstrofe.

Al juliol de 1905, Lenin escriu:

“Ningú parla de la presa del poder pel partit; es parla únicament de la seua participació, directiva en la mesura que es pugui, en la revolució”. (*Obres*, VI, p. 278).

Al desembre de 1906, Lenin considera possible solidaritzar-se amb Kautsky, pel que fa a la qüestió de la conquesta del poder pel partit:

“Kautsky no sols considera com a ‘molt possible’ que ‘en la marxa de la revolució, el partit socialista obtinga la victòria’, sinó que declara que

‘constitueix un deure dels socialdemòcrates’ inspirar als seus adeptes la confiança en el triomf, perquè no és possible lluitar si per endavant es renuncia a ell”. (*Obres*, VII, p. 58).

Com tornarem a veure més avant, entre aquestes dues interpretacions del mateix Lenin la distància no és menor, ni de bon tros, que entre les seues fórmules i les meues.

Què signifiquen aquestes contradiccions? Aquestes contradiccions no fan més que reflectir aqueixa “gran incògnita” de la fórmula política de la Revolució: *els camperols*. No en va en altres temps el pensament radical anomenava el “mugic” l’esfinx de la història russa. La qüestió del caràcter de la dictadura revolucionària (vullga-ho o no Radek) està indissolublement lligada a la possibilitat d’un partit camperol revolucionari hostil a la burgesia liberal i independent respecte al proletariat. No és difícil comprendre la importància decisiva d’aquesta qüestió. Si en l’època de la revolució democràtica els camperols són capaços de crear el seu partit propi, *independent*, la dictadura democràtica és realitzable en el sentit vertader i directe d’aquesta paraula, i la qüestió de la participació de la minoria proletària al Govern revolucionari adquireix una significació, si bé important, secundària ja.

Les coses adquireixen un sentit ben diferent si es parteix del punt de vista que els camperols, a conseqüència de la seua situació intermèdia i de l’heterogeneïtat de la seua composició social, no poden tenir ni una política ni un partit independents i en l’època revolucionària es veuen obligats a escollir entre la política de la burgesia i la del proletariat. Aqueixa valoració del caràcter polític dels camperols és l’única que obre les perspectives de la dictadura del proletariat sorgint directament de la revolució democràtica. En açò, naturalment, no hi ha “ignorància”, ni “negació”, ni “menyspreu” de la importància revolucionària dels camperols. Sense la importància decisiva de la qüestió agrària per a la vida de tota la societat, sense la gran profunditat i les proporcions gegantines de la revolució camperola, ni tan sols s’hauria pogut parlar a Rússia de dictadura del proletariat. Però el fet que la revolució *agrària* creés condicions per a la dictadura del *proletariat* fou una conseqüència de la incapacitat dels camperols per a resoldre el problema històric amb les seues pròpies forces i sota la seua pròpia direcció. Sota les condicions dels països burgesos dels nostres dies, que, tanmateix que endarrerits, s’han endinsat ja en el període de la indústria capitalista i es troben relacionats formant un tot per les vies fèrries i el telègraf (i amb açò ens referim no sols a Rússia, sinó també a Xina i a l’Índia), els camperols són encara menys capaços d’exercir un paper directiu o tan sols independent que en l’època de les antigues revolucions burgeses. El fet que haja subratllat en totes les ocasions i d’una manera insistent aquesta idea, que constitueix un dels trets més importants de la teoria de la revolució permanent, ha servit de pretext, completament insuficient i substancialment sense cap fonament, per a acusar-me de no apreciar el paper dels camperols en el seu just valor.

Com veia Lenin la qüestió del partit camperol? Aquesta pregunta caldria contestar-la, així mateix, amb una exposició completa de l'evolució de les seues idees sobre la Revolució russa en el període de 1905 a 1917. Ens limitarem tan sols a dues cites. En 1907, Lenin diu:

“És possible... que les dificultats objectives de la cohesió política de la petita burgesia no permeten la formació d'un partit semblant i deixen per molt de temps la democràcia camperola en el seu estat actual de massa incoherent, informe, difusa, que ha trobat la seua expressió en els *trudoviki*⁰. (Obres, VII, p. 494).

En 1909, Lenin, parlant del mateix tema, es pronuncia ja en un altre sentit:

“No ofereix el menor dubte que la revolució, portada... fins a un grau tan elevat de desenvolupament com la dictadura revolucionària, crearà un partit camperol revolucionari més definit i més fort. Raonar d'una altra manera significaria suposar que en l'adult cap òrgan essencial puga continuar essent infantil per la seua magnitud, la seua forma i el seu grau de desenvolupament.” (Obres, XI, part I, p. 230).

S'ha confirmat aquesta suposició? No; no s'ha confirmat. No obstant, aquesta suposició incità precisament Lenin a donar, fins al moment de la comprovació històrica completa, una resposta algebraica a la qüestió del poder revolucionari. Naturalment, Lenin no col·locà mai la seua fórmula hipotètica per damunt de la realitat. La lluita per la política independent del partit proletari constituí l'aspiració principal de la seua vida. Però els lamentables epígons, en el seu afany d'anar a la saga del partit camperol, arribaren a la subordinació dels obrers xinesos al “Kumintang”, a l'estrangulació del comunisme a l'Índia en honor del “partit obrer i camperol”, a la perillosa ficció de la Internacional Camperola, a aqueixa mascarada de la Lliga Antimperialista, etc., etc.

El pensament oficial actual no es pren en absolut la molèstia de detenir-se en les “contradiccions” de Lenin indicades més amunt, en part externes i aparents, en part reals, però imposades invariablement pel problema mateix.

Des que en el nostre país es cultiven una espècie de professors “roigs” que sovint no es distingeixen dels vells professors reaccionaris per una columna vertebral més sòlida, sinó únicament per una ignorància més profunda, Lenin es veu adobat “al professor”, se li neteja de “contradiccions”, açò és, de la dinàmica viva del pensament, enfilant en sèrie texts aïllats i posant en circulació un o altre “rast” segons ho exigeixen les necessitats del moment. No cal oblidar ni un instant que els problemes de la revolució es plantejaren en un país políticament “verge”, després d'una gran pausa històrica, després d'una perllongada època de reacció a Europa i en tot el món, i que, encara que no fóra més que per aqueixa circumstància, portaven aparellat molt de desconegut. En la fórmula de la dictadura democràtica dels obrers i els camperols, Lenin donava expressió a la peculiaritat de les condicions socials de Rússia,

⁰ *Trudoviki*, representants dels camperols a les quatre Dumes que oscil·laven constantment entre el “cadets” (liberals) i els socialdemòcrates.

interpretant aqueixa fórmula de distintes maneres, però sense renunciar a la mateixa abans de quiratar fins al fons aqueixa peculiaritat de la Revolució russa. En què consistia aquesta peculiaritat?

El paper gegantí del problema agrari i de la qüestió camperola en general, com a sòl o subsòl de tots els altres problemes, i l'existència d'una nombrosa intel·lectualitat camperola o camperòfila amb una ideologia populista, amb tradicions “anticapitalistes” i tremp revolucionari, significava que *si hi havia en algun lloc la possibilitat d'un partit camperol antiburgès i revolucionari, era a Rússia*.

I, en efecte, en les temptatives de creació d'un partit camperol o obrer-camperol (diferent del liberal i del proletari) s'assajaren en Rússia totes les variants polítiques possibles, clandestines, parlamentàries i combinades: “Terra i Llibertat” (*Zemlia i Volia*), “La Llibertat del Poble” (*Narodnaia Volia*), “El repartiment Negre” (*Txiorni Pierediel*), el populisme legal, els “socialrevolucionaris”, els “socialistes populars”, els “trudoviki”, els “socialrevolucionaris d'esquerra”, etcètera. En el transcurs de mig segle hem tingut en el nostre país una espècie de laboratori gegantí per a la creació d'un partit camperol “anticapitalista” amb una posició independent respecte del partit del proletariat. L'experiència de més àmplies proporcions fou, com és ben sabut, la del partit socialrevolucionari, que en 1917 arribà a ésser, efectivament, durant un cert temps, el partit de la majoria indiscutible dels camperols. Puix bé: aquest partit només utilitzà el seu predomini per a lliurar els camperols lligats de peus i mans a la burgesia liberal. Els socialrevolucionaris es coalitzaren amb els imperialistes de l'“Entente” i s'aixecaren en armes contra el proletariat rus.

Aquesta experiència, vertaderament clàssica, testifica que els partits petitburgesos amb una base camperola poden, potser, assumir una aparença de política independent en els dies pacífics de la història, quan es troben plantejats problemes secundaris; però que, quan la crisi revolucionària de la societat posa a l'ordre del dia els problemes fonamentals de la propietat, el partit petitburgès camperol esdevé instrument de la burgesia contra el proletariat.

Si s'examinen les meues antigues divergències amb Lenin, no valent-se de cites preses al vol, de tal any, mes i dia, sinó de perspectives històriques justes, es veurà d'una manera completament clara que el debat estava entaulat, almenys pel que a mi es refereix, no precisament entorn de la qüestió de saber si per a la realització dels objectius democràtics era necessària l'aliança del proletariat amb els camperols, sinó sobre la forma de partit, política i estatal, que podia assumir la cooperació del proletariat i dels camperols i de les conseqüències que se'n desprenien per al desenvolupament ulterior de la revolució. Parle, naturalment, de *la meua posició* i no de la que sostenien en aleshores Bukharin i Radek, sobre la qual poden, si volen, explicar-se ells particularment.

La comparació següent demostra com de prop es trobava la meua fórmula de la “revolució permanent” de la de Lenin. A l'estiu de 1905, i per tant abans encara

de la vaga general i de la insurrecció de desembre a Moscou, escrivia jo en el prefaci als discursos de Lassalle:

“No cal ni dir-ho, el proletariat compleix la seua missió recolzant-se, com en un altre temps la burgesia, en els camperols i en la petita burgesia. El proletariat dirigeix el camp, l’incorpora al moviment, l’interessa en l’èxit dels seus plans. Però, inevitablement, el cabdill continua essent ell. No és la “dictadura del proletariat i dels camperols”, sinó la dictadura del proletariat recolzada en els camperols”⁰ (L. Trotski, 1905, p. 28 l).

Compare hom ara amb aquestes paraules, escrites en 1905 i citades per mi en l’article polonès de 1909, les següents de Lenin, escrites en el mateix any 1909, immediatament després que la Conferència del partit, sota la pressió de Rosa Luxemburg, adoptà, en compte de l’antiga fórmula bolxevic, la de “dictadura del proletariat recolzada en els camperols”. Lenin, contestant els menxevics, que parlen del seu canvi radical de posició, diu:

“... La fórmula escollida pels bolxevics diu així: *el proletariat conduint darrere d’ell els camperols...*”

¿Que potser no és evident que el sentit de totes aquestes fórmules és idèntic; que expressa precisament la dictadura del proletariat i dels camperols, que la “fórmula” *el proletariat recolzant-se en els camperols roman enterament en els límits d’aqueixa mateixa dictadura del proletariat i dels camperols?*” (Tom XI, part I, p. 219 i 224. La cursiva és meua, L. T).

Per tant, Lenin dóna ací una interpretació de la fórmula “algebraica” que exclou la idea d’un partit camperol *independent*, i amb tant major motiu el seu paper predominant, la necessitat la col·laboració revolucionari democràtica dels camperols, *es recolza* en ells; per consegüent, el poder revolucionari es concentra a mans del partit del proletariat. I precisament en açò consistia el punt central de la teoria de la revolució permanent.

El màxim que avui pot dir hom, *després* de la comprovació històrica, sobre les antigues divergències entorn de la dictadura, és açò: mentre que Lenin, partint invariablement del paper directiu del proletariat, subratlla i desenvolupa la necessitat la col·laboració revolucionariodemocràtica dels obrers i camperols, ensenyant-nos a tots nosaltres en aquest sentit, jo, partint invariablement d’aquesta col·laboració, subratlle constantment la necessitat de la direcció proletària no sols en el bloc, sinó en el govern cridat a posar-se al capdavant de tal bloc. No es pot trobar una altra diferència.

Prenguem dos extractes relacionats amb el que s’ha dit més amunt: un, tret dels meus *Resultats i perspectives*, i del que s’han servit Stalin i Zinoviev per a demostrar l’oposició entre les meues idees i les de Lenin, i un altre d’un article polèmic d’aquest contra mi i utilitzat per Radek amb el mateix fi.

⁰ Aquest extracte, entre d’altres cent, testimonia, diguem-ho de passada, que jo endevinava ja l’existència dels camperols i la importància de la qüestió agrària en vigílies de la Revolució de 1905, és a dir, un xic abans que començaren a fer-me comprendre la importància dels camperols els Maslov, Thalheimer, Thaelmann, Remmele, Chachin, Monmousseau, Bela Kun, Pepper, Kuussinen i d’altres sociòlegs marxistes.

Heus aquí el primer fragment:

“La participació objectivament més versemblant del proletariat en el govern i l'única admissible en el terreny dels principis és la *participació dominant i directiva*. Pot hom, naturalment, nomenar aquest govern dictadura del proletariat, dels camperols i dels intel·lectuals, o, finalment, govern de coalició de la classe obrera i de la petita burgesia. Però roman en peu la pregunta: a qui pertany l'hegemonia en el govern i, a través d'ell, en el país? Ja pel sol fet de parlar de govern obrer prejutgem que aqueixa hegemonia ha de pertànyer a la classe obrera.” (*La nostra revolució*, 1906, p. 250).

Zinoviev féu un gran enrenou (en 1925!) perquè jo (en 1905!) col·locava en un mateix pla els camperols i els intel·lectuals. Excepte açò, no trobe res més en les línies reproduïdes. L'al·lusió als intel·lectuals es trobava provocada per les condicions d'aquell període, caracteritzades pel fet que els intel·lectuals exercien políticament un paper molt diferent del d'ara: les seues organitzacions parlaven constantment en nom dels camperols; els socialrevolucionaris basaven oficialment el seu partit en el triangle proletariat, camperols i intel·lectuals; els menxevics, com escrivia jo aleshores, agafaven del braç al primer intel·lectual radical que es trobaven al pas, a fi de demostrar el floriment de la democràcia burgesa. Ja en aquella època parlí centenars de vegades de la impotència dels intel·lectuals com a grup social “independent” i de la importància decisiva dels camperols revolucionaris. Però no es tracta ací d'una frase política aïllada, que no em dispose, ni de bon tros, a defensar. L'essencial del fragment reproduït consisteix en el fet que hi accepte enterament el contingut leninista de la dictadura democràtica i reclame únicament una definició més precisa de la seua mecànica política, açò és, l'exclusió d'una coalició en què el proletariat no és més que un ostatge de la majoria petit burgesa.

Prenguem ara l'article de Lenin de 1916, que, com fa notar el mateix Radek, anava dirigit “*formalment* contra Trotski, però *realment* contra Bukharin, Piatakov, l'autor d'aquests línies (açò és, Radek) i d'altres quants, camarades”. És aquesta una declaració molt valuosa, que confirma permanent la meua impressió de llavors que la polèmica de Lenin anava dirigida a un fals destinatari, perquè, com demostraré, no m'afectava substancialment gens ni mica. En tal article hi ha precisament aqueixa mateixa acusació contra mi, relativa a la “negació dels camperols” (en dues línies), que constituí posteriorment el principal patrimoni dels epígons i dels seus sequaços. El “nus” del mencionat article (segons l'expressió de Radek) el constitueix el passatge següent:

“A Trotski no se li ocorre pensar (diu Lenin citant les meues pròpies paraules) que si el proletariat arrossegues les masses no proletàries del camp a la confiscació de les terres dels grans propietaris, i derroqués la monarquia, açò seria el coronament de la “revolució nacional burgesa” en Rússia, és a dir, la dictadura revolucionària democràtica del proletariat i dels camperols.” (Lenin: *Obres*, t. XIII, p. 214).

Que en el mencionat article el reprotxe de Lenin anava dirigit a “un altre destinatari”, referint-se realment a Bukharin i Radek, que eren efectivament els que pretenien saltar-se l’etapa democràtica de la Revolució, ho prova amb claredat no sols tot el que s’ha dit més amunt, sinó també l’extracte reproduït per Radek, que ell qualifica amb justícia de “nus” de l’article de Lenin. En efecte, *aquest cita directament les paraules del meu article que només una política independent i audaç del proletariat podia “arrossegar les masses no proletàries del camp a la confiscació de les terres dels grans propietaris, a l’enfonsament de la monarquia”*, etc., i afegeix: a Trotski no se li ocorre pensar que... açò seria la dictadura revolucionària democràtica”. Lenin ací reconeix i certifica, per dir-ho així, que Trotski accepta d’una manera efectiva tot el contingut real de la fórmula bolxevic (col·laboració dels obrers i camperols i objectius democràtics d’aquesta col·laboració), però no vol reconèixer que açò és precisament la dictadura democràtica, el coronament de la revolució nacional. Per tant, en aquest article polèmic, aparentment el més “sever” de tots, el debat no gira entorn del programa de l’etapa immediatament propera de la revolució i les seues forces motrius de classe, sinó sobre la correlació política d’aqueixes forces, sobre el *caràcter de la dictadura des del punt de vista polític i de partit*.

Si els equívocs eren comprensibles i inevitables en aquella època, en part a causa que els processos mateixos no apareixien (encara) amb una claredat completa, i en part a causa de l’exacerbació de les lluites intestines entre les fraccions, és absolutament incomprendible com Radek pot introduir, a uns quants anys de distància, semblant confusió en la qüestió.

La meua polèmica amb Lenin girava, en substància, al voltant de la possibilitat d’independència o del grau d’independència dels camperols en la revolució, en particular de la possibilitat d’un partit camperol independent. En aqueixa polèmica jo acusava Lenin d’exagerar el paper *independent* dels camperols. Lenin m’acusava de no apreciar en el seu just valor el seu paper revolucionari. Açò es desprenia de la lògica de la polèmica mateixa. Però, ¿potser no és digne de menyspreu aquell que després de vint anys se serveix de vells textos, fent abstracció del basament de les condicions del partit d’aleshores, i donant un valor absolut a tota exageració polèmica o error episòdic, en compte de posar al descobert, a la llum de la major de les experiències històriques, quin era l’eix real de les divergències, i la seua amplitud no verbal, sinó efectiva?

Forçat a limitar-me en l’elecció d’extractes, al·ludiré ací únicament a les tesis compendiades de Lenin sobre les etapes de la revolució, escrites per ell a les acaballes de 1905, però publicades per primera vegada en 1926, en el tom V de l’*Antologia leninista*, pàgina 451. Recordaré que la publicació d’aqueixes tesis fou considerada per tots els opositors, incloent-hi Radek, com el millor regal que es podia fer a l’oposició, perquè Lenin resultava en elles reu de “trotsquisme”, segons tots els articles del codi stalinista. Les acusacions més importants de la resolució del VII Plenari del Comitè executiu, de la

Internacional Comunista, condemnant el trotsquisme, diria hom que estan dirigides conscientment i deliberada contra les tesis fonamentals de Lenin. Els stalinistes carrisquejaren de dents quan aquestes sortiren a la llum. Kamenev, editor de l'Antologia, amb la "senzillesa", no molt púdica, que li és pròpia, em digué sense embuts que de no haver format el bloc amb nosaltres, no hauria permès de cap manera la publicació d'aqueix document. Finalment, en l'article de la Kostrieva, publicat en *El Bolxevic*, aqueixes tesis aparegueren malèvolament falsejades a fi de no fer incórrer Lenin en el pecat d'actitud "trotsquista" respecte als camperols en general i als camperols mitjanament acomodats en particular.

Reproduiré així mateix el judici que en 1909 mereixien a Lenin les seues divergències amb mi:

"El mateix camarada Trotski, en aquest raonament, admet "la participació dels representants de la població democràtica" en el "govern obrer", açò és, *admet un govern integrat per representants del proletariat i dels camperols*. Qüestió a banda és la de saber sota quines condicions es pot admetre la participació del proletariat en el govern de la Revolució, i és molt possible que pel que es refereix a aquesta qüestió, els bolxevics no es posen d'acord no sols amb Trotski, sinó tampoc amb els socialdemòcrates polonesos. Però la qüestió de la dictadura de les classes revolucionàries no es redueix de cap de les maneres a la de la "majoria" o a la de les condicions de participació dels socialdemòcrates, en tal o qual govern revolucionari." (*Obres*, t. XI, part 1, p. 229. La cursiva és meua).

En aquestes línies, Lenin torna a certificar que Trotski accepta el govern dels representants del proletariat i dels camperols, i, per tant, no s'"oblida" dels últims. Subratlla, a més a més, que la qüestió de la dictadura no es redueix a la de la majoria en el govern. Açò és absolutament indiscutible: es tracta, abans que res, de la lluita mancomunada dels obrers i camperols, i, per consegüent, de la lluita de l'avantguarda proletària per la influència sobre els camperols contra la burgesia liberal o nacional. Però si la qüestió de la dictadura revolucionària dels obrers i camperols *no es redueix* a la de tal o qual majoria en el govern, en cas de triomf de la revolució, *mena* precisament a ella, donant-li una importància decisiva.

Com hem vist, Lenin, prudentment (pel que puga succeir), fa la reserva que si es tracta del problema de la participació del partit en el govern revolucionari, és possible que existisca una divergència entre ell i jo d'una banda, i d'una altra, entre Trotski i els companys polonesos *sobre les condicions* d'aqueixa participació. Es tractava, doncs, d'una divergència *possible*, puix que Lenin admetia teòricament la participació de representants del proletariat en qualitat de minoria en el govern democràtic. Els esdeveniments s'encarregaren de demostrar que no hi havia tal divergència. Al novembre de 1917 es desenvolupà en les esferes dirigents del partit una lluita furiosa al voltant de la qüestió del govern de coalició amb els menxevics i els socialrevolucionaris. Lenin, sense

fer cap objecció de principi a la coalició sobre la base soviètica, exigí categòricament una majoria bolxevic fermament assegurada. Jo em posí decididament al costat de Lenin.

Ara, vegem a què redueix Radek tota la qüestió de la dictadura democràtica del proletariat i dels camperols.

“En què resultà justa en les qüestions fonamentals (pregunta) la vella teoria bolxevic de 1905? En què l’acció mancomunada dels obrers i camperols de Petrograd derrocà el tsarisme [en 1917]. Cal tenir present que, en les qüestions fonamentals, la fórmula de 1905 preveia només la correlació de classes, i no una institució política concreta.”

No; açò no, perdó! Si qualifique d’“algebraica” la vella fórmula de Lenin, no ho faig, ni de bon tros, en el sentit que siga permès reduir-la a una buidor, com Radek fa sense reflexionar. “El més important es realitzà: el proletariat i els camperols conjuntament derrocaren el tsarisme.” Però aquest fet fonamental és el que s’ha realitzat en totes les revolucions triomfants i semitriomfants abans sense excepció. Sempre i arreu, els reis, els senyors feudals, el clergat, es veieren atacats pels proletaris o preproletaris, els plebeus i els camperols. Així succeí ja en el segle XVI, en Alemanya, i encara abans. En Xina foren aquests mateixos obrers i camperols els que atacaren als “militaristes”. Què té a veure amb açò la dictadura democràtica? En les antigues revolucions no hi hagué, ni hi ha hagut tampoc en la xinesa. Per què? Perquè la burgesia cavalcava a lloms dels obrers i camperols que realitzaven la tasca ingrata de la revolució. Radek s’ha abstret tan considerablement de les “institucions polítiques”, que ha oblidat allò de “fonamental” en tota revolució: qui la dirigeix i qui pren el poder. Oblida que la revolució no és una altra cosa que la lluita pel poder; una lluita política que les classes sostenen no amb les mans buides, sinó per mitjà de “institucions polítiques concretes” (partits, etc.).

“Les gents que no havien pensat en la complexitat del mètode marxista i leninista (diu Radek), per tal d’aniquilar-nos a nosaltres, pecadors, concebien la cosa així: tot havia d’acabar infal·liblement amb un govern comú d’obers i camperols, i hi havia alguns que, fins i tot, pensaven que aquest havia d’ésser necessàriament un govern de coalició de partits, de l’obrer i del camperol.”

Ja veieu quina gent més simple!... Però què és el que pensa el mateix Radek? ¿Que la revolució victoriosa no ha de conduir a un nou govern o que aquest no ha de donar forma i consolidar una correlació determinada de les forces revolucionàries? Radek ha aprofundit fins a tal punt el problema “sociològic”, que no ha quedat d’ell més que una corfa verbal.

Les següents paraules, extretes de l’informe del mateix Radek en l’Acadèmia Comunista (sessió de març de 1927), demostraran millor que res com d’inadmissible és abstreure’s de la qüestió de les formes polítiques de col·laboració dels obrers i camperols.

“L’any passat escriguí un article per a la *Pravda* sobre aquest govern [el de Cantó], qualificant-lo de *camperol-obrer*. Però un camarada de la redacció, creient que m’havia equivocat, el corregí d’aquesta forma: *obrer-camperol*. Jo no protestí i ho deixí així: govern obrer-camperol.”

Per tant, Radek, al març de 1927 (no en 1905!) considerava possible l’existència d’un govern camperol-obrer, diferent d’un govern obrer-camperol. El redactor de la *Pravda* no comprendre la diferència. He de confessar que jo tampoc la comprenc, fins i tot si em maten. Sabem molt bé el que és un govern obrer-camperol. ¿Però què és un govern camperol-obrer, diferent d’un govern obrer-camperol i oposat al mateix? Esforceu-vos com vullgueu en aclarir aquesta enigmàtica transposició d’adjectius. És ací on arribem a la medul·la de la qüestió. En 1926 Radek creia que el govern de Chiang Kai-shek en Cantó era un govern camperol-obrer, i en 1917 ho repetia d’una manera que no presentava dubtes. En la pràctica, resultà que era un govern obrer que explotà la lluita revolucionària dels obrers i camperols i després l’ofegà en sang. Com s’explica aquest error? És que Radek, senzillament, s’enganyà? A distància és possible enganyar-se. Llavors, que diga que no ho entengué, que no se’n adonà, que s’equivocà. Però no; el que hi ha no és un error de fet, resultat d’una informació deficient, sinó, com es veu clarament ara, un profund error de principi. El govern camperol-obrer, per oposició a l’obrer-camperol, és precisament el “Kumintang”. No pot significar una altra cosa. Si els camperols no segueixen el proletariat, segueixen la burgesia. Crec que en la meua crítica de la idea fraccionalista de Stalin del “partit obrer i camperol” aquesta qüestió ha quedat prou dilucidada. (Veja hom la *Crítica del programa de la Internacional Comunista*). El govern “camperol-obrer” de Cantó, diferent de l’obrer-camperol, és, en el llenguatge de la política xinesa actual, l’única expressió concebible de la “dictadura democràtica” per oposició a la dictadura proletària; amb d’altre paraules, l’encarnació de la política “kumintanguiana” de Stalin en oposició a la bolxevic, qualificada de “trotsquisme” per la Internacional Comunista.

4. Quin aspecte presenta en la pràctica la teoria de la revolució permanent?

En criticar la teoria, Radek li afegí, com hem vist, *la tàctica que se’n desprèn*. És un suplement força important. En aquesta qüestió, la crítica oficial del “trotsquisme” es limitava prudentment a la teoria... Però a Radek no li basta açò. Radek combat una línia tàctica determinada (bolxevic) en Xina. Aquesta línia té necessitat de comprometre-la amb la teoria de la revolució permanent, i per a això li cal demostrar, o, almenys simular-ho, que darrere d’aquesta teoria s’amagava en el passat una línia tàctica errònia. Radek, en aquest cas, indueix directament a error els lectors. És possible que no conega la història de la revolució, en la qual no tingué mai una participació directa. Però, pel que s’ha vist, no s’ha pres tampoc la molèstia de comprovar la qüestió amb ajuda de

documents. No obstant, els més importants d'ells han estat reunits en el segon tom de les meues *Obres*: la comprovació és ara accessible a tota persona que sàpia llegir.

Que ho tinga present, doncs, Radek: quasi en totes les etapes de la primera revolució fui completament solidari de Lenin en l'apreciació de les forces de la revolució i dels seus objectius, tot i que al llarg de l'any 1905 residí clandestinament a Rússia, i el de 1906 el passí en la presó. Ací em veig obligat a limitar-me a la quantitat mínima de proves i exemples.

En un article escrit al febrer de 1905 i publicat al març del mateix any, açò és, dos o tres mesos abans del primer Congrés bolxevic (que ha passat a la Història com III Congrés del Partit), deia:

“Les etapes de la revolució que objectivament es dibuixen, són: lluita aferrissada entre el poble i el tsar, que no pot abrigar altres idees que les de la victòria; aixecament popular com a moment culminant d'aqueixa lluita; Govern provisional com a coronament revolucionari de la victòria del poble sobre l'enemic secular; desarmament de la reacció tsarista i armament del poble pel govern provisional; convocatòria de l'Assemblea Constituent sobre la base del sufragi universal, igual, directe i secret.” (Tom II, part I, p. 232).

Bastarà comparar aquestes paraules amb les resolucions del Congrés bolxevic, reunit al maig de 1905, per a reconèixer la meua completa solidaritat amb els bolxevics, en allò tocant la manera de plantejar els problemes tàctics fonamentals. És més, a Petersburg formulí unes tesis inspirades en l'esperit d'aquest article, sobre el govern provisional, redactades d'acord amb Krasin i publicades aleshores clandestinament. Krasin les defensà al Congrés bolxevic. Heus aquí com de favorablement parlava Lenin d'aqueixes tesis:

“Compartisc, en les seues línies generals, l'opinió del company Krasin. És natural que, en la meua qualitat d'escriptor, haja fixat l'atenció en la forma. *La importància dels objectius de la lluita està indicada amb molt d'encert pel camarada Krasin, i em declare senceralement conforme amb ell.* No és possible lluitar si no es compta per endavant amb ocupar el lloc pel qual es lluita...” (Obres, tom VI, p. 180).

Una gran part de l'extensa esmena de Krasin, a la qual remet al lector, s'incorporà a la resolució dictada pel Congrés. I una nota d'aquell, que tinc al meu poder, testifica que l'esmena procedia de mi. Kamenev i altres coneixen bé aquest episodi de la història del partit.

La qüestió dels camperols, del contacte entre aquests i els soviets obrers, de l'acord amb l'Aliança Camperola per a l'acció, absorbia cada dia més l'atenció del Soviet de Petersburg. Vull esperar que Radek no ignora que la direcció del Soviet l'assumia jo. Heus aquí una dels centenars de fórmules donades per mi respecte als objectius de la revolució:

“El proletariat crea soviets encarregats de dirigir les accions de combat de les masses urbanes i posa a l'ordre del dia la unió combativa amb l'Exèrcit i els camperols.” (*Natxalo*, número 4, 17-30 de novembre de 1905)

Confesse que fa feredat reproduir texts demostratius de què en les meues idees no hi havia res que s'assemblés al "salt" directe de l'autocràcia al socialisme. Heus aquí, per exemple, el que escrivia al febrer de 1906, a propòsit dels objectius de l'Assemblea Constituent, sense oposar-li, ni de bon tros, els soviets, com ara Radek s'afanya a fer, seguint Stalin, respecte a Xina, per a escombrar amb la granera ultraesquerrana les empremtes oportunistes d'ahir.

"L'Assemblea Constituent serà convocada per les forces del poble mateix alliberat. La tasca que haurà de realitzar l'Assemblea Constituent serà colossal. Aquesta haurà de transformar l'estat sobre la base democràtica, és a dir, del poder absolut del poble, haurà d'organitzar una milícia popular, realitzar una grandiosa reforma agrària, instaurar la jornada de vuit hores i l'impost progressiu sobre la renda." (*Obres*, II, part 1, p.349).

Heus aquí quelcom relatiu a la instauració "immediata" del socialisme, extret d'un full popular escrit per mi en 1905:

"És concebible que es pugui instaurar ara el socialisme a Rússia? No; el nostre camp és encara massa endarrerit i inconscient. Hi ha encara molt pocs socialistes vertaders entre els camperols. Abans que res, cal derrocar l'autocràcia, que manté el poble sumit en les tenebres. Cal alliberar els camperols pobres de tots els tributs, instaurar l'impost progressiu sobre la renda, la instrucció general obligatòria; és necessari, finalment, unir el proletariat i semiproletariat del camp amb el proletariat urbà en un sol exèrcit democràtic. Només un exèrcit com aquest és capaç de realitzar la magna transformació socialista." (*Obres*, II, I^a, p. 228).

Resulta, doncs, que jo distingia les etapes democràtica i socialista de la revolució molt abans que Radek, seguint Stalin i Thaelmann, es dedicés a ensenyar-m'ho.

Fa vint anys, escrivia:

"Quan es formulà en la premsa socialista la idea de la revolució *permanent*, que lliga la liquidació de l'absolutisme i del servilisme amb la transformació socialista per mitjà d'una sèrie de pugnes socials creixents, l'aixecament de nous sectors de les masses, els atacs incessants del proletariat als privilegis econòmics i polítics de les classes dominants, la nostra premsa "progressiva" llençà un udol unànime d'indignació." (*La nostra Revolució*, 1906, p. 258).

Cride sobretot l'atenció sobre la definició que s'hi dóna de la revolució permanent: aquesta lliga la liquidació de les supervivències medievals amb el socialisme, per mitjà d'una sèrie de pugnes socials creixents. On està el salt? On la ignorància de l'etapa democràtica? ¿Que potser no fou precisament així com succeïren les coses al 1917?

No puc deixar de fer notar, de passada, que els udols de la premsa "progressiva" de 1905, amb motiu de la revolució permanent, no es poden comparar ni de lluny amb els udols res progressius dels actuals plumífers, que han intervingut en el debat amb un petit retard d'un quart de segle.

¿Quina actitud adoptà respecte a la qüestió de la revolució permanent, plantejada per mi en la premsa, el que aleshores era òrgan de la fracció bolxevic, el *Nòvaia Jizn*, que es publicava davall la vigilant direcció de Lenin? Convindrem que açò no té interès. A l'article del periòdic burgès "radical" *Natxa Jizn*, que intentava oposar a la "revolució permanent" de Trotski les concepcions més "raonables" de Lenin, la *Nòvaia Jizn* bolxevic (27 de novembre de 1905) contestà en els termes següents:

"Aquesta descarada comunicació, no cal ni dir-ho que és absurda. El camarada Trotski deia que la revolució proletària pot, sense detenir-se en la primera etapa, continuar el seu camí, compel·lint els explotadors, i Lenin indicava que la revolució política no era més que el primer pas. El publicista del *Natxa Jizn* ha volgut veure en açò una contradicció... Tot l'equívoc ha sorgit, primer, de l'espant de *Natxa Jizn* davant del nom mateix de la revolució social; segon, del seu desig de cercar una divergència aguda qualsevulla entre els socialdemòcrates, i, tercer, de la imatge emprada pel camarada Trotski: 'd'un sol colp'. En el número 10 de *Natxalo*, el camarada Trotski ha aclarit el seu pensament d'una manera completament inequívoca: "La victòria completa de la revolució [escriu] implica el triomf del proletariat. Aquest últim, al seu torn, implica la ininterupció ulterior de la revolució. El proletariat realitza els objectius fonamentals de la democràcia, i la lògica de la seua lluita directa per la consolidació de la dominació política li planteja, en un moment determinat, problemes purament socialistes. Entre el programa mínim i el programa màxim no estableix una continuïtat revolucionària. No s'hi tracta d'un sol 'colp', ni d'un dia o d'un mes, sinó de tota una època històrica. Seria absurd calcular per endavant la seua durada."

En cert sentit, aquest sol fragment exhaurix el tema del present treball. ¿Potser es podia refutar per endavant tota la crítica futura dels epígons d'una manera més clara, precisa i indiscutible que en aquest article meu, citat amb manifesta aprovació per la *Nòvaia Jizn* de Lenin? El meu article explicava que en el procés de realització dels objectius democràtics, el proletariat triomfant, per la lògica de la situació, veuria plantejats inevitablement, en una etapa determinada, problemes purament socialistes. Ací rau, precisament, la continuïtat entre el programa mínim i el programa màxim, que sorgeix inevitablement de la dictadura del proletariat. No és un sol colp, no és un salt (explicava jo als crítics del camp petit burgès d'aleshores), és tota una època històrica. I la *Nòvaia Jizn* de Lenin s'associà plenament a aquesta perspectiva. Però entenc que és encara més important el fet que el gir real dels esdeveniments la sotmetés a una prova i la reconegués definitivament com encertada en 1917.

Eren, sobretot, menxevics, a més dels demòcrates petitburgesos de *Natxa Jizn*, els que parlaven en 1905 del fantàstic "salt" vers el socialisme per damunt de la democràcia. Entre els menxevics es distingien particularment en aquest aspecte Martinov i el difunt Jordanski. Tant l'un com l'altre, diguem-ho de passada, havien d'ésser més tard esforçats stalinistes.

En 1906. en un article especial que avui podria reproduir quasi íntegre contra la crítica dels epígons, feia veure als escriptors menxevics que m'atribuïen el "salt vers el socialisme", no sols com d'errònies sinó de nècies eren les seues apreciacions. Però potser bastarà de dir que la conclusió de l'article es resumia en les paraules següents:

"Comprenc perfectament (m'atrevisc a assegurar-li-ho al meu contendent Jordanski) que saltar com a publicista per damunt d'un obstacle polític no significa eliminar-lo pràcticament." (*Obres*, I part, p. 454).

Hi haurà prou amb açò? En cas negatiu, puc continuar; així els crítics no podran argüir, com fa Radek, que no "tenen a mà" allò sobre què raonen amb tanta desimboltura.

El fullet *Nostra tàctica*, escrit per mi en la presó en 1906 i editat per Lenin, es caracteritza per la conclusió següent:

"El proletariat sabrà recolzar-se en l'aixecament del camp, i, en les ciutats, en aqueixos centres de la vida política, sabrà portar a terme l'obra començada. En recolzar-se sobre el moviment espontani dels camperols i dirigir-lo, el proletariat no sols assestarà l'últim colp victoriós a la reacció, sinó que sabrà consolidar el triomf de la revolució." (*Obres*, t. II, I^a part, p. 448).

I encara hi ha qui diu que l'autor d'aquestes línies "ignorava" els camperols! En aquest mateix fullet s'hi desenvolupa la idea següent:

"La nostra tàctica, basada en un desenvolupament irresistible de la revolució, no pot, naturalment, ignorar les fases i etapes inevitables o possibles, o encara que no siguen més que probables, del moviment revolucionari." (Tom II, I^a part, p. 436).

S'assembla açò en quelcom al fantàstic "salt"?

En l'article "Les lliçons del primer Soviet" (1906), trace de la manera següent les perspectives del desenvolupament ulterior de la revolució, o, com resultà en la realitat, de la nova revolució:

"La història no es repeteix, i el nou Soviet no haurà de passar novament pels esdeveniments d'aqueixos cinquanta dies (octubre-desembre de 1905); però, en canvi, d'aqueix període pot treure íntegrament el seu programa d'acció. Aquest programa és completament clar. Cooperació revolucionària amb l'exèrcit, amb els camperols i els elements plebeus de la petita burgesia urbana. Abolició de l'absolutisme. Destrucció de la seua organització material; reorganització parcial i en part dissolució immediata de l'exèrcit; destrucció de l'aparell burocràtic policíac. Jornada de vuit hores. Armament de la població i, en primer lloc, del proletariat. Transformació dels soviets en òrgans d'administració local revolucionària. Creació de soviets de diputats camperols (Comitès camperols) com a òrgans locals de la revolució agrària. Organització de les eleccions a l'Assemblea Constituent i campanya electoral basada en un programa determinat de treball de la representació popular." (*Obres*, t. II, II^a part, p.206).

¿S'assembla açò en quelcom a saltar per damunt de la revolució agrària o, a disminuir la importància del problema camperol en el seu conjunt? ¿Es pot dir

que jo no veiés els objectius democràtics de la revolució? No. A què s'assembla en aquest cas la pintura política de Radek? A res.

Radek separa misericordiosament, però d'una manera força equívoca, la meua posició de 1905, deformada per ell, de la dels menxevics, sense adonar-se que, en els seues tres quartes parts, repeteix la crítica menxevic: si bé el mètode de Trotski era el mateix dels menxevics (diu jesuíticament), el fi era un altre. Radek, amb aquesta manera subjectiva de plantejar la qüestió, compromet definitivament la seua pròpia manera d'enfocar el problema. Lassalle sabia ja que els objectius depenien dels mètodes, i que, al capdavant, es trobaven condicionats per ells. Inclús escrigué un drama sobre aquest tema (*Franz von Sickingen*). ¿En què consisteix la identitat del meu mètode amb el dels menxevics? En la posició adoptada respecte als camperols, Radek addueix com prova tres línies polèmiques de l'article de Lenin en 1906, ja citat per nosaltres, reconeixent, de passada, que, en referir-se a Trotski, Lenin polemitzava amb Bukharin i amb el mateix Radek. A més d'aquesta cita de Lenin, que, com hem vist, queda refutada pel contingut de tot l'article, Radek recorre al mateix Trotski. En l'article de 1916, després de posar al descobert la buidor de la concepció menxevic, preguntava jo: Si no dirigeix el moviment la burgesia liberal, qui el dirigirà? Vosaltres, els menxevics, en tot cas, no creieu en el paper polític *independent* dels camperols. Per consegüent, diu Radek, Trotski estava d'"acord" amb els menxevics respecte al paper dels camperols. Els menxevics consideraven que era inadmissible "repel·lir" la burgesia liberal en gràcia a una aliança dubtosa i insegura amb els camperols. En açò consistia el seu "mètode". El meu consistia en conquerir la direcció dels camperols revolucionaris llençant per la borda la burgesia liberal. Respecte a aquesta qüestió fonamental, no em separava cap divergència de Lenin. I quan en la lluita contra els menxevics els deia: "en tot cas, no vos inclineu a atorgar als camperols un paper *directiu*", açò no significava que estigués d'acord amb el "mètode" d'aquells, com insinua Radek, sinó que era únicament una manera clara de plantejar l'alternativa: o la dictadura de la plutocràcia liberal o la del proletariat.

Aquest mateix argument emprat en 1916 contra els menxevics, completament exacte, que ara Radek intenta emprar d'una manera deslleial contra mi, l'utilitzí nou anys abans, en el Congrés de Londres (1907), quan defensí la tesi dels bolxevics sobre l'actitud envers els partits no proletaris. Reproduïsc la part fonamental del meu discurs de Londres, el qual, en els primers anys que seguiren a la Revolució d'Octubre, fou més d'una vegada reproduït en qualsevol classe de recopilacions i antologies com a expressió de l'actitud bolxevic envers les classes i els partits en la revolució. Heus aquí què deia jo en aquest discurs, que conté una exposició compendiada de la teoria de la revolució permanent:

"Als camarades menxevics se'ls antullen extraordinàriament complexes les seues pròpies idees. Més d'una vegada els he escoltat acusar els altres de tenir una idea massa simple de la marxa de la revolució russa. I, no obstant, tanmateix el seu caràcter extremadament indefinit, que es presenta com a complex (i potser gràcies precisament a aquesta circumstància), les

idees dels menxevics caben en un esquema completament simple, accessible fins i tot a la comprensió del senyor Miliukov.”

“En l’epíleg al fullet *Com transcorregueren les eleccions a la Segona Duma d’estat*, el cap ideològic del partit ‘cadet’ diu: “Pel que es refereix als grups d’esquerra en el sentit estricto de la paraula, açò és, als socialistes i revolucionaris, serà més difícil entendre’s amb ells. Però si per a això no hi ha motius positius determinats, hi ha, per contra, molts negatius, que ens ajudaran fins a cert punt a apropar-nos. El seu objectiu consisteix en criticar-nos i desacreditar-nos; encara que no siga més que per a açò, és necessari que estiguem presents i obrem. Sabem que per als socialistes, no sols russos, sinó de tot el món, la revolució que s’està efectuant és una revolució burgesa, i no socialista, que haurà de realitzar la democràcia burgesa. A més, els socialistes no s’han preparat per a ocupar el lloc d’aquesta democràcia, i si el país els ha enviat a la Duma en gran nombre no ha sigut, naturalment, per a realitzar ara el socialisme o per a portar a terme amb les seues mans reformes ‘burgeses’ preparatòries... Per tant, els serà molt més avantatjós cedir-nos el paper de parlamentaris que comprometre’s ells mateixos amb aquest paper.””

“Miliukov, com veieu, ens porta sense subterfugis al nus de la qüestió. En l’extracte reproduït hi ha tots els elements fonamentals de la idea menxevic de la revolució i de la seua actitud respecte a la democràcia burgesa i a la socialista.

“La revolució que s’està efectuant és una revolució burgesa, i no socialista’; açò en primer lloc. En segon lloc, la revolució burgesa ‘ha de realitzar-la la democràcia burgesa’. En tercer lloc, la democràcia social no pot portar a terme amb les seues mans reformes burgeses; el seu paper ha d’ésser purament d’oposició. Finalment, perquè els socialistes tinguen la possibilitat d’exercir el paper d’oposició, ‘és necessari que nosaltres (açò és, la democràcia burgesa) estiguem presents i obrem’. I si ‘nosaltres’ no estem? ¿I si no hi ha una democràcia burgesa capaç de posar-se al capdavant de la revolució burgesa? Llavors, cal inventar-la. Aquesta és la conclusió a què arriba precisament el menxevisme, el qual edifica la democràcia burgesa, les seues qualitats i la seua història fent ús de la seua pròpia imaginació.

Nosaltres, com materialistes, hem de plantejar-nos primer que res la qüestió de les bases socials de la democràcia burgesa: en què sectors o classes pot recolzar-se?

No es pot parlar de la gran burgesia com d’una força revolucionària: en açò estem tots d’acord. Els industrials de Lió exerciren un paper contrarevolucionari inclús durant la gran Revolució francesa, la qual era una revolució nacional en el sentit més ampli d’aquesta paraula. Se’ns parla de la burgesia mitjana i, principalment, de la petita burgesia com a força directiva de la revolució burgesa. Però què representa en si mateixa aquesta petita burgesia?

Els jacobins es recolzaven en la democràcia urbana, que havia sorgit dels gremis artesans. Els petits artesans, i el poble urbà íntimament lligat amb ells, constituïen l’exèrcit dels *sans-culottes* revolucionaris, el punt de suport del partit dirigent dels *montagnards*. Fou precisament aquesta compacta massa de població urbana, que havia passat per la perllongada escola històrica del gremi, la que suportà tot el pes de la transformació revolucionària. El resultat objectiu de la revolució fou la creació de condicions “normals” d’explotació capitalista. Però la mecànica social del procés històric conduí a què les condicions de predomini de la burgesia fossen creades pel populatxo, per la democràcia del carrer, pels *sans-culottes*. La seua dictadura terrorista netejà la societat burgesa de les velles escòries, i després la burgesia pujà al poder, derrocant la dictadura de la democràcia petit burgesa.

Quina és la classe social (pregunte jo, i no és la primera vegada) que en el nostre país pot alçar sobre el seu coll la democràcia revolucionària burgesa, portar-la al poder i donar-li la possibilitat de realitzar una tasca enorme tenint el proletariat en l’oposició? És aquesta la qüestió central, que torne a plantejar als menxevics.

Tenim en el nostre país, és veritat, masses enormes de camperols revolucionaris. Però, els camarades de la minoria saben tan bé com a jo que els camperols, per revolucionaris que

siguen, són incapaços d'exercir un paper polític *independent*, i molt menys directiu. És indiscutible que els camperols poden constituir una força enorme al servei de la revolució; però no seria digne d'un marxista creure que un partit camperol pot posar-se al capdavant de la revolució burgesa i alliberar per iniciativa pròpia les forces productives del país de les seues cadenes arcaiques. La ciutat exerceix l'hegemonia en la revolució burgesa.

¿On està, en el nostre país, la democràcia urbana capaç d'arrossegar darrere d'ella la nació? El company Martinov l'ha cercada ja més d'una vegada armat d'una lupa, i únicament ha trobat mestres de Zaratov, advocats petersburgesos i funcionaris moscovites d'estadística. Martinov, el mateix que tots els que comparteixen la seua posició, té bona cura de no advertir que en la revolució russa el proletariat industrial ocupa el mateix lloc que ocupava a finals del segle XVIII la democràcia artesana semiproletària dels *sans-culottes*. Cride la vostra atenció, camarades, cap aquest fet, de fonamental importància.

La nostra gran indústria no ha sorgit com a un resultat de l'evolució natural de l'artesanat. La història econòmica de les nostres ciutats ignora per complet el període dels gremis. La indústria capitalista sorgeix en el nostre país sota la pressió directa i immediata del capital europeu i s'apodera d'un terreny verge, primitiu, sense xocar amb la resistència de la cultura corporativa. El capital estranger influeix en el nostre país pels canals dels emprèstits de l'estat i les venes de la iniciativa privada i reuneix al seu voltant l'exèrcit del proletariat industrial, sense permetre que sorgisca i es desenvolupe l'artesanat. Com resultat d'aquest procés, en el moment de la revolució burgesa, la força principal de les ciutats resulta ésser un proletariat de tipus social molt elevat. És un fet que no es pot negar i sobre què hem de basar-hi les nostres conclusions revolucionàries tàctiques.

Si els camarades de la minoria creuen en el triomf de la revolució o accepten, encara que no siga més que la possibilitat de tal triomf, no poden deixar de reconèixer que, al nostre país, a excepció del proletariat, no hi ha cap pretendent històric al poder revolucionari. De la mateixa manera que la democràcia petit burgesa urbana de la gran Revolució es posà al capdavant del moviment revolucionari nacional, el proletariat, l'única democràcia revolucionària de les nostres ciutats, ha de trobar un punt de suport en les masses camperoles, i pujar al poder, si és que la revolució ha de triomfar.

“Un govern que es recolze directament en el proletariat, i a través d'ell en els camperols revolucionaris, no significa encara la dictadura socialista. No em referiré ara a les perspectives ulteriors del govern proletari. És possible que el destí del proletariat siga el de caure, com caigué la democràcia jacobina, per a deixar el lloc lliure a la dominació de la burgesia. No vull deixar assentat més que el següent: si, d'acord amb la profecia de Plekhanov, el moviment revolucionari triomfa al nostre país com a moviment obrer, el triomf de la revolució a Rússia només es concep com a triomf revolucionari del proletariat; d'una altra manera, serà impossible.

Insistisc en açò amb tota fermesa. Si es reconeix que les contradiccions socials entre el proletariat i la massa camperola no permeten al primer posar-se al capdavant d'aquesta; si el proletariat mateix no és el prou fort per a assolir la victòria, llavors no hi haurà més remei que arribar, en termes generals, a la conclusió que la nostra revolució no està cridada a triomfar. Sota aquestes condicions, el final natural de la revolució ha de ser l'acord de la burgesia liberal amb l'antic règim. És aquesta una hipòtesi la possibilitat de la qual no pot descartar-se. Però és evident que es troba en el camí de la derrota de la revolució, condicionada per la seua debilitat interna.

En essència, *tota l'anàlisi dels menxevics (sobretot la seua apreciació del proletariat i de les seues possibles posicions respecte als camperols) els mena inexorablement a la senda del pessimisme revolucionari.*

Però s'aparten tenaçment d'aquesta senda i desenvolupen l'optimisme revolucionari a compte... de la democràcia burgesa.

D'ací es desprèn la seua actitud envers els 'cadets'. Per a ells, els 'cadets' són el símbol de la democràcia burgesa, i la democràcia burgesa l'únic pretendent del poder revolucionari...

En què baseu la vostra confiança que els 'cadets' puguen encara aixecar-se? En les realitats del procés polític? No; en el vostre esquema. Per a "portar la revolució fins al final" teniu necessitat de la burgesia democràtica urbana. La busqueu àvidament i no trobeu res, excepte els 'cadets'. I a compte d'ells, desenvolueu un optimisme sorprenent, els atribuïu qualitats que no tenen, voleu obligar-los a exercir un paper creador que no volen ni poden assumir i que no assumiran. A la meua pregunta fonamental (que he formulat moltes vegades), no se m'ha donat cap resposta. No teniu cap previsió davant de la revolució. La vostra política no té grans perspectives.

I com a resultat d'això, la vostra posició respecte als partits burgesos es formula amb paraules que el Congrés ha de guardar en la seua memòria: 'de tant en tant, segons els casos'. Així, doncs, el proletariat no sosté una lluita sistemàtica per la influència sobre les masses populars, no controla els seus passos tàctics sota l'angle d'una idea directiva: agrupar al seu voltant tots els que treballen i patisquen i convertir-se en el seu herald i el seu cabdill."

(V Congrés del Partit. *Actes i resolucions del Congrés*, p. 180-185).

Aquest discurs, que resumeix en forma força compendiada els meus articles, discursos i actuació en el transcurs de 1905-1906, fou acollit amb aprovació completa pels bolxevics, per no parlar de Rosa Luxemburg i Tischko (com a conseqüència d'aquest discurs, s'establí un contacte més estret entre ells i jo, que determinà la meua col·laboració en la seua revista polonesa). Lenin, que no perdonava la meua actitud conciliadora respecte als menxevics (i tenia raó), comentà el meu discurs en termes d'una sobrietat deliberadament subratllada.

Heus aquí què digué:

"Només observaré que Trotski, en el seu fullet *En defensa del partit*, expressa la seua solidaritat amb Kautsky, qui ha parlat de la comunitat econòmica dels interessos del proletariat i dels camperols en la revolució actual. Trotski accepta la possibilitat i la conveniència d'un bloc d'esquerra contra la burgesia liberal. Per a mi, són suficients aquests fets per a reconèixer l'apropament de Trotski a les nostres concepcions. Independentment de la qüestió de la revolució permanent, hi ha una solidaritat en els punts fonamentals de la qüestió sobre l'actitud envers els partits burgesos." (Lenin. *Obres*, VIII, p. 400).

Lenin no s'hi detenia a jutjar en termes generals la teoria de la revolució permanent, amb major motiu com que jo mateix, en el meu discurs, no desenvolupava les perspectives ulteriors de la dictadura del proletariat. És evident que Lenin no havia llegit el meu treball fonamental sobre aquesta qüestió; en cas contrari, no hauria parlat del meu "apropament" a les concepcions dels bolxevics com d'una novetat, perquè el discurs de Londres únicament fou una exposició compendiada dels meus escrits de 1905-1906. Lenin s'expressava amb una reserva extrema, perquè jo aleshores em trobava fora de la fracció bolxevic. No obstant, o millor dit, precisament per açò, les paraules de Lenin no es presten a cap falsa interpretació. Lenin registra la "solidaritat en els punts fonamentals de la qüestió" de l'actitud respecte als camperols i la burgesia liberal. Aquesta solidaritat es refereix, no als meus *fans*, com apareix d'una manera incoherent en Radek, sinó precisament al *mètode*. En

allò tocant les perspectives de transformació de la revolució democràtica en socialista, Lenin fa prèviament una reserva: “Independentment de la qüestió de la revolució permanent.” Què significa aquesta reserva? No pot ésser més clara: Lenin no identificava, ni de bon tros, la revolució permanent amb el desconeixement dels camperols o el salt sobre la revolució democràtica, com volen fer-ho creure els ignorants i poc escrupolosos epígons. El pensament de Lenin és el següent: no vull referir-me a la qüestió de fins on arribarà la nostra revolució o de si el proletariat podrà fer-se amb el poder en el nostre país abans que en Europa, i de les perspectives que açò obriria al socialisme; però en la qüestió fonamental de l’actitud del proletariat envers els camperols i la burgesia liberal, *hi ha la solidaritat*. Més amunt hem vist en quin sentit la *Nòvaia Jizn* bolxevic es referia a la revolució permanent quasi alhora que aquesta esclatava, açò és, en 1905. Recordem, a més a més, com s’expressava la redacció de les *Obres* de Lenin respecte a aqueixa teoria després de 1917. En les notes al tom XIV, II^a part, p. 481, s’hi diu:

“Ja abans de la Revolució de 1905 preconitzà [Trotski] una teoria especialment i particular significativa ara, la teoria de la revolució permanent, en virtut de la qual afirmava que la revolució burgesa de 1905 es transformaria directament en socialista, essent la primera d’una sèrie de revolucions nacionals.”

Admet que en aquestes línies no es reconega en general que fóra encertat tot allò que he escrit sobre la revolució permanent. Però, en tot cas, es reconeix que no és el que s’ha dit per Radek sobre la mateixa idea. “La revolució burgesa es transformaria directament en socialista”: aquesta és la teoria de la *transformació* i no del *salt*; d’ací se’n després una tàctica realista i no aventurera. I quin sentit tenen les paraules “la teoria de la revolució permanent, *particularment significativa ara*”? Perquè que la Revolució d’Octubre il·luminà amb nova llum els aspectes d’aqueixa teoria, que abans els semblaven a molts foscos o senzillament “improbables”. La segona part del tom XIV de les *Obres* de Lenin aparegué en vida del seu autor. Milers de membres del partit llegiren la nota mencionada. Ningú, fins a 1924, la declarà falsa, i a Radek no se li ocorregué fer-ho fins a 1928.

No obstant, com que Radek parla no sols de la teoria sinó, també, de la tàctica, l’argument més important contra ell és el caràcter de la meua participació pràctica en les revolucions de 1905 i 1917. La meua actuació al Soviet petersburgès de 1905 coincidí amb l’elaboració definitiva de les meues concepcions sobre el caràcter de la revolució, contra les que els epígons obren un foc constant. ¿Com s’explica que aqueixes concepcions suposadament tan errònies no es reflectiren gens ni mica en la meua actuació política, que es desenvolupava als ulls de tothom i es registrava tots els dies a la premsa? ¿Si s’admet que una teoria tan errònia es reflectia en la meua política, per què callaven els cònsols actuals? I el que és un poc mas important, ¿per què Lenin defensà amb tota energia la línia del Soviet de Petersburg, tant en el moment d’apogeu de la revolució com després de la seua derrota?

Les mateixes qüestions, però potser amb una fórmula encara mes accentuada, es refereixen a la Revolució de 1917. Des de Nova York jutgí en una sèrie d'articles la Revolució de Febrer amb el punt de vista de la teoria de la revolució permanent. Tots aquests articles han estat reproduïts. Les meues conclusions tàctiques coincidien per complet amb les que Lenin deduïa simultàniament des de Ginebra, i, per tant, es trobaven en la mateixa contradicció irreconciliable amb les conclusions de Kamenev, Stalin i altres epígons.

Quan arribí a Petrograd, ningú em preguntà si renunciava als “errors” de la revolució permanent. I no hi havia per què. Stalin s'amagava púdicament pels racons, no desitjant més que una cosa: que el partit oblidés el més aviat possible la política sostinguda per ell abans de l'arribada de Lenin. Iaroslavski no era encara l'inspirador de la Comissió de control, sinó que estava publicant en Iakutsk, en unió dels menxevics, d'Ordzonikidze i altres, un vulgaríssim periòdic semiliberal. Kamenev acusava Lenin de “trotsquisme”, i en trobar-se amb mi, em digué: “Ara si que està vostè d'enhonabona.”

En vespres de la Revolució d'Octubre escriguí sobre la perspectiva de la revolució permanent en l'òrgan central dels bolxevics. A ningú se li ocorregué fer-me cap objecció. La meua solidaritat amb Lenin resultava completa i incondicional. Què volen dir els meus crítics, Radek entre ells? ¿Que jo mateix no comprenia gens ni mica la teoria que defensava, i que en els períodes històrics més responsables obrí contra ella i amb complet encert? ¿No serà més senzill suposar que els meus crítics no han comprés la teoria de la revolució permanent, com moltes altres coses? Perquè si hom admet que aquests crítics retardats s'orienten tan bé, no sols pel que es refereix a les seues idees, sinó també a les d'altres, ¿com s'explica el fet que tots sense excepció ocuparen una posició tan lamentable en 1917 i es cobriren per sempre d'oprobri en la revolució xinesa?

Però què em diu vostè (preguntarà, potser, algun lector) de la seua consigna tàctica principal: “A baix el tsar i visca el govern obrer”? En certes esferes, aquest argument és considerat com a decisiu. Al·lusions a aquesta abominable “consigna” de Trotski les trobareu en tots els escrits dels crítics de la revolució permanent, en uns com a últim i decisiu argument, en d'altres com a port de refugi per al pensament cansat.

La profunditat major d'aquesta crítica l'assoleix, naturalment, el “mestre” de la ignorància i de la deslleialtat, quan en les seues incomparables *Qüestions del leninisme* diu:

“No ens estendrem [d'això és del que es tracta! L.T.] en la posició del camarada Trotski en 1905, quan “s'oblidà” senzillament dels camperols com a força revolucionària, preconitzant la consigna “A baix el tsar i visca el govern obrer”,

açò és, la consigna de la revolució sense els camperols.” (I. Stalin: *Les qüestions del leninisme*, p. 174-175).

Malgrat la meua situació quasi desesperada davant d'aquesta crítica indiscutible sobre la que no cal “estendre's”, intentaré indicar algunes circumstàncies atenuants. Aquestes circumstàncies existeixen. Sol·licite una mica d'atenció.

Inclús en el cas en què un article qualsevol de 1905 hagués formulat una consigna ambigua o desencertada, susceptible de donar motiu a l'equívoc, ara, després de vint-i-tres anys, aqueixa consigna hauria d'ésser presa no d'una manera aïllada, sinó en connexió amb altres treballs meus sobre el mateix tema, i, sobretot, amb la meua participació activa en els esdeveniments. No és admissible que hom indique al lector el títol concís d'una obra que no coneix (com no la coneixen els crítics), i després s'introduïska en tal títol un contingut que es troba en completa contradicció amb tot allò que he escrit i fet.

Però potser no serà superflu afegir (oh, crítics!) que mai, ni arreu balbucegí, pronuncií o proposí semblant consigna: “A baix el tsar i visca el govern obrer!” Aquest argument clau dels meus jutges està basat, entre altres coses, en un groller error de fet. La proclama titulada “A baix el tsar i visca el govern obrer!”, l'escrigué i publicà Parvus a l'estiu de 1905, en l'estranger. En aleshores feia temps que jo vivia clandestinament a Petersburg, i no tinguí absolutament res a veure, ni de fet ni d'intenció, amb aqueixa proclama. Me n'assabentí força més tard pels articles polèmics. Mai tinguí ocasió ni motiu per a pronunciar-me sobre el mencionat document. Mai el viu ni el llesquí (com no el veié ni el llegí, dit siga de passada, cap dels meus crítics).

Tals són els fets, en allò que fa a aquesta notable qüestió. Lamente molt tenir que privar tots els Thaelmann i Sémard de l'argument més còmode, portàtil i convincent. Però els fets són més forts que els meus sentiments humanitaris.

És més. La casualitat es mostrà tan previsor, que, alhora que Parvus publicava a l'estranger aquella proclama titulada “A baix el tsar i visca el govern obrer!”, que jo desconeixia en absolut, apareixia a Petersburg una proclama il·legal, escrita per mi, amb el títol “Ni el tsar ni els elements dels zemstvos, sinó el poble.” Aquest títol, repetit diverses vegades al text en qualitat de consigna destinada a agrupar els obrers i camperols, sembla concebut exprofés per a refutar de forma popular les afirmacions ulteriors relatives al salt per damunt de la fase democràtica de la revolució. Aquest manifest està reproduït en les meues *Obres* (tom II, part I^a, p. 256). Hi estan reproduïdes així mateix les proclames del Comitè Central bolxevic, escrites per mi, dirigides a aqueixos mateixos camperols que, segons la genial expressió de Stalin, “senzillament oblidí”.

Però tampoc és això tot. Recentment, el famós Rafes, un dels teòrics i directors de la Revolució xinesa, en un article publicat a l'òrgan teòric del Comitè Central del Partit Comunista parlava novament d'aqueixa abominable consigna, llençada per Trotski, *en 1917*. No en 1905, sinó en 1917! Cal dir, no obstant, que el menxevic Rafes té una justificació: fins gairebé 1920 fou un dels “ministres” de Petliura, i, aclaparat com estava per les preocupacions

governamentals suscitées per la lluita constant contra els bolxevics, ¿com podia assabentar-se del que passava en al camp de la Revolució d'Octubre? Però i la redacció de l'òrgan del Comitè Central? Bah! Un absurd més o menys no té importància...

Però, com! (tornarà a exclamar algun lector de bona fe, educat en la literatura d'aquests darrers anys). En centenars o milers d'articles se'ns ha ensenyat que... Sí, se vos ha ensenyat; però no tindreu més remei, amics meus, que refer la vostra educació. Són els revessos del període reaccionari. Cal resignar-se. La història no segueix una línia recta. A vegades llisca pels tortuosos carrerons stalinistes.

5. S'ha realitzat al nostre país la dictadura democràtica? Quan?

Recolzant-se en Lenin, Radek afirma que en el nostre país la dictadura democràtica s'hi realitzà en el període del doble poder. Sí; convinc que Lenin, *a vegades*, i en forma condicional, planteja la qüestió així. Com *a vegades?*, diu Radek amb indignació alhora que m'acusa d'atemptar contra les idees fonamentals de Lenin. Però si s'indigna és per l'únic motiu que no té raó. En *Les lliçons d'Octubre*, que Radek també sotmet a crítica amb un retard de quatre anys, interpretí de la manera següent les paraules de Lenin sobre la "realització" de la dictadura democràtica:

"En d'altres paraules, la coalició democràtica obrera i camperola no podia ser considerada més que com una forma preliminar abans de la pujada al poder, com una tendència sinó millor que com un fet" (*Lliçons d'Octubre*)

Radek escriu, referint-se a aquesta interpretació: "Aquesta transcripció del contingut d'un dels capítols teòricament més notables del treball de Lenin, *no val res*." Després d'aquestes paraules segueix una invocació patètica a les tradicions del bolxevisme, i, com a coronament, un acord final: "Aquestes qüestions són excessivament importants perquè hom puga contestar-les referint-se a allò que Lenin havia dit *algunes vegades*."

Amb tot açò, vol fer la impressió que concedisc poca importància a "una de les idees més notables de Lenin". Però Radek fa una despesa inútil d'indignació i d'èmfasi. Un poc de bon sentit hauria estat més en el seu lloc.

La meua exposició de *Les lliçons d'Octubre*, encara que extremadament compendiada, es basa no en un atac sobtat amb extractes de segona mà, sinó en l'estudi efectiu de Lenin, i expressa l'essència del seu pensament davant d'aquest problema, mentre que la prolixa exposició de Radek, tanmateix l'abundància de cites, no deixa en peu absolutament res del pensament leninista. Per què emprí el terme limitador "a vegades"? Perquè així fou en realitat. L'afirmació que la dictadura democràtica "es realitzà" en la fase del doble poder

(“en certa forma i fins en cert punt”), la féu Lenin únicament en el període comprés entre abril i octubre de 1917, açò és, *abans que es realitzés vertaderament la revolució democràtica*. Radek no se n’ha adonat, no ho ha comprés, no ho ha apreciat.

En la lluita contra els actuals epígons, Lenin parlava, d’una manera extremadament condicional, de “realitzar-se” la dictadura democràtica, no en qualitat de característica històrica del període del doble poder (en aquest aspecte hauria estat senzillament un absurd), sinó com a argument contra aquells que esperaven una segona edició, corregida i augmentada, de la dictadura democràtica independent. Les paraules de Lenin tenien el sentit que no havia hagut, ni hi hauria, fora del míser avortament del doble poder, cap altra dictadura democràtica, i que, per això, calia “rearmar-se”, açò és, canviar la consigna. Afirmar que la coalició dels socialrevolucionaris i dels menxevics era la “realització” de la consigna bolxevic, significa que se’ns vol donar a posta garsa per perdiu o que qui ho fa ha perdut completament el cap. Contra els menxevics es podia emprar un argument fins a cert punt anàleg al de Lenin contra Kamenev; ¿Espereu la missió “progressiva” de la burgesia de la revolució? Aquesta missió s’ha realitzat ja: el paper polític dels Rodzianko, els Gutxkov i els Miliukov és el màxim que podia donar de si la burgesia liberal, de la mateixa manera que el règim de Kerenski és el màxim de revolució democràtica que podia realitzar-se en qualitat d’etapa autònoma.

Hi ha indicis anatòmics indiscutibles (vestigis) que testifiquen que els nostres avantpassats tenien cua. Aquests indicis són suficients per a demostrar la unitat genètica del món animal. Però, parlant francament, cal dir que, malgrat tot, l’home no té cua. Lenin assenyalava a Kamenev en el règim de doble poder els vestigis de la dictadura democràtica, advertint que d’aquells vestigis no es podia esperar cap òrgan nou. Però en el nostre país no hi hagué una revolució democràtica independent, si bé la realitzàrem d’una manera més profunda, radical i decidida que mai ni arreu.

Radek hauria de pensar que si la dictadura democràtica s’hagués realitzat *efectivament* en abril-octubre, potser el mateix Molotov l’hauria reconeguda. El partit i la classe concebien la dictadura democràtica com un règim que vènia a destruir implacablement el vell aparell estatal de la monarquia i a liquidar definitivament la gran propietat agrària. Però en el període de Kerenski no hi hagué res d’açò, de cap manera. Per als bolxevics es tractava de *la realització pràctica dels objectius revolucionaris*, i no del descobriment de “vestigis” sociològics i històrics determinats. Lenin fixà aquests indicis d’una manera magnífica, perquè els seus contradictors veren les coses teòricament clares. Però ni més menys que açò. Radek intenta seriosament convèncer-nos que en el període del doble poder, açò és, de *sense poder*, existia la “dictadura” i es realitzà la revolució democràtica. Però la veritat és que es tractava d’una “revolució democràtica” tal, que calia tot el geni de Lenin per a reconèixer-la. Açò significa, precisament, que no es realitzà. Una vertadera revolució

democràtica és quelcom que pot reconèixer sense dificultat qualsevol camperol analfabet de Rússia o de Xina. Però, amb els indicis morfològics, resulta un poc més difícil. Tanmateix la lliçó russa de Kamenev hom no pot, en cap moment, assolir que Radek s'adone al capdavant que també en Xina la dictadura democràtica es "realitzà" en el sentit leninista (a través del "Kumintang") sota una forma més completa, més acabada, que en el nostre país per mitjà del doble poder, i que només els esperits ximpls poden esperar una segona edició, corregida i augmentada, de la "democràcia" en Xina.

Si en el nostre país la dictadura democràtica s'hagués realitzat únicament sota la forma del règim de Kerenski, que únicament era un gos petaner de Lloyd George i Clemenceau, seria precís dir que la història s'havia burlat cruelment de la consigna estratègica del bolxevisme. Per fortuna, no fou així. La consigna bolxevic es realitzà efectivament, no en el sentit d'indicació morfològica, sinó en el d'una magna realitat històrica. Però es realitzà *no abans, sinó després d'Octubre*. La guerra camperola, segons l'expressió de Marx, serví de punt de suport a la dictadura del proletariat. La col·laboració de les dues classes s'efectuà en una escala gegantina gràcies a la Revolució d'Octubre. Llavors, el camperol més ignorant compregué i sentí, àdhuc sense els comentaris de Lenin, que la consigna bolxevic s'havia encarnat en la realitat. I el mateix Lenin jutjà la Revolució d'Octubre (la seua primera etapa) com a la *vertadera* realització de la revolució democràtica, i, pel mateix, com a l'encarnació, tanmateix que modificada, de la consigna estratègica del bolxevisme. Cal prendre Lenin en la seua *totalitat*, i, sobretot, al Lenin de després d'Octubre, quan examinava i jutjava els esdeveniments des d'una cima més elevada. Finalment, cal prendre Lenin al estil Lenin, i no a la manera dels epígons.

Lenin examina (després d'Octubre) en el seu llibre contra Kautsky la qüestió del caràcter de classe de la revolució i de la seua "transformació". Heus aquí un dels passatges sobre què Radek hauria de meditar:

"Sí; la nostra Revolució [la d'Octubre, L.T.] és burgesa mentre marxem junts amb els camperols com un tot. Açò ho hem vist sempre amb claredat, i de 1905 ençà hem dit centenars i milers de vegades que no podríem passar per alt aquest escaló necessari del procés històric, ni abolir-lo amb decrets."

I més avant:

"Les coses han succeït precisament tal com dèiem. La marxa de la revolució ha demostrat que el nostre raonament era encertat. En un principi, units amb "tots" els camperols contra la monarquia, contra els terratinents, contra les reminiscències medievals (doncs que la burgesia és burgesa, democràticoburgesa. Després, units amb els camperols més pobres i els semiproletaris, amb tots els explotats, contra el capitalisme, fins i tot contra els elements rics del camp, contra els especuladors (doncs que la revolució esdevé socialista)." (*Obres*, XX, p. 508).

Heus aquí com parlava Lenin, no "a vegades" sinó sempre, millor dit, "per sempre", formulant un judici definitiu, general i complet de la marxa de la

Revolució, incloent-hi la d'Octubre. “Les coses han succeït precisament tal com dèiem.” ¿La revolució democràticoburguesa es realitzà sota la forma de coalició dels obrers i camperols. davall el règim de Kerenski? No; *en el primer període que seguí a Octubre*. És cert? Ho és. Però es realitzà, com ara sabem, no sota forma de dictadura democràtica, sinó de dictadura del proletariat. Amb això mateix, desaparegué definitivament la necessitat de la vella fórmula algebraica. Si hom col·loca d'una manera crítica l'argument condicional de Lenin de 1917 contra Kamenev al costat de la característica definitiva de la Revolució d'Octubre donada per aquell en els anys següents, en resulta que al nostre país es “realitzaren” dues revolucions democràtiques. Açò és ja massa, molt més tenint en compte que la segona està separada de la primera per l'aixecament armat de les masses proletàries.

Compareu ara el passatge, que acabe de reproduir, del llibre de Lenin *El renegat Kautsky*, amb el següent fragment dels meus *Resultats i perspectives*, on s'hi esbossa, en el capítol sobre règim proletari, la primera etapa de la dictadura i les perspectives de la seua transformació ulterior.

“La destrucció del règim semifeudal de casta serà recolzat per *tots* els camperols com a classe. L'impost progressiu sobre la renda serà recolzat per la majoria dels camperols. Però les mesures legislatives en defensa del proletariat agrícola no sols seran acollides amb el suport actiu de la majoria, sinó que xocaran amb la resistència activa de la minoria.

El proletariat es veurà obligat a portar la lluita de classes al camp i infringir, d'aquesta manera, la comunitat d'interessos que existeix indubtablement entre tots els camperols, però dins de límits relativament estrets. Ja en els primers temps que seguiran al seu règim, el proletariat es veurà en la necessitat de buscar un punt de suport en l'oposició dels elements pobres als elements rics del camp, del proletariat agrícola a la burgesia agrària.” (*La nostra revolució*, 1906, p. 255).

¿S'assembla açò en quelcom a la “ignorància” (que hom m'atribueix) dels camperols i a l'“oposició” completa de les dues línies, la leninista i la meua?

L'extracte de Lenin que hem citat més amunt no és l'únic. Al contrari, com succeïa sempre amb ell, la nova fórmula, que dilucida més profundament els esdeveniments, es converteix en l'eix dels seus discursos i articles de tot un període. Heus aquí què deia al març de 1919:

“A l'octubre de 1917 prenguérem el poder amb els camperols com un tot. Fou aquesta una revolució burgesa, doncs que la lluita de classes al camp no es desenvolupà encara.” (*Obres*, XVI, p. 143).

Heus aquí què deia Lenin en el Congrés del Partit al març de 1919:

“En un país en què el proletariat hagué d'apoderar-se del poder amb l'ajuda dels camperols, on li correspongué exercir el paper d'agent de la revolució petit burgesa, la nostra revolució, fins a l'organització dels Comitès de Camperols pobres, açò és, fins a l'estiu i inclusivament la tardor de 1918, fou en un grau considerable una revolució burgesa.” (*Obres*, XVI, p. 105).

Lenin repetí aquestes paraules amb distintes variants i força vegades. No obstant, Radek prescindeix senzillament d'aquesta idea capital de Lenin, que resol la qüestió debatuda.

El proletariat prengué el poder a l'octubre, unit a tots els camperols, diu Lenin. Per això mateix, la revolució fou burgesa. És cert açò? En un cert sentit, sí. Però açò significa precisament que la *vertadera* dictadura democràtica del proletariat i dels camperols, açò és, la que destruï efectivament el règim autocràticoservil i arrabassà la terra als senyors, tingué lloc no abans, sinó després d'Octubre; tingué lloc, per a emprar les paraules de Marx, sota forma de *dictadura del proletariat recolzada per la guerra camperola*, i ja uns mesos després començà a transformar-se en dictadura socialista. És possible que açò no aparega clar? Potser es pot discutir *encara* sobre aquest tema?

Segons Radek, la teoria "permanent" és culpable de confondre l'etapa burgesa amb la socialista. Però en la pràctica la dinàmica de classe "confongué", açò és, *combinà*, d'una manera tan profunda aquestes dues etapes que el nostre infortunat metafísic no pot, de cap manera, lligar els dos caps.

Naturalment, en *Resultats i perspectives* s'hi poden trobar certes llacunes i afirmacions errònies. Però no cal oblidar que, en les seues línies fonamentals, tal treball fou escrit no en 1928, sinó abans d'Octubre... de 1905. La crítica de Radek no es refereix per a res a la qüestió de les llacunes en la teoria de la revolució permanent, o, millor dit, als motius en què la fundava aleshores, perquè seguint l'exemple dels seus mestres-epígons ataca no les llacunes, sinó els costats forts de la teoria, açò és, els que havien de coincidir amb la marxa del procés històric. I els ataca per mitjà de conclusions radicalment falses que treu de la posició de Lenin, no estudiada ni meditada a fons per ell.

Els jocs de prestidigitació amb les ràncies cites es desenvolupen, en l'escola dels epígons, en un pla peculiar que no s'encreua en cap banda amb el procés històric real. Quan els adversaris del "trotsquisme" es veuen obligats a dedicar-se seriosament i conscienciosa (la qual cosa no succeeix mai amb alguns d'ells) a l'anàlisi del desenvolupament real de la Revolució d'Octubre, arriben inevitablement a conclusions informades per l'esperit de la teoria que rebutgen. La prova més eloqüent d'açò la tenim en els treballs de A. Khakoliev consagrats a la història de la Revolució d'Octubre. Heus aquí com formula les relacions entre les classes de la vella Rússia aquest autor que és actualment una de les columnes de la fracció dirigent, indubtablement més il·lustrat que altres stalinistes, i, primer que res, que el mateix Stalin:

"...Veiem una limitació doble de la insurrecció camperola (març-octubre de 1917). En elevar-se fins a la categoria de guerra camperola, no superar la seua limitació ni sortí del marc de l'objectiu immediat de destruir el gran terratinent veí, no esdevingué un moviment revolucionari organitzat, no superà el caràcter de revolta espontània pròpia del moviment camperol.

"La insurrecció camperola, presa en si mateixa (insurrecció espontània, limitada per l'objectiu de destruir el gran terratinent), no podia triomfar, no podia

destruir el poder estatal, advers als camperols, que recolzava al terratinent. Per açò, el moviment agrari només podia prevaler en el cas que l'acabdillés la classe corresponent de la ciutat... Heus aquí per què el destí de la revolució agrària es resolgué, al capdavall, no en desenes de milers d'aldees, sinó en uns centenars de ciutats. Només la classe obrera, assestant un colp decidit a la burgesia en els centres del país, podia donar la victòria a la insurrecció camperola; només el triomf de la classe obrera en la ciutat podia fer sortir el moviment camperol del marc d'un combat espontani de desenes de milions de camperols contra desenes de milers de grans terratinents; només la victòria de la classe obrera, finalment, podia construir els fonaments per a un nou tipus d'organització camperola que unís els camperols pobres i mitjans, no amb la burgesia, sinó amb la classe obrera. El problema de la victòria de la insurrecció camperola era el problema de la victòria de la classe obrera en la ciutat.

“Quan a l'Octubre els obrers li donaren un colp decisiu al govern de la burgesia, resolgueren també, alhora, el problema de la victòria de la insurrecció camperola.”

I més avant:

“...La qüestió consisteix en el fet que, a conseqüència de les condicions històriques existents, la Rússia burgesa de 1917 obrà en aliança amb els grans terratinents. Fins i tot les fraccions més d'esquerra de la burgesia, com ara els menxevics i els socialrevolucionaris, no anaren més enllà de l'organització d'un règim avantatjós per als grans terratinents. En açò radica la diferència més important entre les condicions de la Revolució russa i les de la Revolució francesa, que tingué lloc més de cent anys abans... La revolució camperola no podia triomfar en 1917 com a revolució burgesa (Hola! L.T.). Tenia per davant dos camins: *ser derrotada sota els colps de les forces unides de la burgesia i dels grans terratinents, o triomfar en qualitat de moviment que acompanyés i auxiliés la revolució proletària. La classe obrera de Rússia, en prendre a coll la missió de la burgesia de la Gran Revolució francesa, en fer-se càrrec de la missió d'acabdillar la revolució agrària democràtica, obtingué la possibilitat de la revolució proletària triomfant.*” (*El moviment camperol en 1917*, 1917, p. 10- 11- 12).

Quines són les idees fonamentals en què es recolza el raonament de Khakoliev? La incapacitat dels camperols per a exercir un paper polític *independent*: la inevitabilitat, que se'n desprèn, del paper directiu de la classe urbana; la inaccessibilitat per a la burgesia russa del paper de cabdill de la revolució agrària; la inevitabilitat, que se'n desprèn, del paper directiu del proletariat; l'adveniment d'aquest al poder en qualitat de cabdill de la revolució agrària; finalment, la dictadura del proletariat, recolzant-se en la guerra camperola i iniciant l'època de la revolució socialista. Amb açò es destrueix radicalment el plantejament metafísic de la qüestió del caràcter “burgès” i “socialista” de la revolució. L'essència de la qüestió consistia en el fet que el problema agrari, que constituïa la base de la revolució burgesa, no podia ésser resolt sota el

predomini de la burgesia. La dictadura del proletariat entra en escena, no després de la realització de la revolució agrària democràtica, sinó com a condició prèvia necessària per a la seua realització. En una paraula, en aquest esquema retrospectiu de Khakoliev s'hi contenen tots els elements fonamentals de la teoria de la revolució permanent, tal com fóra formulada per mi en 1905. Jo feia un pronòstic històric. Khakoliev, vint-i-dos anys després de la primera revolució, i deu després de la d'Octubre, fa el resum dels esdeveniments de les tres revolucions recolzant-se en la tasca de tota una plèiade de joves investigadors. I què en resulta? Puix que Khakoliev repeteix quasi textualment les fórmules emprades per mi en 1905.

Quina és, no obstant, la seua actitud envers la teoria de la revolució permanent? Senzillament, la que ve obligat a mantenir tot funcionari stalinista que vullga servir el seu lloc i ascendir oportunament a un altre de millor. Llavors, ¿com concilia Khakoliev la seua apreciació de les forces motrius de la Revolució d'Octubre amb la lluita contra el "trotsquisme"? Molt senzill: no preocupant-se'n gens ni mica. De la mateixa manera que en altres temps hi havia certs funcionaris tsaristes-liberals que acceptaven la teoria de Darwin sense deixar d'acudir puntualment a combregar, els Khakoliev d'avui en dia compren el dret d'emetre a vegades idees marxistes a costa de la participació en la campanya ritual d'atacs contra la revolució permanent. Es podrien citar dotzenes d'exemples d'aquest gènere.

Cal afegir que Khakoliev portà a terme el treball sobre la història de la Revolució d'Octubre mencionat més amunt, no per pròpia iniciativa, sinó a conseqüència d'una resolució del Comitè Central, amb la particularitat que en aqueixa resolució se'm confiava a mi la tasca de redactar el treball de Khakoliev. Aleshores s'esperava encara el restabliment de Lenin i no se li ocorria a cap dels epígons suscitar un debat absurd sobre la revolució permanent. En tot cas, en qualitat d'exredactor, o millor dit, de projectat redactor de la història de la Revolució d'Octubre, puc comprovar amb plena satisfacció que l'autor de la mateixa, conscientment o inconscient, se serveix, pel que fa a totes les qüestions en litigi, de les fórmules textuales del meu treball més herètic sobre la Revolució d'Octubre, *Resultats i perspectives*.

L'apreciació definitiva del destí històric de la consigna bolxevic donada pel mateix Lenin testifica d'una manera indubtable que la diferència existent entre les dues línies tàctiques, la "permanent" i la leninista, tenia una significació secundària i subordinada; en les qüestions fonamentals, eren una i la mateixa. I allò que hi havia d'essencial, contraposa avui d'una manera irreconciliable ambdues línies tàctiques definitivament foses per la Revolució d'Octubre, no sols a la línia de Stalin al febrer i març, a la de Kamenev, Rikov, Zinoviev en abril-octubre, no sols a tota la política xinesa de Stalin-Bukharin-Martinov, sinó a l'actual línia tàctica "xinesa" sustentada per Radek.

I si aquest, que ha modificat d'una manera tan radical les seues apreciacions entre 1925 i la segona meitat de 1928, m'acusa d'incomprensió de la

“complexitat del marxisme i del leninisme”, contestaré: Entenc que les idees *fonamentals* desenvolupades per mi vint-i-tres anys abans en *Resultats i perspectives* es veieren completament confirmades pel curs dels esdeveniments, i precisament per açò coincidien amb la línia estratègica del bolxevisme. No crec, en particular, que hi haja el menor motiu per a renunciar al que s’ha dit en 1922, respecte a la revolució permanent, en el meu prefaci a l’obra *1905*, llibre que tot el partit, en vida de Lenin, llegí i estudià en edicions i reimpressions innumerables i que no “cridà l’atenció” de Kamenev fins a la tardor de 1924, ni la de Radek fins al 1928. Heus aquí el que deia en tal prefaci:

“Fou precisament en l’interval comprés entre el 9 de gener i la vaga d’octubre de 1905 quan l’autor es formà les seues concepcions sobre el caràcter del desenvolupament revolucionari de Rússia, conegudes sota el nom de teoria de la revolució permanent. Aquesta denominació, un poc capciosa, expressava la idea que la revolució russa, si bé tenia plantejats objectius burgesos immediats, no podria detenir-s’hi. *La revolució únicament podria complir els seus objectius immediats burgesos portant el proletariat al poder.*

“Encara que amb un interval de dotze anys, aquesta apreciació s’ha vist plenament confirmada. La revolució russa no pogué realitzar-se per mitjà d’un règim democraticoburgès, sinó que hagué de donar el poder a la classe obrera. *Si en 1905 aquesta es mostrar massa dèbil per a conquistar-lo, pogué enfortir-se i madurar no en la república democràticoburguesa, sinó en la clandestinitat del tsarisme del 3 de juny*”. (L. Trotski: *1905*, prefaci, p. 4-5).

Citaré, finalment, una de les apreciacions polèmiques més dures que doní de la consigna de la “dictadura democràtica”. En 1909 escrivia en l’òrgan polonès de Rosa Luxemburg:

“Si els menxevics, partint de l’abstracció: “la nostra revolució és burgesa”, arriben a la idea de l’adaptació de tota la tàctica del proletariat a la conducta de la burgesia liberal fins a la conquesta del poder per aquesta última, els bolxevics, partint d’una abstracció no menys buida: “dictadura democràtica no socialista”, arriben a la idea de l’autolimitació burgesa democràtica del proletariat, a mans del qual es troba el poder. Clar està que la diferència que els separa envers aquest problema és força considerable: mentre que els aspectes antirevolucionaris del menxevisme es manifesten ja amb tota la seua força en l’actualitat, els trets antirevolucionaris del bolxevisme només signifiquen un perill immens en cas de triomfar la revolució.”

Al gener de 1922, afegí la següent nota a aquest passatge de l’article, reproduït en l’edició russa del meu llibre *1905*:

“Açò, com és notori, no succeí, perquè sota la direcció de Lenin el bolxevisme efectuà (no sense lluita interior) un reajustament ideològic respecte a aquesta importantíssima qüestió en la primavera de 1917, açò és, abans de la conquesta del poder.”

A partir de 1924, aquests texts foren objecte d’una crítica enfurismada. Ara, amb un retard de quatre anys, Radek ve a sumar-se a aquesta crítica. No obstant,

qui reflexione honradament sobre les línies tàctiques citades més amunt, no podrà deixar de reconèixer que contenen una important previsió i una advertència no menys important. Ningú podrà negar el fet que en el moment de la Revolució de Febrer tota l'anomenada "vella guàrdia" dels bolxevics estava col·locada en el terreny de l'oposició concisa de la dictadura democràtica a la dictadura socialista. Els deixebles immediats de Lenin feien de la fórmula algebraica d'aquest una construcció metafísica pura i la dirigien contra el desenvolupament real de la revolució. En el moment històric més important, els elements bolxevics dirigents que es trobaven a Rússia ocuparen una posició reaccionària, i, de no haver arribat a temps Lenin, haurien estrangulat la Revolució d'Octubre davall l'ensenyà de la lluita contra el trostquisme, de la mateixa manera que més tard estrangularen la revolució xinesa. Radek descriu d'una manera piadosa la posició errònia de tot el sector dirigent del partit, presentant-lo com una espècie de "casualitat". Però, és poc probable que açò pugui servir d'explicació marxista de la posició democràtica vulgar de Kamenev, Zinoviev, Stalin, Molotov, Rikov, Kalinin, Noguin, Miliutin, Krenstinski, Frunse, Iaroslavski, Ordzonikidze, Preobrahenski, Smilga, i moltíssims altres vells bolxevics. ¿No seria més just reconèixer que en el caràcter algebraic de la vella fórmula bolxevic hi havia els seus perills? Com sempre, el desenvolupament dels esdeveniments omplia amb un contingut hostil a la revolució proletària, allò que havia d'indefinit en la fórmula revolucionària. No cal dir que si Lenin hagués viscut a Rússia i observat el desenvolupament del partit dia per dia, sobretot durant la guerra, hauria fet oportunament les esmenes i aclariments necessaris. Afortunadament per a la revolució, arribà, encara que amb retard, a temps encara d'efectuar el reajustament ideològic que s'imposava. L'instint de classe del proletariat i la pressió revolucionària de la massa del partit, preparada per tota la tasca anterior del bolxevisme, permeteren a Lenin, en lluita contra els elements dirigents, canviar de rumb la política del partit en un termini relativament curt.

¿Potser haurà de deduir-se'n que, davant de Xina, l'Índia i altres països, hàgem d'adoptar també avui la fórmula leninista de 1905 en tot el seu caràcter algebraic; açò és, en tot allò que tenia d'indefinit, deixant que els Stalin i els Rikov xinesos i indis (Tan-Pin-Sian, Roy i altres) omplien la fórmula d'un contingut nacionaldemocràtic petit burgès i esperar, després, l'aparició oportuna de Lenin per a efectuar les esmenes del 4 d'abril? ¿Però estem segurs d'una esmena tal en Xina i l'Índia? ¿No serà millor introduir per endavant en la fórmula la concreció, la necessitat de la qual ha estat demostrada per l'experiència històrica tant de Rússia com de Xina?

¿Ha d'interpretar-se el que queda dit en el sentit que la consigna de la dictadura democràtica del proletariat i dels camperols era senzillament un "error"? En els soviets, com és ben sabut, totes les idees i les accions humanes es divideixen avui en dues categories: absolutament justes, que són les que formen part de l'anomenada "línia general", i absolutament errònies, les que s'hi aparten. Açò

no impedeix, naturalment, que el que avui és absolutament just, siga demà declarat absolutament erroni. Però el desenvolupament real de les idees, abans de l'aparició de la "línia general", coneixia així mateix el mètode d'aproximacions conseqüents a la veritat. Inclús la simple divisió aritmètica obliga a escollir les xifres per endevinació, començant per les grans o per les petites, a fi de prescindir-ne després a mesura que la comprovació s'efectua. En el tir d'artilleria el mètode d'aproximacions s'anomena "forqueta". En política, el mètode de les aproximacions és així mateix inevitable. Tota la qüestió consisteix únicament en comprendre oportunament que no fer blanc és no fer blanc, i, sense pèrdua de temps, introduir la correcció necessària.

La gran importància històrica de la fórmula de Lenin consistia en el fet que arribava, dins de les condicions d'una nova època històrica, fins al fons d'una de les qüestions teòriques i polítiques, a saber: la qüestió del grau d'independència política assolit pels distints grups de la petita burgesia, sobretot el dels camperols. Gràcies a la seua plenitud, l'experiència bolxevic de 1905-1917 tancà hermèticament les portes a la "dictadura democràtica". El mateix Lenin posà un rètol en la porta: "No hi ha entrada ni sortida". Açò ho formulava amb les paraules següents: el camperol segueix el burgès o l'obrer. Els epígons ignoren completament la conseqüència a què portà la vella fórmula del bolxevisme i, fent cas omís d'aquesta conseqüència, canonitzen una hipòtesi temporal, incloent-la en el programa. En açò consisteix, en essència, la posició dels epígons.

6. Sobre el salt d'etapes històriques

Radek no es limita a repetir simplement alguns dels exercicis crítics oficials d'aquests darrers anys, sinó que fins i tot els simplifica, si és possible. De les seues paraules en resulta que, tant en 1905 com avui, Trotski no estableix cap diferència entre la revolució burgesa i la socialista, entre Orient i Occident. Seguint l'exemple de Stalin, Radek m'adverteix que és inadmissible saltar-se una de les etapes històriques.

Primer que res, és cosa de preguntar-se: si per a mi, en 1905, es tractava senzillament de la "revolució socialista", per què suposava que podia començar abans en l'endarrerida Rússia que en l'avançada Europa? Per patriotisme, per orgull nacional? Siga com siga, la veritat és que en la realitat les coses han succeït així. ¿Se n'adona Radek que, si la revolució democràtica hagués pogut realitzar-se al nostre país com a etapa *independent*, no tindríem actualment la dictadura del proletariat? Si la conquistàrem abans que a Occident, fou necessàriament i única perquè la història combinà orgànicament (i per combinar no entenc confondre) el contingut substancial de la revolució burgesa amb la primera etapa de la revolució proletària.

Distingir la revolució burgesa de la proletària és l'abecé. Però a l'abecé segueix el lletrejar; açò és, la combinació de les lletres. La història ha efectuat precisament aquesta combinació de les lletres més importants de l'alfabet burgès amb les primeres lletres de l'alfabet socialista. Radek, de les paraules formades ja en la pràctica ens arrossega cap arrere, cap a l'abecé. És trist, però és així.

És absurd sostenir que, en general, no es puga saltar per alt una etapa. A través de les "etapes" que es deriven de la divisió teòrica del procés de desenvolupament enfocat en el seu conjunt, açò és, en la seua màxima plenitud, el procés històric viu efectua sempre salts, i exigeix el mateix de la política revolucionària en els moments crítics. Es pot dir que allò que millor distingeix el revolucionari de l'evolucionista vulgar consisteix precisament en el seu talent per a endevinar aquests moments i utilitzar-los.

La divisió marxista del desenvolupament de la indústria en artesanat, manufactura i fàbrica pertany a l'abecé de l'economia política o, millor dit, de la història de l'economia. Però el cas és que a Rússia la fàbrica aparegué sense passar per l'etapa de la manufactura i dels gremis urbans. Un procés anàleg es produí en el nostre país en les relacions de classe i en la política. Cert és que no es pot comprendre la nova història de Rússia si no es coneix l'esquema marxista de les tres etapes: artesanat, manufactura, fàbrica. Però qui no sàpia mes que açò, no sabrà res de res. La història de Rússia, diguem-ho sense ofendre Stalin, s'ha saltat diverses etapes. La diferenciació teòrica d'aqueixes etapes, no obstant, és així mateix necessària per a Rússia, perquè d'una altra manera no es pot comprendre en què consistí el salt ni quines han estat les seues conseqüències.

També cal examinar la qüestió des d'un altre punt de vista (com féu *a vegades* Lenin amb el problema del doble poder) i dir que a Rússia existiren aquestes tres etapes marxistes, encara que les dues primeres en un aspecte compendiat en extrem, en embrió, i que aquests "rudiments" són suficients per a confirmar la unitat genètica del procés econòmic. No obstant, la reducció quantitativa d'aquestes dues etapes és tan gran, que engendrà una qualitat completament nova en tota l'estructura social de la nació. L'expressió més eloqüent d'aquesta nova "qualitat" en política és la Revolució d'Octubre.

Allò que més insuportable es fa en aquestes qüestions és veure Stalin "teoritzant" amb dos embalums que constitueixen el seu únic bagatge teòric: la "lleï del desenvolupament desigual" i el "no saltar-se per alt una etapa". Stalin no ha arribat encara a comprendre que *el desenvolupament desigual consisteix precisament en saltar-se per alt certes etapes*. (O en romandre un temps excessiu en una d'elles). Stalin oposa amb una serietat inimitable a la teoria de la revolució permanent... la lleï del desenvolupament desigual. No obstant, la previsió que la Rússia històricament endarrerida podia arribar a la revolució proletària abans que l'Anglaterra avançada, es trobava enterament basada en la lleï del desenvolupament desigual. Per a una previsió d'aquest gènere era

necessari comprendre la desigualtat del desenvolupament històric en tota la seua concreció dinàmica i no limitar-se senzillament a rumijs els texts leninistes de 1915 comprenent-los al revés i interpretant-los d'una manera absurda.

La dialèctica de les “etapes històriques” es percep d'una manera relativament fàcil en els períodes d'impuls revolucionari. Els períodes reaccionaris, per contra, esdevenen d'una manera lògica temps d'evolucionisme banal. El stalinisme, aqueixa vulgaritat ideològica concentrada, digna criatura de la reacció dins del partit, ha creat una espècie de culte del moviment per etapes com a embolcall del “seguidisme” i de la pusil·lanimitat. Aquesta ideologia reaccionària s'ha apoderat ara també de Radek.

Tals o quals etapes del procés històric poden resultar inevitables encara que teòricament no ho siguen. I al revés: etapes teòricament “inevitables” poden veure's reduïdes a zero per la dinàmica del desenvolupament, sobretot durant la revolució, perquè no en va s'ha dit que les revolucions són les locomotores de la història.

Així per exemple, en el nostre país el proletariat se “saltà” per alt la fase del parlamentarisme democràtic, concedint a les Corts constituents unes hores de vida res més. En Xina no es pot saltar de cap mode per alt la fase contrarevolucionària, com fou impossible al nostre país saltar per alt el període de les quatre Dumes. No obstant, la fase contrarevolucionària actual, en Xina, no era històricament “inevitable” ni de bon tros, sinó un resultat directe de la política funesta de Stalin-Bukharin, que passaran a la història amb el títol d'organitzadors de derrotes. Però els fruits de l'oportunisme s'han convertit en un factor objectiu que pot contenir per un llarg període el procés revolucionari.

Tota temptativa de saltar per alt les etapes reals, açò és, objectivament condicionades en el desenvolupament de les masses, significa aventurerisme polític. Mentre la massa obrera crega en la seua majoria en els socialdemòcrates o, admetem-ho, en els elements del “Kumintang” o en els tradeunionistes, no podrem plantejar davant d'ella l'enderrocament immediat del poder burgès; per a açò cal preparar-la. Aquesta preparació pot ésser una “etapa molt llarga”. Però només un “seguidista” és capaç de suposar que hem de romandre “junt amb les masses” en el “Kumintang”, primerament en el de dreta i després en el d'esquerra, o seguir aliats l'esquirol Purcell “fins que la massa es desenganye dels caps”, als quals recolzarem mentrestant amb la nostra col·laboració.

Radek segurament no haurà oblidat que alguns “dialèctics” qualificaven la demanda de sortir del “Kumintang” i de trencar amb el Comitè Anglo-Rus de salt d'etapes, i, a més a més, de divorci amb els camperols (en Xina) i amb les masses obreres (en Anglaterra). Radek ha de recordar açò amb major motiu doncs que ell mateix pertanyia a la categoria d'aquests trists “dialèctics”. Ara no fa més que aprofundir i generalitzar els seus errors oportunistes.

A l'abril de 1919, Lenin en l'article programàtic sobre “La Tercera Internacional i el seu lloc en la història”, deia:

“Potser no ens equivoquem si afirmem que precisament aquesta contradicció entre l’endarreriment de Rússia i el seu “salt” a la forma més elevada de democràcia, a la democràcia soviètica o proletària, per damunt de la democràcia burgesa; que precisament aquesta contradicció ha sigut una de les causes (a més del pes dels costums oportunistes i dels prejudicis filisteus sobre la majoria dels caps del socialisme) que va fer particularment difícil o va retardar la comprensió del paper dels Soviets a Occident” (*La Tercera Internacional i el seu lloc en la història*)

Lenin diu ací senzillament que Rússia “saltà” per damunt de la “democràcia burgesa”. Naturalment, Lenin introdueix mentalment en aquesta afirmació totes les limitacions necessàries: no cal oblidar que la dialèctica no consisteix en enumerar cada vegada de nou totes les condicions concretes; l’escriptor part del principi que el lector té quelcom en el cap. No obstant, el salt per damunt de la democràcia burgesa queda en peu, i segons l’encertada observació de Lenin, dificulta molt la comprensió del paper dels soviets pels dogmàtics i esquemàtics, i, a més, no sols en “Occident”, sinó també en Orient.

Heus aquí el que es diu sobre el particular en aqueix mateix prefaci al llibre *1905* que ara, inesperadament, causa tal inquietud a Radek:

“Ja en 1905 els obrers petersburgesos donaven al seu soviets el nom de govern proletari. Aquesta denominació era aleshores força usual i entrava enterament en el programa de lluita per la conquesta del poder per la classe obrera. En aquella època *oposàvem al tsarisme un ampli programa de democràcia política* (sufragi universal, república, milícia, etc.) No podíem obrar d’una altra manera. *La democràcia política és una etapa necessària en el desenvolupament de les masses obreres*, amb la reserva essencial de què en uns casos aquestes passen per aqueixa etapa en el transcurs de diverses dècades, mentre que en altres, la situació revolucionària permet a aqueixes masses obreres emancipar-se dels prejudicis de la democràcia política abans ja que les seues institucions siguen portades a la pràctica.” (L. Trotski: *1905*, Prefaci, p. 7).

Aquestes paraules, que coincideixen completament amb el pensament de Lenin, reproduït més amunt, expliquen prou, al meu entendre, la necessitat d’oposar a la dictadura del “Kumintang” un “ampli programa de democràcia política”. Però precisament en aquest punt, Radek es desvia cap a l’esquerra. En l’època d’impuls revolucionari s’oposava a la sortida del Partit Comunista xinès del “Kumintang”. En l’època de dictadura contrarevolucionària, s’oposa a la mobilització dels obrers xinesos sota les consignes de la democràcia. És el mateix que si hom regalés abrics de pells a l’estiu i li deixés en pilota a l’hivern.

7. Què significa actualment per a l’Orient la consigna de la dictadura democràtica?

Ja definitivament perdut en la comprensió stalinista de les “etapes” històriques (concepció evolucionista, filisteia i no revolucionària), el mateix Radek intenta

ara també canonitzar la consigna de la dictadura democràtica del proletariat i dels camperols per a tot l'Orient. Radek fa un esquema suprahistòric, de la hipòtesi del bolxevisme que Lenin adaptà al desenvolupament d'un país determinat, modificà, concretà i, en una etapa determinada, abandonà. Heus aquí què repeteix Radek incansablement al respecte en el seu article:

“Aquesta teoria i la tàctica que se'n desprèn són aplicables a tots els països de desenvolupament capitalista jove, en què la burgesia no haja liquidat les qüestions que li han llegat les formacions socials i polítiques anteriors.”

Reflexioneu sobre aquesta fórmula, i veureu que únicament és una solemne justificació de la posició de Kamenev en 1917. ¿Potser la burgesia russa “liquidà” a través de la Revolució de Febrer les qüestions de la revolució democràtica? No; aquestes romangueren sense resoldre, i, entre elles, la qüestió de les qüestions: la qüestió agrària. ¿Com Lenin no compregué que la vella fórmula era encara “aplicable”? Per què l'abandonà?

Radek ha contestat abans a açò: senzillament perquè s'havia “realitzat” ja. Ja hem pogut examinar aquesta contestació, completament inconsistent, encara en llavis de Radek, que sosté que l'essència de l'antiga consigna leninista no consisteix, ni de bon tros, en les formes de poder, sinó en la liquidació real de les reminiscències feudals mitjançant la col·laboració del proletariat amb els camperols. Però precisament açò és el que l'etapa de Kerenski no produí. D'ací es dedueix que per a la solució del problema actualment més agut, el problema xinès, l'excursió de Radek pel nostre passat no té cap sentit. Calia raonar, no sobre allò que Trotski comprenia i no comprenia en 1905, sinó sobre allò que no comprenien Stalin, Molotov i, sobretot, Rikov i Kamenev al febrer i març de 1917 (ignore quina era la posició del mateix Radek, en aquells dies). Perquè si s'entén que la dictadura democràtica es “realitzà” en el doble poder fins al punt de fer-se inajornable la substitució de la vella consigna, llavors caldrà reconèixer que a Xina la “dictadura democràtica” s'ha realitzat d'una manera més concreta i definitiva sota el règim del “Kumintang”, açò és, davall el comandament de Chiang Kai-shek i Van-Tin-Vei amb la cua de Tan: Pin-Sian. Per consegüent, amb major motiu era obligatòria la substitució de la consigna en Xina.

¿Però que potser l'“herència de les formacions socials i polítiques anteriors” ha estat liquidada a Xina? No; no ho ha estat. Però és que ho havia estat al nostre país el 4 d'abril de 1917, quan Lenin declarà la guerra a tots els elements dirigents de la “vella guàrdia bolxevic”? Radek es contradiu sense remei, es confon i va d'una banda a una altra. Observem que no és en ell accidental l'ús de la complexa expressió relativa a l'“herència de les formacions” variant-la en distints passatges i evitant evidentment una expressió més breu: les supervivències del feudalisme o del servilisme. Per què? Perquè fa dos dies negava simplement aquestes supervivències privant, amb això mateix, de base a la dictadura democràtica. En el seu informe l'Acadèmia Comunista, deia:

“Les fonts de la Revolució xinesa no són menys profundes que les de la nostra Revolució de 1905. Es pot dir amb fermesa que l’aliança de la classe obrera amb els camperols serà allí més forta del que ho fou al nostre país en 1905, *per la senzilla raó que a Xina atacaran no a dues classes, sinó a una sola: a la burgesia.*”

Sí; “per aqueixa senzilla raó”. Però si el proletariat junt amb els camperols ataca una sola classe, la burgesia (no a la supervivència del feudalisme, sinó la burgesia), llavors permeta que li pregunte a vostè, com s’anomena tal revolució? Democràtica? Observeu que Radek deia açò no en 1905 ni en 1909, sinó al març de 1927. Com es poden lligar aquests caps? Molt senzillament. Al març de 1927, Radek es desviava també del bon camí, però cap a un altra banda. En les seues tesis sobre la qüestió xinesa, l’oposició introduí una esmena radical en l’actitud unilateral sostinguda aleshores per Radek. Però en les paraules d’aquest últim que acabem de reproduir hi havia, no obstant, una part de veritat: en Xina els grans terratinents quasi no existeixen com a classe, els propietaris de terres estan lligats amb els capitalistes d’una manera incomparablement més estreta que no en la Rússia tsarista; per això el pes específic de la qüestió agrària a Xina és força menor que en la Rússia tsarista; en canvi, ocupa un lloc immens l’objectiu d’emancipació nacional. D’acord amb açò, la capacitat dels camperols xinesos en el sentit de la lluita política revolucionària *independent* per la renovació democràtica del país no pot, de cap manera, ésser superior a la dels camperols russos. Açò trobà en part la seua expressió en el fet que ni abans de 1905, ni durant els tres anys de revolució, aparegué a Rússia cap partit populista que inscrivés la revolució agrària en les seues banderes. Tot açò en conjunt mostra que per a Xina, que ha deixat ja arrere l’experiència de 1925-1927, la fórmula de la dictadura democràtica representa en si una ratera reaccionària, encara més perillosa del que ho fou al nostre país després de la Revolució de Febrer.

Una altra incursió en el passat, encara més remot, efectuada per Radek, es gira també sense misericòrdia contra ell. En aquesta ocasió es tracta de la consigna de la revolució permanent llençada per Marx en 1850.

“En Marx, (diu Radek) no hi havia la consigna de la dictadura democràtica, però en Lenin aquesta esdevingué un eix polític des de 1905 fins a 1917 i entrà com a part integrant en la seua idea de la revolució *en tots* [?] *els països* de desenvolupament capitalista incipient [?].”

Recolzant-se en algunes línies de Lenin, Radek explica aquesta diferència de posició així: l’objectiu central de la Revolució alemanya era *la unitat nacional*; al nostre país, *la revolució agrària*. Si no es mecanitza aquesta oposició i s’observen les proporcions, fins a cert punt és justa. Però així doncs, ¿què es pot dir de Xina?; el pes específic del problema nacional en comparació amb l’agrari, en Xina, en la seua qualitat de país semicolonial, és incomparablement major fins i tot que en l’Alemanya de 1848-1850, perquè en Xina es tracta al mateix temps d’unificació i d’emancipació. Marx formulà la seua perspectiva de

revolució permanent quan en Alemanya imperaven encara tots els trons, els “junkers” posseïen la terra i als elements dirigits de la burgesia se’ls permetia que arribessin únicament fins a l’antesala del poder. En Xina la monarquia no existeix ja des de l’any 1911, no hi ha una classe independent de grans terratinents, està en el poder el “Kumintang” nacional-burgès, i les relacions feudals s’han fos químicament, per dir-ho així, amb l’explotació burgesa. Per tant, la comparació establerta per Radek entre la posició de Marx i la de Lenin, es gira sencera contra la consigna de la dictadura democràtica en Xina.

A més a més, Radek pren inclús la posició de Marx d’una manera faltada de serietat, casual, episòdica, limitant-se a la circular de 1850 en què Marx considera encara *els camperols com els aliats naturals de la democràcia petit burgesa urbana*. Aleshores Marx esperava una etapa independent de la revolució democràtica en Alemanya, açò és, l’adveniment temporal al poder dels radicals petit burgesos urbans, recolzant-se en els camperols. Heus aquí el nus de la qüestió. Però açò fou precisament el que no succeí. I no casualment. Ja a mitjan segle passat, la democràcia petit burgesa es mostrà impotent per a realitzar la seua revolució independent. I Marx tingué en compte aquesta lliçó. El 16 d’agost de 1856 (sis anys després de la circular mencionada) Marx escrivia a Engels:

“En Alemanya tot dependrà de la possibilitat d’abonar la revolució proletària sobre una espècie de segona edició de la guerra camperola. Si s’assoleix açò, llavors les coses aniran d’una manera excel·lent.”

Aquestes interessantíssimes paraules, absolutament oblidades per Radek, constitueixen vertaderament una preciosa clau per a la Revolució d’Octubre, i el problema que ens està ocupant. ¿És que Marx saltava per alt de la revolució agrària? No, com ho hem vist. ¿Considerava necessària la col·laboració del proletariat i dels camperols en la propera revolució? Sí. ¿Admetia la possibilitat del paper directiu o tan sols independent dels camperols en la revolució? No; no l’admetia. Marx partia del punt de vista que els camperols, que no aconseguiren recolzar la democràcia burgesa en la revolució democràtica independent (per culpa de la burgesia democràtica i no dels camperols), podrien recolzar el proletariat en la seua revolució. “Llavors les coses aniran d’una manera excel·lent”. Radek sembla no voler observar que açò fou precisament el que succeí a l’Octubre i no del tot malament, per cert.

Les conclusions aplicables a la Xina que se’n desprenen, són absolutament clares. Es tracta, no del paper decisiu dels camperols com a aliats ni de la immensa importància de la revolució agrària, sinó de saber si a Xina és possible una revolució agrària-democràtica independent o si “una nova edició de la guerra camperola” recolzarà la dictadura proletària. Només així està plantejada la qüestió. Qui la plantege d’una altra manera no ha après ni ha comprés res i no fa més que desencarrilar i confondre el Partit comunista xinès.

Perquè els proletaris dels països d’Orient puguin obrir-se el camí que ha de menar-los a la victòria, cal sobretot llençar per la borda la teoria pedantesca i

reaccionària de les “etapes” i de les fases, inventada per Stalin-Martinov. El bolxevisme ha crescut en la lluita contra aquest evolucionisme vulgar. Cal seguir, no una ruta fixada *a priori*, sinó la que ens indique el desenvolupament real de la lluita de classes. Abandoneu la idea de Stalin i Kuusinen d'establir un torn per als països de distint nivell de desenvolupament proveint-los per endavant de bons per a les distintes racions revolucionàries. Ho repetim: cal seguir el camí indicat pel desenvolupament real de la lluita de classes. En aquest sentit, Lenin és un guia inapreciable, però cal prendre'l en el seu conjunt.

Quan en 1919, sobretot en relació amb l'organització de la Internacional Comunista, Lenin reduïa a la unitat les conseqüències del període transcorregut i donava a les mateixes una fórmula teòrica més decidida, interpretava l'etapa de Kerenski i Octubre de la manera següent: “En la societat burgesa amb contradiccions de classe ja desenvolupades, pot haver-hi únicament la dictadura de la burgesia, descarada o encoberta, o la dictadura del proletariat. No és hi possible cap règim transitori. Tota democràcia, tota “dictadura de la democràcia” (cometes iròniques de Lenin), únicament serà un embolcall del règim de la burgesia, com ho ha mostrat l'experiència del país més endarrerit d'Europa, Rússia, en l'època de la seua revolució burgesa, açò és, en l'època més favorable per a la “dictadura de la democràcia”. Lenin utilitzà aquesta conclusió com a base de les seues tesis sobre la democràcia, les quals van ser un resultat de l'experiència conjunta de les Revolucions de Febrer i Octubre.

Radek, com molts altres, separa mecànicament la qüestió de la democràcia en general de la dictadura democràtica, cosa que constitueix una font dels majors errors. La “dictadura democràtica” no pot ésser més que la dominació encoberta de la burgesia durant la Revolució, com ens ho ensenya l'experiència tant del nostre “doble poder” (1917) com la del “Kumintang” xinès.

La impotència dels epígons es palesa singularment en el fet que encara actualment intenten oposar la dictadura democràtica tant a la dictadura de la burgesia com a la del proletariat. Açò significa que la dictadura democràtica ha de tenir un contingut intermedi, açò és, petitburgès. La participació del proletariat en ella, no canvia les coses, perquè en la naturalesa no existeix entre les distintes classes una línia mitjana. Si no es tracta de la dictadura de la burgesia ni la del proletariat, açò significa que el paper *determinant i decisiu* ha d'exercir-lo la petita burgesia. Però açò ens torna a la mateixa qüestió, a la qual han contestat pràcticament tres revolucions russes i dues revolucions xineses: ¿És capaç actualment la petita burgesia, sota les condicions de la dominació mundial de l'imperialisme, d'exercir un paper revolucionari dirigent en els països capitalistes, tanmateix que aquests siguen endarrerits i no hagen resolt encara els seus problemes democràtics?

No ignorem que han hagut èpoques en què els sectors inferiors de la petita burgesia instauraren la seua petita dictadura revolucionària. Però eren aqueixes èpoques en què el proletariat o preproletariat d'aleshores no se separava encara de la petita burgesia, sinó que, per contra, en el seu aspecte encara no

completament desenvolupat, en constituïa el nucli fonamental. Ara és completament diferent. Hom no pot ni tan sols parlar de la capacitat de la petita burgesia per a dirigir la vida d'una societat burgesa encara que siga endarrerida, puix el proletariat s'ha separat ja de la petita burgesia i s'aixeca hostilment contra la gran sobre la base del desenvolupament capitalista, que condemna la petita burgesia a la insignificança i col·loca els camperols davant de la necessitat d'escollir políticament entre la burgesia i el proletariat. Cada vegada que els camperols escullen un partit exteriorment petitburgès recolzen, de fet, el capital financer. Si durant la primera Revolució Russa, o en el període comprès entre dues revolucions, podia encara haver-hi divergències sobre el *grau d'independència* (únicament sobre el grau), aquesta qüestió ha estat resolta duna manera definitiva pel curs dels esdeveniments dels darrers dotze anys.

Després d'Octubre, s'ha plantejat pràcticament de nou en molts països, en tots els aspectes i combinacions possibles, i s'ha resolt sempre d'una manera idèntica. Després de l'experiència del kerenskisme, la fonamental ha estat, com s'ha dit ja, la del "Kumintang". Però no té menys importància l'experiència del feixisme a Itàlia, on la petita burgesia arrabassà el poder als vells partits burgesos amb les armes a la mà per a transmetre'l immediatament, a través dels seus directors, a l'oligarquia financera. La mateixa qüestió es plantejà a Polònia, on el moviment de Pilsudski fou dirigit d'una manera immediata contra el govern reaccionari dels burgesos i grans terratinents i fou l'expressió de les aspiracions de les masses petitburgeses i, àdhuc, d'amplis sectors del proletariat. No és casual que el vell socialdemòcrata polonès V. Arski, a causa de la por a no "apreciar en el seu just valor el paper dels camperols", identifiqués el colp d'Estat de Pilsudski amb la "dictadura democràtica dels obrers i dels camperols". Ens portaria massa temps analitzar ací l'experiència búlgara, o siga, la política vergonyosament confusa dels Kolarov i Kabaktxiev respecte al partit de Stambuliski, o l'ignominiós experiment fet amb el Partit Obrer i Camperol als Estats Units, o l'idil·li de Zinoviev amb Radich, o l'experiència del Partit Comunista de Romania i així fins a l'infinit. En la meua *Crítica del Programa de la Internacional Comunista* he analitzat alguns d'aquests fets en els seus elements substancials. La conclusió fonamental confirma i enrobusteix completament les lliçons d'Octubre: la petita burgesia, incloent-hi els camperols, és incapaç de dirigir la societat burgesa moderna, tanmateix que siga endarrerida, ni en l'època de revolució ni en la de reacció. Els camperols poden recolzar la dictadura de la burgesia o sostenir la del proletariat. Les formes intermèdies són una tapadora de la dictadura de la burgesia, ja vacil·lant o encara inconsistent després de les sacades (kerenskisme, feixisme, pilsudsquisme).

Els camperols poden anar amb la burgesia o amb el proletariat. Si aquest intenta anar a tota costa amb els camperols, que encara no estan amb d'ell, el proletariat va de fet a la saga del capital financer: els obrers partidaris de la defensa nacional en 1917 a Rússia, els obrers del "Kumintang", els comunistes entre

ells, els obrers del PPS, i en part els comunistes en 1926 a Polònia, etc., etc. Qui no haja reflexionat sobre açò fins a les seues últimes conseqüències, qui no haja comprés els esdeveniments seguint les seues empremtes vives, és millor que no es barrege en la política revolucionària.

La conclusió fonamental que Lenin treia de les lliçons de Febrer i Octubre en la forma més definida i general rebutja de ple la idea de la “dictadura democràtica”. Heus aquí què escrigué més d’una vegada a partir de 1918:

“Tota l’economia política, tota la història de les revolucions, tota la història del desenvolupament polític en el transcurs de tot el segle XIX ens ensenya que el camperol marxa sempre o amb l’obrer o amb el burgès. Si no sabeu per què, diria jo als ciutadans que no ho han comprés..., reflexioneu sobre el desenvolupament de qualsevol de les grans revolucions dels segles XVIII i XIX, sobre la història política de qualsevol país al segle XIX i obtindreu la resposta. L’economia de la societat capitalista és tal, que la força dominant únicament pot ésser el capital o el proletariat després de derrocar aquell. No hi ha altres forces en l’economia d’aqueixa societat.” (*Obres*, t. XVI, p. 217).

No es tracta ací de l’Anglaterra o l’Alemanya contemporànies. Basant-se en les lliçons de qualsevol de les grans revolucions dels segles XVIII i XIX, açò és, de les revolucions *burgeses* als països *endarrerits*, Lenin arriba a la conclusió que és possible o la dictadura de la burgesia o la del proletariat. No cap dictadura “democràtica”, açò és, intermèdia.

Com hem vist, Radek resumeix la seua excursió teòrica i històrica en un aforisme que no pot ésser més feble, a saber, que cal distingir la revolució burgesa de la socialista. Després de descendir fins aquesta “etapa”, Radek tendeix un dit a Kuusinen, el qual, partint del seu únic recurs, açò és, del “sentit comú”, considera inversemblant que tant en els països avançats com en els endarrerits es pugua propugnar la consigna de la dictadura del proletariat. Amb la sinceritat de l’home que no comprèn res, Kuusinen acusa Trotski de “no haver après res” des de 1905. I Radek, seguint l’exemple de Kuusinen, ironitza: per a Trotski “la peculiaritat de les revolucions xinesa i índia consisteix precisament que no es distingeixen en res de les d’Europa occidental, i per açò han de conduir en els seus primers [?] passos a la dictadura del proletariat.”

Radek oblida un petit detall: la dictadura del proletariat s’ha realitzat, no en els països de l’Europa occidental, sinó precisament en un país endarrerit de l’Orient europeu. ¿Té la culpa Trotski que el procés històric haja prescindit del caràcter “peculiar” de Rússia? Radek oblida, a més a més, que *en tots* els països capitalistes, malgrat la varietat del seu nivell de desenvolupament, de les seues estructures socials, de les seues tradicions, etc., açò és, malgrat totes les seues “peculiaritats” domina la burgesia, o més exactament, el capital financer. De nou el poc respecte per les característiques peculiars parteix ací del procés històric, i de cap manera de Trotski.

En què consisteix, puix, la diferència entre els països avançats i els endarrerits? La diferència és gran, però així i tot es tracta d'una diferència en els límits de la dominació de les relacions capitalistes. Les formes i mètodes de dominació de la burgesia en els distints països són extraordinàriament variats. En un dels pols, la seua dominació té un caràcter clar i absolut: *els Estats Units*. En l'altre pol (*Índia*) el capital financer s'adapta a les institucions caduques de l'edat mitjana asiàtica, sotmetent-les i imposant-les els seus mètodes. Però tant ací com allí domina la burgesia. D'açò es dedueix que la dictadura del proletariat tindrà, així mateix, en els distints països capitalistes un caràcter extremadament variat, en el sentit de la base social, de les formes polítiques, dels objectius immediats i de l'impuls d'actuació. Però només l'hegemonia del proletariat, convertida en dictadura d'aquest últim, després de la conquesta del poder, pot menar les masses populars a la victòria sobre el bloc dels imperialistes, dels feudals i de la burgesia nacional.

Radek s'imagina que en dividir la humanitat en dos grups: un "madur", per a la dictadura socialista; un altre, únicament per a la democràtica, té en compte amb això mateix, en oposició a mi, les característiques "peculiaris" dels distints països. En realitat, no fa més que posar en circulació una fórmula rutinària i estèril, susceptible únicament d'impedir que els comunistes estudien les peculiaritats característiques reals de cada país, açò és, l'entrellaçament en el mateix de les distintes fases i etapes del desenvolupament històric.

Un país que no haja realitzat o consumat la seua revolució democràtica, presenta peculiaritats de la major importància, que han de servir de base al programa de l'avantguarda proletària. Només basant-se en un programa *nacional* semblant, pot el partit comunista desenvolupar una lluita vertadera i eficaç contra la burgesia i els seus agents democràtics per la majoria de la classe obrera i de les masses explotades en general.

La possibilitat d'èxit en aquesta lluita es troba determinada, naturalment, en un grau considerable pel paper del proletariat en l'economia del país; per consegüent, en el nivell de desenvolupament capitalista d'aquest últim. Però no és aquest ni de bon tros l'únic criteri. Importància no menor té la qüestió de saber si existeix en el país un problema "popular" ampli i candent en la resolució del qual estiga interessada la majoria de la nació i que exigisca les mesures revolucionàries més audaces. Són problemes d'aquest ordre l'agrari i el nacional, en les seues distintes combinacions. Tenint en compte el caràcter agut del problema agrari i com d'insuportable és el jou nacional en els països colonials, el proletariat jove i relativament poc nombrós pot arribar al poder, sobre la base de la *revolució nacional-democràtica*, abans que el proletariat d'un país avançat sobre una base purament *socialista*. Sembla que després d'Octubre no havia d'ésser necessari demostrar açò. Però durant aquests anys de reacció ideològica i de degeneració teòrica epigònica, s'han apagat fins a tal punt les idees més elementals sobre la Revolució, que no hi ha mes remei que començar cada vegada de nou.

¿Significa el que s'ha dit que en l'actualitat tots els països del món hagen madurat ja, d'una manera o una altra, per a la revolució socialista? No; açò és un mode fals, estèril, escolàstic, propi de Stalin-Bukharin, de plantejar la qüestió. Indiscutiblement, tota l'economia mundial en el seu conjunt ha madurat per al socialisme. No obstant, això no significa que haja madurat cadascun dels països. En aquest cas, ¿com pot hom parlar de dictadura del proletariat en alguns països, com ara Xina, Índia, etc.? A açò contestarem: la història no es fa per encàrrec. Un país pot "madurar" per a la dictadura del proletariat sense haver madurat, ni de bon tros, no sols per a una edificació independent del socialisme, sinó ni inclusivament per a l'aplicació de vastes mesures de socialització. No cal partir de l'harmonia predeterminada de l'evolució social. La llei del desenvolupament desigual continua vivint, malgrat les tendres abraçades teòriques de Stalin. Aquesta llei manifesta la seua força no sols en les relacions entre els països sinó, també, les interrelacions dels distints processos a l'interior d'un mateix país. La conciliació dels processos desiguals de l'economia i de la política es pot obtenir únicament en el terreny mundial. Açò significa, en particular, que la qüestió de la dictadura del proletariat en Xina no es pot examinar únicament dins del marc de l'economia i de la política xineses. I ací arribem de ple a dos punts de vista que s'exclouen recíprocament: la teoria internacional revolucionària de la revolució permanent i la teoria nacional-reformista del socialisme en un sol país. No sols la Xina endarrerida, sinó en general cap dels països del món, podria edificar el socialisme en el seu marc nacional: l'elevat desenvolupament de les forces productives, que sobrepassen les fronteres nacionals, s'oposa a això, així com l'insuficient desenvolupament per a la nacionalització. La dictadura del proletariat en Anglaterra, per exemple, xocaria amb contradiccions i dificultats d'un altre caràcter, però potser no menors de les que es plantejarien a la dictadura del proletariat en Xina. En ambdós casos, les contradiccions poden ésser superades únicament en el terreny de la revolució mundial. Aquest mode de plantejar la qüestió elimina la de si Xina "ha madurat" o no per a la transformació socialista. Apareix indiscutible que l'endarreriment de tal país dificulta extraordinàriament la tasca de la dictadura proletària. Però repetim: la història no es fa per encàrrec, i al proletariat xinès ningú li ha donat a escollir.

¿Significa açò, almenys, que qualsevol país, fins i tot un país colonial endarrerit, haja madurat ja, si no per al socialisme sí per a la dictadura del proletariat? No. Així puix, ¿quina posició adoptar envers la revolució democràtica en general i les colònies en particular? ¿On està escrit, conteste jo, que tot país colonial haja madurat ja per a la resolució immediata i completa dels seus problemes nacionals i democràtics? Cal plantejar la qüestió d'una altra manera. Sota les condicions de l'època imperialista, la revolució nacional-democràtica només pot ésser conduïda fins a la victòria en el cas que les relacions socials i polítiques del país de què es tracte hagen madurat en el sentit d'elevat el proletariat al poder com a director de les masses populars. I si no és així? Llavors, la lluita

per l'emancipació nacional donarà resultats molt exigus, dirigits enterament contra les masses treballadores. En 1905, el proletariat de Rússia no es mostrà encara prou fort per a agrupar al seu voltant les masses camperoles i conquerir el poder. Per aquesta mateixa causa, la revolució quedà detinguda a mitjan camí i després fou descendint més i més. En Xina, on, tanmateix les circumstàncies excepcionalment favorables, la direcció de la Internacional Comunista ha impedit que el proletariat lluités pel poder, els objectius nacionals han trobat una solució mesquina i inconsistent en el règim del "Kumintang".

És impossible predir quan ni sota quines circumstàncies un país colonial ha madurat per a la solució vertaderament revolucionària dels problemes agrari i nacional. Però el que en tot cas podem ara dir amb completa certesa, és que no sols Xina, sinó també l'Índia, només poden arribar a una democràcia vertaderament popular, açò és, únicament, obrera-camperola, a través de la dictadura del proletariat. En el camí que hi mena poden aparèixer encara moltes etapes, fases i estadis, davall la pressió de les masses populars, la burgesia donarà encara passos cap a l'esquerra a fi de llençar-se després sobre el poble d'una manera més implacable. Són possibles i probables períodes de doble poder. Però el que no hi haurà ni pot haver-hi és una vertadera dictadura democràtica que no siga la dictadura del proletariat. Una dictadura democràtica "independent" pot tenir únicament el caràcter de règim del "Kumintang", és a dir, dirigit completament contra els obrers i camperols. Hem de comprendre-ho i ensenyar-ho per endavant a les masses, no cobrint les realitats de classe amb una fórmula abstracta.

Stalin i Bukharin sostenien que en Xina, gràcies al jou de l'imperialisme, la burgesia podria realitzar la revolució nacional. Ho assajaren. I el resultat? Portaren el proletariat a l'escorxador. Després digueren: ha arribat el torn de la dictadura democràtica. La dictadura petit burgesa resultà ésser únicament la dictadura emmascarada del capital. Casualment? No; "el camperol va amb els obrers o amb la burgesia". En un cas s'obté la dictadura de la burgesia; en un altre, la del proletariat.

Sembla que la lliçó xinesa és prou clara, inclús per a un curs per correspondència. No (ens objecten); únicament fou una experiència fracassada, tornarem a començar de nou, i aquesta vegada crearem una dictadura democràtica "vertadera". Seguint quin camí? Sobre la base social de la col·laboració del proletariat i dels camperols, ens diu Radek, oferint-nos un descobriment novíssim. Però, permeta vostè, el "Kumintang" s'erigí precisament sobre aquesta mateixa base: els obrers i els camperols "col·laboraren" traient-li a la burgesia les castanyes del foc. Digueu-nos: quina serà la mecànica política d'aquesta col·laboració? Amb què reemplaçaren el "Kumintang"? Què partit pujarà al poder? Designeu-lo, encara que no siga més que aproximadament. A açò, Radek contesta (en 1928) que només les mentalitats caduques, incapaces de comprendre la complexitat del marxisme, poden interessar-se per la qüestió tècnica secundària de quina classe ha d'ésser

cavall i quin ha de ser genet. El bolxevic ha d'“abstraure's” de la superestructura política en profit de la base de classe.

-No, deixes vostè de xanxes. Ens hem “abstret” ja massa. Estem d'això fins a la coroneta. Ens hem “abstret” en Xina de la qüestió de l'expressió de partit de la col·laboració de classe, portàrem el proletariat al “Kumintang”, ens entusiasmàrem amb ell fins a perdre el sentit, s'oferí una resistència a la sortida del “Kumintang” es feren a banda les qüestions polítiques combatives per a repetir una fórmula abstracta, i quan la burgesia ha trencat el crani d'una manera molt concreta al proletariat, sens proposa: assagem-ho una altra vegada. I, per a començar, “abstraguem-nos” de nou de la qüestió dels partits i del poder revolucionari. No. Aquesta és una broma de mal gust. No permetrem que se'ns arrossegue cap arrere.

Tot aquest equilibrisme es fa, com hem dit, en interès de l'aliança dels obrers i camperols. Radek posa en guàrdia l'oposició contra la subvaloració dels camperols i evoca la lluita de Lenin contra els menxevics. Quan hom veu el que es fa amb els texts de Lenin, a vegades se sent l'amarga ofensa que s'infereix a la dignitat del pensament humà. Sí; Lenin digué més d'una vegada que la negació del paper revolucionari dels camperols era característica dels menxevics. I era veritat. Però, a més d'aquests texts hi hagué en el món una altra cosa que s'anomena l'any 1917, amb la particularitat que durant els vuit mesos que separaren la Revolució de Febrer de la d'Octubre, els menxevics formaren un bloc indissoluble amb els socialistes revolucionaris. I en aquell període, aquests últims representaven la majoria indiscutible dels camperols despertats per la revolució. Els menxevics, junt amb els socialistes revolucionaris, s'aplicaren el qualificatiu de democràcia revolucionària i llençaven a la cara de tothom, com a repte, que eren precisament ells que es recolzaven en l'aliança dels obrers i camperols (soldats). Per tant, després de la Revolució de Febrer, els menxevics expropiaren, per dir-ho així, la fórmula bolxevic de l'aliança dels obrers i camperols. Als bolxevics els acusaven de tendir a divorciar els camperols de l'avantguarda revolucionària matant amb això la revolució. Amb d'altres paraules, els menxevics acusaven Lenin d'ignorar els camperols, o, almenys, de no apreciar tot el seu valor. La crítica de Kamenev, Zinoviev i altres contra Lenin, únicament era un eco de la dels menxevics. La crítica actual de Radek únicament és un eco retardat de la de Kamenev.

La política dels epígons en Xina, incloent-hi la de Radek, és la continuació i el desenvolupament de la mascarada menxevic de 1916. La permanència del Partit Comunista al “Kumintang” es justificava no sols per Stalin, sinó també per Radek, en la necessitat d'aqueixa mateixa aliança dels obrers i camperols. Quan s'aclarí “inesperadament” que el “Kumintang” era un partit burgès, es repetí l'experiència respecte al “Kumintang” d'“esquerra”. Els resultats foren els mateixos. Llavors, sobre aquest trist cas concret, que no justificà les grans esperances que havia despertat, s'elevà l'abstracció de la dictadura democràtica

en oposició a la dictadura del proletariat. De nou es repetí el passat. En 1917 escoltàrem, centenars de vegades, dels llavis de Tsereteli, Donen i altres: “Tenim ja la dictadura de la democràcia revolucionària, i vosaltres ens voleu portar a la dictadura del proletariat, o siga, a la ruïna.” Vertaderament, la gent té poca memòria. Decididament, la “dictadura revolucionària democràtica” de Stalin-Radek, no es diferencia en res de la “dictadura de la democràcia revolucionària” de Tsereteli-Dan. No obstant, aquesta fórmula no sols la trobem en totes les resolucions de la Internacional Comunista, sinó que ha penetrat en el seu programa. És difícil imaginar-se una mascarada més cruel i al mateix temps una venjança més dura del menxevisme de les ofenses que li foren inferides pel bolxevisme en 1917.

Els revolucionaris d'Orient poden exigir una resposta concreta, fundada no en vells texts escollits *a priori*, sinó en els fets i l'experiència política, a la pregunta sobre el caràcter de la “dictadura democràtica”. A la pregunta de què és la “dictadura democràtica”, Stalin ha donat més d'una vegada una resposta vertaderament clàssica: per a l'Orient és, si fa o no fa, el mateix que “Lenin es representava respecte a la Revolució de 1905”. Aquesta fórmula s'ha convertit en un cert sentit en oficial. Se la pot trobar en els llibres i resolucions dedicats a Xina, l'Índia o Polinèsia. Als revolucionaris se'ls remet al que Lenin “es representava” respecte a uns esdeveniments *futurs* que fa ja temps que s'han convertit en *passats*, interpretant, a més a més, arbitràriament, les “suposicions” de Lenin, no com aquest mateix les interpretava *després* dels esdeveniments.

Molt bé (diu abaixant el cap el comunista d'Orient); ens esforçarem a imaginar-nos açò exactament com Lenin; és a dir, segons vosaltres dieu que s'ho representava ell abans de la revolució. Però féu el favor de dir-nos: quin aspecte té aquesta consigna en la realitat? Com es portà a la pràctica en el vostre país?

-En el nostre país es realitzà sota la forma del kerensquisme en l'època del doble poder.

-Podem dir als nostres obrers que la consigna de la dictadura democràtica es realitzarà en el nostre país sota la forma del nostre kerensquisme nacional?

-Què dieu? De cap manera! No hi haurà cap obrer que accepti semblant consigna: el kerensquisme és el servilisme davant de la burgesia i la traïció als treballadors.

-Llavors, què és el que hem de dir? (pregunta descoratjat el comunista d'Orient-

-Heu de dir (contesta amb impaciència el Kuusinen de guàrdia) que la dictadura democràtica és el mateix que Lenin es representava respecte a la futura revolució democràtica.

Si el comunista d'Orient no està mancat de sentit, intentarà dir:

-Però és un fet que Lenin explicà en 1918 que la dictadura democràtica només trobà la seua realització autèntica en la Revolució d'Octubre, la qual establí la dictadura del proletariat. ¿No serà millor que orientem el partit i la classe obrera precisament d'acord amb aquesta perspectiva?

-De cap manera. No vos atreviu ni tan sols a pensar-ho. Això és la r-r-r-evolució per-r-r-rmanente! Això és el tr-t-trotsquisme!

Després d'aquest crit amenaçador, el comunista d'Orient es torna més blanc que la neu en les cimes més elevades de l'Himàlaia i renuncia a preguntar ja res. Que passe el que passe!

I el resultat? El coneixem bé: o arrossegar-se abjectament davant de Chiang Kai-shek, o aventures heroiques.

8. Del marxisme al pacifisme

Potser allò de més inquietant, en un sentit simptomàtic, de l'article de Radek, siga un passatge que segons sembla es troba al marge del tema central que ens interessa, però que en rigor està lligat amb ell pel pas que dóna l'autor cap als actuals teòrics del centrisme. Es tracta de les concessions fetes, en forma lleugerament dissimulada, a la teoria del socialisme en un sol país. És necessari detenir-nos-hi, perquè aquesta línia "accessòria" dels errors de Radek pot, en el seu desenvolupament ulterior, passar per damunt de totes les altres divergències, posant de manifest que la quantitat de les mateixes s'ha convertit definitivament en qualitat.

Es tracta dels perills que amenacen la Revolució des de l'exterior. Radek diu que Lenin "s'adonava que *amb el nivell de desenvolupament econòmic de la Rússia de 1905* aqueixa dictadura (la proletària) només podria mantenir-se cas que vingués en el seu auxili el proletariat de l'Europa occidental." (La cursiva és meua. L.T.).

Error sobre error, i, abans que res, groller trencament de les perspectives històriques. En realitat, Lenin digué, i no sols una vegada, que la dictadura democràtica (i no proletària) no podria mantenir-se a Rússia sense la revolució socialista a Europa. Aquesta idea la trobem desenvolupada en tots els seus articles i discursos de l'època del Congrés d'Estocolm de 1906. (Polèmica amb Plekhanov, problemes de la nacionalització, etc).. En aquell període, Lenin no plantejava en general la qüestió de la dictadura proletària a Rússia anticipant-se a la revolució socialista en l'Europa occidental. Però ara allò que és més important no és açò. ¿Què significa "amb el nivell de desenvolupament econòmic de la Rússia de 1905"? I què dir respecte al nivell de 1917? La teoria del socialisme en un sol país es basa en aquesta diferència de nivell. El programa de la Internacional Comunista divideix tot el globus terraquí en zones "suficients" i "insuficients" per a l'edificació independent del socialisme, creant d'aquesta manera una sèrie de carrerons sense sortida per a l'estratègia revolucionària.

La diferència de nivell econòmic pot tenir indubtablement una importància decisiva per a la força política de la classe obrera. En 1905, no arribarem a la dictadura del proletariat, com no arribarem tampoc, dit siga de passada, a la dictadura democràtica. En 1917 implantarem la dictadura del proletariat amb absorció de la dictadura democràtica. Però, amb el desenvolupament econòmic de 1917, al igual que amb el de 1905, la dictadura només pot mantenir-se i esdevenir en socialisme en el cas que acudisca oportunament en el seu auxili el proletariat occidental. No cal ni dir-ho, aquesta “oportunitat” no està subjecta a un càlcul establert *a priori*, sinó que queda determinada en el transcurs del desenvolupament de la lluita. Respecte a aquesta qüestió *fonamental*, determinada per la correlació *mundial* de forces, a la qual pertany la paraula última i decisiva, la diferència de nivell de Rússia entre 1905 i 1917, per important que siga en si, és un factor de segon ordre.

Però Radek no es limita a aquesta al·lusió equívoca a la diferència de nivell. Després d’indicar que Lenin sabé comprendre el nexa existent entre els problemes interns de la revolució i els mundials (i tant que ho sabé comprendre!), Radek afegeix:

“L’única cosa que hi ha és que Lenin *no exagerava* la idea d’aquest nexa entre la conservació de la dictadura socialista a Rússia i l’ajuda del proletariat de l’Europa occidental, idea *excessivament exagerada en la fórmula de Trotski*, segons la qual, l’ajuda ha de partir de *l’Estat*, és a dir, del proletariat occidental ja victoriós.” (La cursiva és meua. L.T.)

He de confessar que en llegir aquestes línies no donava crèdit als meus ulls. ¿Quina necessitat tenia Radek d’emprar aqueixa arma inútil treta de l’arsenal dels epígons? ¿No veu que aquesta és únicament una repetició tímida de les vulgaritats stalinistes, de les quals havíem ríst sempre? Entre altres coses, el fragment citat demostra que Radek es representa molt malament els jalons fonamentals del camí seguit per Lenin. Aquest no sols no oposà mai, a la manera stalinista, la pressió del proletariat europeu sobre el poder burgès a la conquesta del poder pel proletariat, sinó que, al revés, plantejava d’una manera encara més punyent que jo la qüestió de l’ajuda revolucionària de l’exterior.

En l’època de la primera Revolució repetia incansablement que no mantindríem la democràcia (ni tan sols la democràcia!) sense la revolució socialista a Europa. En 1917-1918, i en els anys següents, Lenin no enfocava mai els destins de la nostra Revolució més que relacionant-los amb la revolució socialista iniciada ja a Europa. Deia, per exemple, sense més, que “sense la victòria de la Revolució a Alemanya, la nostra caiguda era inevitable”. Açò ho afirmava en 1918, i no amb el “nivell econòmic” de 1905, i amb això no es referia precisament a les dècades futures, sinó a terminis molt pròxims, de pocs anys, per no dir mesos.

Lenin explicà dotzenes de vegades que si havíem pogut resistir “era únicament perquè una sèrie de condicions *especials* ens havien preservat per un breu termini [per un breu termini! L.T.] de l’imperialisme internacional”. I més avant:

“L’imperialisme mundial... en cap cas ni sota cap circumstància podria viure al costat de la República soviètica... Ací, el conflicte apareix inevitable.” I la conclusió? ¿L’esperança pacifista en la “pressió” del proletariat i la “neutralització” de la burgesia? No; la conclusió és la següent: “Ací resideix la major dificultat de la Revolució russa... la necessitat de provocar la revolució mundial.” (*Obres*, XV, p.126).

Quan deia açò? No era en 1905, quan Nicolau II es posava d’acord amb Guillem II per a aixafar la Revolució i jo preconitzava la meua “exagerada fórmula”, sinó en 1918, en 1919 i en els anys següents.

Heus aquí el que Lenin deia al III Congrés de la Internacional Comunista, detenint-se a llençar una ullada retrospectiva:

“Per a nosaltres, era clar que sense el suport de la revolució mundial la victòria de la revolució proletària [al nostre país, L.T.] era impossible. Ja abans de la Revolució, així com després de la mateixa, pensàvem: immediatament o, almenys, força aviat, esclatarà la Revolució als altres països més desenvolupats des del punt de vista capitalista o en cas contrari haurem de perir. Tanmateix aquest convenciment, ho férem tot per a conservar sota totes les circumstàncies i a tota costa el sistema soviètic, perquè sabíem que treballàvem no sols per a nosaltres, sinó també per a la revolució internacional. Açò ho sabíem, i expressàrem repetidament aquest convenciment abans de la Revolució d’Octubre, el mateix que immediatament després de triomfar aquesta i durant les negociacions de la pau de Brest-Litovsk. *I açò era, en general, exacte.* Però en la realitat, el moviment no es desenvolupà en una línia tan recta com esperàvem.” (Actes del Tercer Congrés de la Internacional Comunista, pàgina 354, edició russa).

A partir de 1921, el moviment no seguí una línia tan recta com havíem cregut amb Lenin en 1917-1919 (i no sols en 1905). Però així i tot, es desenvolupà en el sentit de les contradiccions irreconciliables entre l’Estat obrer i el món burgès. Un dels dos ha de perir. Només el desenvolupament victoriós de la revolució proletària a Occident pot preservar l’Estat obrer dels perills mortals, no sols militars, sinó econòmics, que l’amenacen. Intentar descobrir dues posicions en aquesta qüestió, la meua i la de Lenin, és una incoherència teòrica. Rellegiu almenys Lenin, no el calumnieu, no vullgueu alimentar-nos amb els embotits insubstancials de Stalin.

Però la relliscada no es deté ací. Després d’inventar que Lenin havia reconegut com suficient el “simple” suport (en essència reformista, a l’estil Purcell) del proletariat internacional, mentre que Trotski exigia l’ajuda des de l’Estat, és a dir, revolucionària, Radek prossegueix:

“L’experiència ha demostrat que, *en aquest punt, Lenin tenia també raó.* El proletariat europeu no ha pogut encara conquerir el poder, però ha estat ja prou fort per tal d’impedir que la burgesia mundial llencés contra nosaltres forces considerables durant la intervenció. Amb açò ens ha ajudat a mantenir el règim soviètic. La por al moviment obrer, junt amb les contradiccions del món

capitalista, ha estat la força principal que ens ha assegurat la pau en el transcurs dels vuit anys que han seguit a la fi de la intervenció.”

Aquest passatge, si bé no brilla per la seua originalitat entre els exercicis dels escriptors d'ofici dels nostres dies, és notable per l'acumulació d'anacronismes històrics, confusió política i errors grollers de principi que conté.

De les paraules de Radek se'n desprèn que Lenin en 1905, en el seu fullet *Dues tàctiques* (Radek es refereix només a aquest treball), hi havia previst que després de 1917, la correlació de forces entre els estats i entre les classes seria tal, que exclouria per molt de temps la possibilitat d'una forta intervenció militar contra nosaltres. Al contrari, Trotski no preveia en 1905 la situació que hauria de crear-se després de la guerra imperialista, i prenia en compte les realitats d'aleshores, com ara la força dels exèrcits dels Hohenzollern i dels Habsburg, el poder de la Borsa francesa, etc. ¿Que no veu Radek que açò és un anacronisme monstruós, complicat, a més, per contradiccions internes risibles? Segons ell, el meu error fonamental consistia en el fet que presentava les perspectives de la dictadura del proletariat “ja amb el nivell de 1905”. Ara es posa de manifest un segon “error”: el de no haver col·locat les perspectives de la dictadura del proletariat, propugnada per mi en vigílies de la Revolució de 1905, en la situació internacional creada després de 1917. Quan aquests arguments habituals parteixen de Stalin, no ens causen cap estranyesa, perquè coneixem prou bé el seu “nivell de desenvolupament”, tant en 1917 com en 1928. ¿Però com un Radek ha pogut anar a donar en tal companyia?

No obstant, no és açò el pitjor. El pitjor és que Radek s'ha saltat per alt la barrera que separa el marxisme de l'oportunisme, la posició revolucionària de la pacifista. Es tracta, ni més ni menys, que de la lluita contra la guerra, *açò és, dels procediments i mètodes amb què es pot evitar, o contenir, la guerra: per mitjà de la pressió del proletariat sobre la burgesia o la guerra civil per a l'enderrocament de la burgesia*. Radek, sense adonar-se'n, introdueix en la nostra discussió aquest problema fonamental de la política proletària.

¿No voldrà dir Radek que, en general, “ignore” no sols als camperols sinó, també, la pressió del proletariat sobre la burgesia, i prenc en consideració únicament la revolució proletària? És dubtós, no obstant, que sostinga un absurd tal, digne d'un Thaelmann, d'un Sépard o d'un Monmousseau. En el III Congrés de la Internacional Comunista, els ultraesquerrans d'aleshores (Zinoviev, Thalheimer, Thaelmann, Sépard, Bela Kun i altres) defensaren la tàctica de provocar temptatives i revoltes en els països occidentals com a camí de salvació per a la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques. Junt amb Lenin, els expliquí, del mode més popular possible, que la millor ajuda que ens podien prestar consistia en reforçar d'una manera sistemàtica les seues posicions i en preparar-se per a la conquesta del poder, i no en improvisar aventures revolucionàries per a nosaltres. Aleshores, Radek, malauradament, es trobava no al costat de Lenin ni de Trotski, sinó de Zinoviev i Bukharin. Suppose que ho recordarà (i si ell no ho recorda, ho recorden les actes del Tercer

Congrés) que l'essència de l'argumentació de Lenin i meua consistia en la lluita contra la fórmula "irracionalment exagerada" dels elements de l'extrema esquerra. No obstant, alhora que els explicàvem que l'enfortiment del partit i la pressió creixent del proletariat era un factor de gran pes en les relacions internes i internacionals, nosaltres, marxistes, afegíem que la "pressió" no era més que una funció de la lluita revolucionària pel poder, i depenia plenament del desenvolupament d'aquesta última. Heus aquí per què en el transcurs d'aquest III Congrés, Lenin, en una gran reunió privada de delegats, pronuncià un discurs contra les tendències de passivitat i d'expectativa, discurs que pot resumir-se, si fa o no fa, en la moralitat següent: no volem que vos llenceu a les aventures, però no obstant, benvolguts amics, doneu-vos pressa, perquè no és possible sostenir-se durant llarg temps únicament per mitjà de la "pressió".

Radek indica que el proletariat europeu no pogué prendre el poder després de la guerra, però impedí que la burgesia ens aixafés. Nosaltres mateixos hem tingut ocasió de parlar d'açò més d'una vegada. El proletariat europeu assolí impedir que se'ns destruís, perquè la seua pressió s'ajuntà a les greus conseqüències objectives de la guerra imperialista i als antagonismes internacionals exacerbats per la mateixa. No es pot contestar (ni es pot, a més, plantejar la qüestió així) quin d'aquests elements, la lluita en el camp imperialista, l'enfonsament econòmic o la pressió del proletariat, tingué una influència decisiva. Però que la pressió internacional per si sola no basta, ho demostrà amb excessiva claredat la guerra imperialista, la qual es desencadenà malgrat totes les "pressions". Finalment, i açò és el principal, si la pressió del proletariat en els primers i més crítics anys de la República Soviètica resultà eficaç, fou únicament perquè es tractava aleshores, per als obrers d'Europa, no de pressió, sinó de lluita pel poder, lluita que a més prengué més d'una vegada la forma de guerra civil.

En 1905 no hi havia a Europa guerra, ni hi havia enfonsament econòmic; el capitalisme i el militarisme es distingien per una magnífica vitalitat. I la pressió de la socialdemocràcia d'aleshores fou absolutament impotent per tal d'impedir que Guillem i Francesc-Josep portaren les seues tropes al regne polonès i acudiren en auxili del tsar. És més, inclús 1918 la pressió del proletariat alemany no impedí que el Hohenzollern ocupés els països bàltics i Ucraïna; i si no arribà fins a Moscou fou únicament perquè no disposava de forces militars suficients. Si no és així, per què ni per a què hauríem signat la pau de Brest?

Amb quina facilitat s'oblida la gent de l'ahir! Lenin, que no es limitava a confiar en l'eficàcia de les "pressions" del proletariat, digué més d'una vegada que sense la revolució alemanya la nostra caiguda era segura. I açò, en substància, ha resultat cert encara que els terminis s'hagen prolongat. No cal fer-se il·lusions: obtinguérem una moratòria sense termini fix. Continuem vivint, com abans, sota les condicions creades per una situació de "respir".

Una situació tal, caracteritzada pel fet que el proletariat no pot encara prendre el poder, però impedeix ja a la burgesia utilitzar-lo per a la guerra, és la situació d'equilibri inestable de classe en la seua forma suprema d'expressió. L'equilibri

inestable s'anomena precisament així perquè no pot persistir durant llarg temps, i ha de resoldre's necessàriament en un sentit o un altre. O el proletariat arriba al poder, o la burgesia, per mitjà d'una sèrie de repressions conseqüents, afebleix la pressió revolucionària en la mesura necessària per a recobrar la seua llibertat d'acció, sobretot en la qüestió de la guerra i la pau.

Només un reformista es pot representar la pressió del proletariat sobre l'estat burgès com un factor ascensional constant i com a garantia contra la intervenció. D'aquesta idea fou precisament d'on nasqué la teoria de l'edificació del socialisme en un país amb la *neutralització* de la burgesia mundial (Stalin). De la mateixa manera que els mussols fan la seua aparició a boqueta de nit, la teoria stalinista de la neutralització de la burgesia per mitjà de la pressió del proletariat hagué d'esperar, per a sorgir, que desaparegueren les condicions que l'engendraren.

Mentre que l'experiència, erròniament interpretada, del període de la postguerra conduïa a la falsa esperança de poder prescindir de la revolució del proletariat europeu, substituint-la pel seu "suport", la situació internacional patia modificacions radicals. Les derrotes del proletariat obrien el camí a l'estabilització capitalista. El capitalisme superava l'enfonsament econòmic que seguí a la guerra. Aparegueren noves generacions que no havien viscut els horrors de la matança imperialista. I el resultat de tot açò ha estat que actualment la burgesia pot disposar de la seua màquina militar molt més lliurement que cinc o vuit anys arrere.

L'evolució de les masses obreres cap a l'esquerra reforçarà novament, indubtablement, en el seu desenvolupament ulterior, la seua pressió sobre l'estat burgès. Però aquesta és una arma de dos talls. Precisament el perill creixent que representen les masses obreres pot impulsar la burgesia, en una de les etapes properes, a donar passos decisius a fi de demostrar que mana en sa casa i intentar destruir el focus principal d'infecció, la República Soviètica. *La lluita contra la guerra no es resol amb la pressió sobre el govern, sinó únicament amb la lluita revolucionària pel poder.* L'acció "pacifista" de la lluita de classes del proletariat, al igual que la seua acció reformista, només representa un producte accessori de la lluita revolucionària pel poder; té una força relativa i pot fàcilment convertir-se en el seu extrem oposat, és a dir, impulsar la burgesia cap a la guerra.

La por de la burgesia davant del moviment obrer, a què es refereix Radek d'una manera tan unilateral, és l'esperança fonamental de tots els socialpacifistes. Però la "por" a la revolució per si sola no resol res; el factor decisiu és la revolució. Heus aquí per què Lenin deia en 1905 que l'única garantia contra la restauració monàrquica, i en 1918 contra la restauració del capitalisme, era, no la pressió del proletariat, sinó la seua victòria revolucionària en tota Europa. És l'única manera justa de plantejar la qüestió. Tanmateix el perllongat caràcter del "respir", la posició de Lenin continua servant avui en dia tota la seua força. Jo

no em separava d'ell en res, en el plantejament de la qüestió. En els meus *Resultats i perspectives* escrivia jo en 1906:

“És precisament la por davant de l'aixecament en armes del proletariat el que obliga els partits burgesos, que voten sumes fabuloses per a les despeses de la pau, de la creació de cambres internacionals d'arbitratge i àdhuc de l'organització dels Estats Units d'Europa, declamació buida que no pot, naturalment, suprimir ni l'antagonisme dels estats ni les pugnes armades.” (*La nostra revolució, Resultats i perspectives*, p. 283).

L'error radical del VI Congrés de la Internacional Comunista consisteix en el fet que, per a salvar la perspectiva pacifista i nacional-reformista de Stalin i Bukharin, s'ha consagrat a formular receptes tecnicorevolucionàries contra el perill de guerra, desglossant la lluita contra aquesta última de la lluita pel poder. Els inspiradors del VI Congrés, que no són, en rigor, més que uns pacifistes plens de por, uns constructors alarmats del socialisme en un sol país, realitzaren una temptativa per a eternitzar la “neutralització” de la burgesia amb ajuda de l'aplicació intensa dels mètodes de “pressió”. I com no poden deixar de reconèixer que la seua direcció anterior conduí a la derrota de la Revolució en una sèrie de països i féu donar un gran pas arrere a l'avantguarda internacional del proletariat, la primera cosa que feren fou afanyar-se en acabar d'un colp amb la “fórmula exagerada” del marxisme que uneix indissolublement el problema de la guerra al problema de la revolució, i d'aquesta manera convertiren la lluita contra la guerra en un fi en si. Perquè els partits nacionals no deixaren passar l'hora decisiva, proclamaren permanent, inajornable, immediat, el perill de guerra. Tot el que es fa en el món es fa per a la guerra. Com resultat d'això, la lluita de la Internacional Comunista contra la guerra es converteix en un sistema de fórmules rituals que es repeteixen automàticament amb qualsevol motiu i es desnatèn, fent-les perdre la seua força activa. El socialnacional stalinista tendeix a convertir la Internacional Comunista en un instrument auxiliar de “pressió” sobre la burgesia.

És precisament a aquesta tendència, i no al marxisme, que Radek serveix amb la seua crítica precipitada, poc meditada i incoherent. Després de perdre la brúixola, ha anat a parar a un corrent que pot arrossegar-lo a riberes completament insospitades.

Epíleg

Les prediccions o temors expressats en les paraules finals del capítol anterior s'han vist confirmats, com és notori, en el transcurs d'uns quants mesos. La crítica de la revolució permanent només ha servit a Radek de pica per a donar el salt de l'oposició al camp governamental. El nostre treball testifica (almenys, així ho creiem) que el pas de Radek al camp de Stalin no ha estat cap novetat per a nosaltres. Però fins i tot l'apostasia té els seus graus i els seus matisos

d'humiliació. En la seua declaració de penediment, Radek rehabilita completament la política xinesa de Stalin. Amb açò, no fa més que descendir fins al fons de la traïció. L'única cosa que em queda per fer és reproduir ací un passatge de la meua contestació a la declaració de penediment de Radek, Preobrahenski i Smilga, declaració que és un padró ignominiós de cinisme polític.

“Com és de rigor en tot fracassat, el trio no podia deixar de cobrir-se amb la idea de la revolució permanent. Per a no parlar d'allò més tràgic que hi ha en tota la història recent de l'experiència de la derrota de l'oportunisme, la revolució xinesa, el trio de capituladors se'n surt del pas amb el jurament banal de què no té res de comú amb aqueixa teoria de la revolució.”

Radek i Smilga sostenien tenaçment la subordinació del Partit Comunista xinès al “Kumintang” burgès, i no sols abans del colp d'estat de Chiang Kai-shek, sinó també després. Preobrahenski remugava quelcom incoherent, com li succeeix sempre en les qüestions polítiques. Cosa notable: tots aquells que en les files de l'oposició sostenien la submissió del Partit Comunista al “Kumintang” han abraçat la senda de la capitulació. Cap dels opositors que han romàs fidels a la seua bandera té aquesta tara. Una tara evidentment ignominiosa. Tres quarts de segle després de l'aparició del *Manifest Comunista*, un quart de segle després del naixement del partit dels bolxevics, aqueixos malaurats “marxistes” consideraven possible defensar la permanència dels comunistes en la gàbia del “Kumintang”. En resposta a les meues acusacions, Radek, fent ja aleshores absolutament el mateix que fa avui en la seua lletra de penediment, pretenia intimidar-nos amb l'“aïllament” del proletariat respecte als camperols com a resultat de la sortida del Partit Comunista del “Kumintang” burgès. Poc abans d'açò, Radek qualificava el govern de Canton de govern camperol-obrer, ajudant Stalin a dissimular la mediatització del proletariat per la burgesia. ¿Com cobrir-se contra aquestes accions ignomínioses, contra les conseqüències d'aquesta ceguesa, d'aquesta traïció al marxisme? Com? Molt fàcil, acusant la teoria de la revolució permanent!

Radek, que ja des de febrer de 1928 començava a buscar pretextos per a la capitulació, s'adherí immediatament a la resolució sobre la qüestió xinesa adoptada en tal mes pel ple del Comitè Executiu de la Internacional Comunista. Aquesta resolució declarava “derrotistes” els trotsquistes, perquè anomenaven derrota a la derrota i no es conformaven amb qualificar d'etapa superior de la revolució xinesa allò que era una contrarevolució. En la resolució mencionada es proclamava el rumb cap a l'aixecament armat i els soviets. Per a tot aquell que estiga dotat d'un poc de sentit polític, agusat per l'experiència revolucionària, aquella resolució apareixia com un model d'aventurerisme repugnant i irresponsable. Radek s'hi associà. Preobrahenski enfocà la cosa no menys intel·ligentment; però des d'un altre punt de vista. La revolució xinesa, deia, ha estat aixafada per a molt de temps. No és fàcil que esclate aviat una nova revolució. ¿Paga la pena, en aquest cas, disputar amb els centristes a causa

de Xina? Preobrahenski m'envià extenses missives sobre aquest tema. En llegir-les a Alma-Ata, experimentí un sentiment de vergonya. ¿Què ha après aquesta gent en l'escola de Lenin?, em preguntí dotzenes de vegades. Les premisses de Preobrahenski eren antitètiques de les de Radek, però les conclusions eren les mateixes: ambdós volien que Iaroslavski els abraçés fraternalment per mediació de Menkhinski, ei!, en benefici de la revolució, naturalment! No són uns arribistes, no; són, senzillament, uns homes impotents, ideològicament buits.

Ja aleshores oposava jo a la resolució aventurerista del Ple del mes de febrer de 1928 el curs cap a la mobilització dels obrers xinesos sota les consignes de la democràcia, incloent-hi la de l'Assemblea constituent. Però ací el famós trio donà un colp de barra cap a l'extrema esquerra; açò costava poc i no obligava a res. Consignes democràtiques? De cap manera. "És un groller error de Trotski." Només soviets, i ni un u per cent de descompte. Difícilment cal imaginar-se res més absurd que aquesta posició, si és possible anomenar-la així. La consigna dels soviets per a l'època de la reacció burgesa és una ficció, açò és, un escarni als soviets; però àdhuc en l'època de la revolució, o siga en l'època de l'organització directa dels soviets, no arribarem a retirar les consignes de la democràcia. No les retirarem fins que els efectius soviets, que disposaven ja del poder, xocaren als ulls de la massa amb les institucions efectives de la democràcia. Açò és el que en el llenguatge de Lenin (i no en el del petit burgès Stalin i dels seus papagais) significa: no saltar-se l'etapa democràtica en el desenvolupament del país. Al marge del programa democràtic (Assemblea Constituent; jornada de vuit hores; confiscació de les terres; independència nacional de Xina; dret de sobirania per als pobles que formen part de la mateixa, etc., etc.) al marge d'aquest programa democràtic, el Partit Comunista xinès es troba lligat de peus i mans i es veu obligat a cedir passivament el camp a la socialdemocràcia xinesa, la qual pot, amb ajuda de Stalin, Radek i companyia, ocupar el seu lloc.

Per consegüent, quan anava a remolc de l'oposició, Radek no s'adonà d'allò més important en la revolució xinesa, perquè propugnà la subordinació del Partit Comunista al "Kumintang" burgès. Radek no s'adonà de la contrarevolució xinesa, sostenint després de l'aventura de Canton el rumb cap a l'aixecament armat. Radek salta actualment per damunt del període de contrarevolució i de lluita per la democràcia, sortint-se'n del pas respecte als fins del període transitori mitjançant la idea abstracta dels soviets fora del temps i de l'espai. En canvi, jura que no té res de comú amb la revolució permanent. És consolador...

...La teoria antimarxista de Stalin-Radek comporta amb d'ella la repetició, modificada, però no millorada, de l'experiment del "Kumintang" per a Xina, per a l'Índia, per a tots els països d'Orient.

Basant-se en l'experiència de les revolucions russa i xinesa, en la doctrina de Marx i Lenin, meditada a la llum d'aquestes revolucions, l'oposició afirma:

Que la nova Revolució xinesa només podrà derrocar el règim existent i lliurar el poder a les masses populars sota la forma de dictadura del proletariat;

Que la dictadura democràtica del proletariat i dels camperols (per oposició a la dictadura del proletariat, que arrossega darrere d'ell els camperols i realitza el programa de la democràcia) és una ficció, un frau contra si mateixa, o quelcom pitjor, una política a l'estil Kerenski o al del "Kumintang".

Que entre el règim de Kerenski i Chiang Kai-shek d'una banda, i la dictadura del proletariat d'una altra, no hi ha ni pot haver-hi cap règim revolucionari intermedi, i que qui propugne aquesta forma de transició enganya ignominiosament els obrers d'Orient, preparant noves catàstrofes.

L'oposició diu als obrers d'Orient: Depravats per les maquinacions intestines del partit, els capituldors ajuden Stalin a sembrar la llavor del centrisme, vos tapen els ulls i vos tanquen les orelles, omplen de confusió el vostre cap. D'una banda, vos redueixen a la impotència davant de la dictadura burgesa descarada, prohibint-vos desenvolupar la lluita per la democràcia. D'una altra banda, vos tracen la perspectiva d'una dictadura salvadora no proletària, contribuint amb això a una nova encarnació del "Kumintang", o siga als desastres successius de la revolució dels obrers i camperols.

Els que vos prediquen açò són uns traïdors. Apreneu a no donar-los crèdit, obrers d'Orient; apreneu a menysprear-los, apreneu a expulsar-los de les vostres files!...

Què és la revolució permanent? (Tesis fonamentals)

Espere que el lector no tindrà cap inconvenient si per finalitzar aquest llibre, intente, sense por d'incórrer en repeticions, formular d'una manera compendiada les meues principals conclusions.

1^a La teoria de la revolució permanent exigeix en l'actualitat la major atenció per part de tot marxista, ja que el rumb de la lluita de classes i de la lluita ideològica ha vingut a desplaçar d'una manera completa i definitiva la qüestió, traient-la de l'esfera dels records d'antigues divergències entre els marxistes russos per a fer-la versar sobre el caràcter, el nexa intern i els mètodes de la revolució internacional en general.

2ª Respecte als països de desenvolupament burgès endarrerit, i en particular dels colonials i semicolonials, la teoria de la revolució permanent significa que la resolució íntegra i efectiva dels seus fins democràtics i de la seua emancipació nacional tan sols pot concebre's per mitjà de la dictadura del proletariat,

empunyant aquest el poder com a cabdill de la nació oprimida i, primer que res, de les seues masses camperoles.

3ª El problema agrari, i amb d'ell el problema nacional, assignen als camperols, que constitueixen la majoria indiscutible de la població dels països endarrerits, un lloc excepcional en la revolució democràtica. Sense l'aliança del proletariat amb els camperols, els fins de la revolució democràtica no sols no poden realitzar-se, sinó que ni tan sols cal plantejar-los seriosament. No obstant, l'aliança d'aquestes dues classes únicament és factible lluitant irreconciliablement contra la influència de la burgesia liberal-nacional.

3ª Siguen les que siguen les primeres etapes episòdiques de la revolució als distints països, la realització de l'aliança revolucionària del proletariat amb les masses camperoles només és concebible sota la direcció política de l'avantguarda proletària organitzada en Partit Comunista. Açò significa, al seu torn, que la revolució democràtica només pot triomfar per mitjà de la dictadura del proletariat, recolzada en l'aliança amb els camperols i encaminada en primer terme a realitzar objectius de la revolució democràtica.

4ª Enfocada en el seu sentit històric, la consigna bolxevic: “dictadura democràtica del proletariat i dels camperols”, no volia expressar una altra cosa que les relacions caracteritzades més amunt, entre el proletariat, els camperols i la burgesia liberal. Açò ha estat demostrat per l'experiència d'Octubre. Però la vella fórmula de Lenin no resolva per endavant quines serien les relacions polítiques recíproques del proletariat i dels camperols a l'interior del bloc revolucionari. Amb d'altres paraules, la fórmula s'assignava conscientment, un cert caràcter algebraic, que havia de cedir el lloc a unitats aritmètiques més concretes en el procés de l'experiència històrica. No obstant, aquesta última ha demostrat, i sota condicions que exclouen tota torçuda interpretació, que, per gran que siga el paper revolucionari dels camperols, no pot ésser mai autònom ni, amb major motiu, dirigent. El camperol segueix l'obrer o el burgès. Açò significa que la “dictadura democràtica del proletariat i dels camperols” només és concebible com a *dictadura del proletariat arrossegant d'arrere d'ell les masses camperoles*.

6ª La dictadura democràtica del proletariat i dels camperols, en qualitat de règim distint pel seu contingut de classe a la dictadura del proletariat, només seria realitzable en el cas que fóra possible un partit revolucionari *independent* que encarnés els interessos de la democràcia camperola i petit burgesa en general, un partit capaç, amb el suport del proletariat, d'apoderar-se del poder i d'implantar des d'ell el seu programa revolucionari. Com ho testimonia l'experiència de tota la història contemporània i, sobretot, la de Rússia durant l'últim quart de segle, constitueix un obstacle invencible en el camí de la creació d'un partit camperol l'absència d'independència econòmica i política de la petita burgesia i la seua profunda diferenciació interna, com a conseqüència

de la qual les capes superiors de la petita burgesia (dels camperols) en tots els casos decisius, sobretot en la guerra i la revolució, marxen amb la gran burgesia, i els inferiors amb el proletariat, obligant amb això al sector intermedi a escollir entre els pols extrems. Entre el kerensquisme i el poder bolxevic, entre el “Kumintang” i la dictadura del proletariat, no cap ni pot cabre possibilitat intermèdia, és a dir, una dictadura democràtica dels obrers i camperols.

7^a La tendència de la Internacional Comunista a imposar actualment als pobles orientals la consigna de la dictadura democràtica del proletariat i dels camperols, superada definitivament des de fa temps per la història, únicament pot tenir un caràcter reaccionari. Per quant aquesta consigna s’oposa a la dictadura del proletariat, políticament contribueix a la dissolució d’aquest últim en les masses petitburgeses i crea, d’aquesta manera, les condicions més favorables per a l’hegemonia de la burgesia nacional i, per consegüent, per al fracàs de la revolució democràtica. La incorporació d’aquesta consigna al Programa de la Internacional Comunista representa ja per si mateixa una traïció directa contra el marxisme i les tradicions bolxevics d’Octubre.

8^a La dictadura del proletariat, que puja al poder en qualitat de cabdill de la revolució democràtica, es troba inevitablement i sobtada, en triomfar, davant d’objectius relacionats amb profundes transformacions del dret de propietat burgesa, La revolució democràtica es transforma directament en socialista, convertint-se amb això en *permanent*.

9^a La conquesta del poder pel proletariat no significa el coronament de la revolució, sinó simplement la seua iniciació. L’edificació socialista només es concep sobre la base de la lluita de classes en el terreny nacional i internacional. Sota les condicions de predomini decisiu del règim capitalista en la palestra mundial, aquesta lluita ha de menar, inevitablement, a explosions de guerra interna, és a dir, civil, i exterior, revolucionaria. En açò consisteix el caràcter permanent de la revolució socialista com a tal, independentment del fet que es tracte d’un país endarrerit, que haja realitzat ahir la seua transformació democràtica, o d’un vell país capitalista que haja passat per una llarga època de democràcia i parlamentarisme.

10^a El triomf de la revolució socialista és inconcebible dins de les fronteres nacionals d’un país. Una de les causes fonamentals de la crisi de la societat burgesa consisteix en el fet que les forces productives creades per ella no poden conciliar-se ja amb els límits de l’estat, nacional. D’ací s’originen les guerres imperialistes, d’una banda, i la utopia burgesa dels Estats Units d’Europa, d’una altra. La revolució socialista comença en la palestra nacional, es desenvolupa en la internacional i arriba al seu acabament i coronament en la mundial. Per tant, la revolució socialista es converteix en permanent en un sentit nou i més ampli

de la paraula: en el sentit que només es consuma amb la victòria definitiva de la nova societat en tot el planeta.

11^a L'esquema de desenvolupament de la revolució mundial, tal com queda traçat, elimina el problema de la distinció entre països "madurs" i "no madurs" per al socialisme, en el sentit de la classificació morta i pedant que estableix l'actual programa de la Internacional Comunista. El capitalisme, tot creant un mercat mundial, una divisió mundial del treball i forces productives mundials, s'encarrega per si mateix de preparar l'economia mundial en el seu conjunt per a la transformació socialista.

Aquest procés de transformació es realitzarà amb distint ritme segons els distints països. En determinades condicions, els països endarrerits poden arribar a la dictadura del proletariat abans que els avançats, però més tard que ells al socialisme.

Un país colonial o semicolonial, el proletariat del qual resulte encara insuficientment preparat per a agrupar en tom seu els camperols i conquistar el poder, es troba, per això mateix, impossibilitat per a portar fins a la fi la revolució democràtica. En un país el proletariat del qual haja arribat al poder com resultat de la revolució democràtica, el destí ulterior de la dictadura i del socialisme dependrà, per contra, en última instància, no tant de les forces productives nacionals com del desenvolupament de la revolució socialista internacional.

12^a La teoria del socialisme en un sol país, que ha sorgit com a conseqüència de la reacció contra el moviment d'Octubre, és l'única teoria que s'oposa d'una manera conseqüent i definitiva a la de la revolució permanent.

La temptativa dels epígons, obligats pels cops de la crítica, de limitar a Rússia l'aplicació de la teoria del socialisme en un sol país en vista de les peculiaritats (extensió i riqueses naturals) d'aquesta nació, no millora, sinó que empitjora les coses. La ruptura amb la posició internacional mena sempre, inevitablement, al *messianisme* nacional, açò és, al reconeixement d'avantatges i qualitats inherents al propi país susceptibles de permetre a aquest d'exercir un paper inassequible als altres:

La divisió mundial del treball, la subordinació de la indústria soviètica a la tècnica estrangera, la dependència de les forces productives dels països avançats d'Europa respecte a les matèries primeres asiàtiques, etc., etc., fan impossible l'edificació d'una societat socialista independent en cap país del món.

13^a La teoria de Stalin-Bukharin no sols oposa mecànicament, contra tota l'experiència de les revolucions russes, la revolució democràtica a la socialista, sinó que, per contra, divorcia la revolució nacional de la internacional. A les revolucions dels països endarrerits els assigna com a fi la instauració d'un

règim irrealitzable de dictadura democràtica que contraposa a la dictadura del proletariat. Amb això introdueix il·lusions i ficcions en la política, paralitza la lluita del proletariat pel poder en Orient i retarda la victòria de les revolucions colonials.

Des del punt de vista de la teoria dels epígons, el fet que el proletariat conquiste el poder implica el triomf de la revolució (“en les seues nou desenes parts”, segons la fórmula de Stalin) i la iniciació de l’època de les reformes nacionals. La teoria de l’evolució del *kulak* cap al socialisme i de la “neutralització” de la burgesia mundial, són, per aquest motiu, inseparables de la teoria del socialisme en un sol país. Aquestes teories apareixen juntes i juntes cauen.

La teoria del nacionalsocialisme redueix la Internacional Comunista a la categoria d’instrument auxiliar per a la lluita contra la intervenció militar. La política actual de la Internacional Comunista, el seu règim i la selecció del personal directiu de la mateixa responen plenament a aquesta reducció de la Internacional al paper de destacament auxiliar, no destinat a la resolució d’objectius independents.

14^a El programa de la Internacional Comunista, elaborat per Bukharin, és eclèctic fins a la medul·la. Tal programa representa una temptativa estèril per a conciliar la teoria del socialisme en un sol país amb l’internacionalisme marxista, el qual, per la seua banda, és inseparable del caràcter permanent de la revolució internacional. La lluita de l’oposició comunista d’esquerra per una política justa i un règim saludable en la Internacional Comunista està íntimament lligada a la lluita pel programa marxista. La qüestió del programa és, al seu torn, inseparable de la qüestió de les dues teories oposades: la de la revolució permanent i la del socialisme en un sol país. Des de fa molt de temps, el problema de la revolució permanent ha sobrepassat les divergències episòdiques, completament superades per la història, entre Lenin i Trotski. La lluita està entaulada entre les idees fonamentals de Marx i Lenin d’una banda, i l’eclecticisme dels centristes, d’una altra.